บทที่ 2
เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เรียบเรียงเป็นหัวข้อ ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวกับวีดิทัศน์
   - 1.1 ความหมายของวีดิทัศน์
   - 1.2 ประโยชน์และคุณค่าของวีดิทัศน์
   - 1.3 ประเภทและรูปแบบของรายการวีดิทัศน์
   - 1.4 การผลิตรายการวีดิทัศน์เพื่อการศึกษา
   - 1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวีดิทัศน์
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคาราโอเกะ
   - 2.1 ความหมายของคาราโอเกะ
   - 2.2 ประวัติของคาราโอเกะ
   - 2.3 ส่วนประกอบของคาราโอเกะ
   - 2.4 การนำคาราโอเกะมาใช้ในห้องเรียน
   - 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคาราโอเกะ
3. หลักสูตรดนตรีระดับประถมศึกษา 2533
4. จิตวิทยาและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสอนดนตรี
   - 4.1 จิตวิทยาพัฒนาการทางดนตรี
   - 4.2 ทฤษฎีการเรียนรู้และปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ดนตรี
   - 4.3 จุดมุ่งหมายทางการศึกษากับสอนดนตรีศึกษา
5. การขับร้องเพลงไทย
   - 5.1 แนวคิดในการสอนทักษะการร้อง
   - 5.2 วิธีสอนขับร้องและดนตรีในชั้นประถมศึกษา
   - 5.3 เทคนิคของการขับร้องเพลงไทย
   - 5.4 กิจกรรมการร้องเพลงไทย
6. วิธีการใช้สื่อการสอนดนตรี ระดับประถมศึกษา
7. การวัดผลตามสภาพจริง

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวีดิทัศน์

ความหมายของวีดิทัศน์

วีดิทัศน์เดิมรู้จักกันแพร่หลายทั่วไปกับคำว่า เทปโทรทัศน์ แถบบันทึกภาพ ภาพทัศน์ หรือที่ชาวบ้านมักเรียกทับศัพท์จากภาษาต่างประเทศว่าวีดิโอ(Video) และใช้กันอย่างแพร่หลายมา โดยตลอด พ.ศ. 2531 คณะกรรมการบัญญัติศัพท์วิทยาศาสตร์แห่งราชบัณฑิตยสถาน เห็นว่าคำในภาษาต่างประเทศว่า "Video" เป็นเครื่องใช้ไฟฟ้าประเภทเดียวกับ "Television" ซึ่งมีศัพท์บัญญัติว่า "โทรทัศน์" แล้ว จึงสมควรบัญญัติคำว่า Video ขึ้นใช้เป็นชื่อทางการในภาษาไทยด้วยศัพท์ที่จะบัญญัติก็ควรมีคำว่า "ทัศน์" ประกอบอยู่ด้วยเพื่อให้เข้าชุดกัน คณะกรรมการบัญญัติศัพท์ วิทยาศาสตร์สรุปได้ว่า "วีดิทัศน์" ความหมายของศัพท์นัยนี้ คือ เครื่องที่แสดงภาพเพื่อความเพลิดเพลิน (กัลยา จยุติรัตน์ และคนอื่น ๆ, 2531, หน้า 84)

ความหมายของคำว่า วีดิทัศน์ วีดิโอ เทป โทรทัศน์ หรือภาพทัศน์ มีความหมายที่คล้ายคลึงกันตามที่ราชบัณฑิตสถานบัญญัติศัพท์ขึ้น หมายถึง แถบเคลือบสารแม่เหล็กที่ใช้บันทึกสัญญาณภาพและสัญญาณเสียง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2526, หน้า 374)

สมบูรณ์ สงวนญาติ (2534, หน้า 233) ได้ให้คำจำกัดความของ เทปวีดิทัศน์ (Video Tape) ว่า เทปวีดิทัศน์สามารถบันทึกภาพเคลื่อนไหวลงไว้ในเส้นเทปบันทึกภาพในรูปของสนามแม่เหล็กโดยใช้ถ่ายภาพทางโทรทัศน์ เปลี่ยนภาคสัญญาณทางไฟฟ้าและนำสัญญาณทางไฟฟ้ามาบันทึกไว้ในรูปสนามแม่เหล็กบนเส้นเทป โดยใช้เครื่องเทปบันทึกภาพ (Video Tape-Recorder) เมื่อต้องการจะดูภาพ เครื่องบันทึกภาพจะสามารถนำเอาภาพที่เก็บไว้ในรูปของสนามแม่เหล็กบนเส้นเทปเปลี่ยนกลับมาเป็นสัญญาณทางไฟฟ้าส่งต่อไปยังเครื่องรับโทรทัศน์ หรือมอนิเตอร์ จะเกิดภาพเคลื่อนไหวปรากฏบนจอเครื่องรับได้เป็นภาพเคลื่อนไหว มีสีสวยสดงดงามเหมือนธรรมชาติ

บุญเที่ยง จุ้ยเจริญ (2534, หน้า 179) ได้ให้ความหมายของวีดิทัศน์ไว้ว่ากระบวนการบันทึกและเก็บสัญญาณภาพและเสียงไว้ในสื่อกลาง ที่เป็นวัสดุทางแม่เหล็กไฟฟ้า และรวมไปถึงกระบวนการถ่ายทอดภาพและเสียงโดยผ่านอุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์ไปสู่ผู้รับด้วย

กิดานันท์ มลิทอง (2536 , หน้า 144) กล่าวไว้ว่า วีดิทัศน์ แบ่งเป็นวัสดุคือแถบวีดิทัศน์และอุปกรณ์เครื่องเล่นวีดิทัศน์ แถบวีดิทัศน์เป็นวัสดุที่สามารถใช้บันทึกภาพและเสียงไว้ได้พร้อมกันในแถบเทปในรูปของคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า และยังสามารถลบแล้วบันทึกลงใหม่ได้เช่นเดียวกับเทปบันทึกเสียงแถบวีดิทัศน์ทำด้วยสารโพลีเอสเตอร์(Polyester)มีขนาดความกว้างของแถบเทปหลายขนาด ตั้งแต่ ½ นิ้ว ¾ นิ้ว 1 นิ้ว หรือ 2 นิ้ว ทั้งนี้แล้วแต่ชนิดและระบบของเครื่องเล่นวีดิทัศน์นั้น ๆ

วิจิตรา วงศ์ทรัพย์สกุล (2536, หน้า 6) ได้สรุปไว้ว่า เทปโทรทัศน์ หมายถึง แถบบันทึกภาพและเสียงที่ผลิตขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์ที่ใช้ในการบันทึกภาพและเสียง สำหรับการนำเสนอเพื่อความบันเทิง ข่าวสารหรือการศึกษาหาความรู้ โดยมีส่วนประกอบที่สำคัญคือ เครื่องเล่นเทปโทรทัศน์และเครื่องรับโทรทัศน์

จากความหมายดังกล่าวอาจสรุป ได้ว่า วีดิทัศน์ หมายถึง วัสดุที่ใช้ทำการบันทึกหรือเก็บสัญญาณภาพ และสัญญาณเสียงไว้ในรูปของเส้นแรงแม่เหล็ก ที่ทำให้เกิดภาพเคลื่อนไหวปรากฏบนจอเครื่องรับได้เป็นภาพเคลื่อนไหว ที่มีสีสันสวยงามเหมือนธรรมชาติ และยังสามารถลบแล้วบันทึกลงใหม่ได้เช่นเดียวกับเทปบันทึกเสียง

ประโยชน์และคุณค่าของเทปวีดิทัศน์

วีดิทัศน์ได้เข้ามามีบทบาทในวงการสื่อสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้ให้ความสนใจและนำวีดิทัศน์มาใช้มากขึ้น จึงนับว่าวีดิทัศน์การสอนมีคุณค่าต่อการศึกษาอย่างยิ่ง

เพ็ญศรี ทวิสุวรรณ และอื่น ๆ (2534, หน้า 400) ได้กล่าวถึงประโยชน์และการใช้วีดิทัศน์เพื่อการศึกษา โดยแยกเป็นข้อ ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. เหมาะอย่างยิ่งสำหรับเป็นเครื่องมือเพื่อบันทึกเหตุการณ์สำคัญที่หาดูได้ยากหรือสิ่งที่น่าสนใจเพื่อนำไปเก็บ หรือเพื่อการศึกษาในระดับท้องถิ่น ได้ภายหลัง การใช้งานมีความคล่องตัวมากกว่าสื่อภาพยนตร์ ประหยัดกว่า และหากไม่มีความจำเป็นต้องใช้อีกก็สามารถบันทึกภาพใหม่ทับลงไปได้

2. สามารถบันทึกสถานการณ์จำลองไว้ล่วงหน้า ในลักษณะเป็นบทเรียน แล้วนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการสอน หรือการฝึกอบรมที่จัดในสถานที่ต่าง ๆ กันหรือที่บ้านในภายหลัง บทเรียนดังกล่าวอาจทำให้มีลักษณะคล้ายกับการสอนจริงก็ได้ คือ มีทั้งการนำเข้าสู่บทเรียนการสอนเนื้อหา การทำกิจกรรม และทำแบบประเมินผล ในการใช้บทเรียนกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนในลักษณะนี้ จะต้องมีหนังสือและคู่มือประกอบด้วย คำสั่งที่ได้รับจากการชมวีดิทัศน์อาจเป็นการบอกให้ผู้เรียนหยุดเทปเพื่ออภิปรายเนื้อหาที่ได้นำเสนอแล้วร่วมกันหรือกำหนด ให้ผู้เรียนหยุดเทปแล้วทำแบบประเมินผล หลังจากนั้นจึงดูคำเฉลยในการเล่นเทปต่อไป

3. ใช้เพื่อการพัฒนาทักษะหรือวิชาชีพ การใช้วีดิทัศน์บันทึกภาพ และเสียง เพื่อนำไปวิเคราะห์หาจุดบกพร่องในภายหลัง นับเป็นวิธีการที่เป็นประโยชน์มากอย่างหนึ่งยกตัวอย่างเช่น การใช้สอนแบบจุลภาค การฝึกพูดในที่สาธารณะ การละเล่นหรือการแสดงพื้นเมือง

4. เหมาะสำหรับการบันทึกเนื้อหาเพื่อการศึกษาในเชิงเทคนิค เช่น เป็นการขยายให้เห็นสิ่งที่มีความเล็กมาก การบันทึกที่มีความเคลื่อนไหวแล้วนำมาศึกษา โดยหยุดภาพให้นิ่งในจุดที่ต้องการหรือแม้แต่การทำให้ภาพเคลื่อนไหวที่ช้าลงกว่าปกติ ตัวอย่างการใช้วีดิทัศน์ในลักษณะนี้

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

เช่นการสอนวิชาชีพเกี่ยวกับการทำงานของเครื่องยนต์ หรือการรณรงค์ให้เห็นภัยของเชื้อโรคต่าง ๆ เป็นต้น

5. เหมาะสำหรับการใช้เพื่อการทบทวนหรือศึกษาเนื้อหาเพิ่มเติมด้วยตนเองทั้งนี้เนื่องจากวีดิทัศน์เป็นสื่อที่ใช้ง่าย และมีการใช้กันตามบ้านเรือนค่อนข้างแพร่หลาย เมื่อได้รับฟังหรือเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับงานอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่ง หากยังไม่มีความเข้าใจดีพอหรือต้องการทบทวนความรู้ความเข้าใจ ก็สามารถที่จะใช้วีดิทัศน์เพื่อการศึกษาเนื้อหาด้วยตนเองอีกครั้งก็ได้

กิดานันท์ มลิทอง (2536) ได้กล่าวว่า การใช้วีดิทัศน์เพื่อเป็นสื่อในการให้ความรู้เพื่อการศึกษา และเพื่อใช้ในการสอนโดยตรงนั้น นับว่ามีความสะดวกทั้งผู้สอนและผู้เรียน ทั้งนี้เพราะผู้สอนสามารถบันทึกการสอนลงบนวีดิทัศน์เพื่อไว้ใช้สอน จึงพอสรุปคุณค่าของวีดิทัศน์ไว้ดังนี้

1. สามารถใช้วีดิทัศน์ในสภาพการณ์ที่ผู้เรียนมีจำนวนมาก และผู้สอนมีจำนวนจำกัด ทั้งนี้เพราะสามารถแพร่ภาพและเสียงไปตามห้องเรียนต่าง ๆ และตามบ้านได้

2. เป็นสื่อการสอนที่สามารถนำสื่อหลายอย่าง มาใช้รวมกันได้อย่างสะดวก เป็นการใช้สื่อประสมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้สมบูรณ์

3. เป็นสื่อที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทางการเรียนการสอนโดยเชิญผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีความสามารถพิเศษในแต่ละแขนงมาเป็นผู้สอนทางวีดิทัศน์ได้

4. สามารถสาธิตได้อย่างชัดเจนสามารถทำให้ผู้เรียนได้เห็นสิ่งที่ต้องการเน้นได้โดยเทคนิคการถ่ายใกล้ (close up) เพื่อขยายภาพหรือวัสดุสิ่งของให้ผู้เรียนได้เห็นทั่วถึงกันทุกคน และอย่างชัดเจน

5. ช่วยปรับปรุงเทคนิคการสอนของครูประจำและครูฝึกสอน เช่น ในการใช้สอนแบบจุลภาค

6. เป็นสื่อที่สามารถนำรูปธรรมมาประกอบการสอนได้สะดวก และรวดเร็วช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้อันทันสมัย และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพราะสามารถแพร่ภาพและเสียงของเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นหรือเรื่องราวที่อยู่ไกล ๆ มาให้ชมได้

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าวีดิทัศน์เป็นสื่อที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ ตลอดจนมีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะวีดิทัศน์เป็นสื่อที่มีคุณสมบัติเด่นหลายประการ เช่น มีทั้งภาพและเสียงในขณะเดียวกัน และแสดงขั้นตอนต่าง ๆ ให้เห็นได้เหมือนจริง สามารถนำเอาเทคนิค การตัดต่อภาพเข้ามาช่วย ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ติดตามเนื้อหาได้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้ทั้งกลุ่มผู้เรียนที่มีจำนวนมาก และการเรียนการสอนกลุ่มย่อย หรือเรียนรายบุคคลซึ่งทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนนั้น

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

รูปแบบของรายการวีดิทัศน์

รายการวีดิทัศน์ถูกผลิตขึ้นมามากมายหลายรูปแบบ โดยมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันเช่น เพื่อให้ข่าวสาร เพื่อให้สาระความรู้ หรือเพื่อความบันเทิง ฉะนั้นจึงควรที่จะแยกประเภท รายการให้เห็นได้อย่างชัดเจน ดังที่ได้มีผู้อธิบายถึงประเภทของรายการวีดิทัศน์ไว้ดังนี้

วสันต์ อติศัพท์ (2533, หน้า 146 –174) ได้เสนอรูปแบบของรายการวีดิทัศน์เพื่อการศึกษาไว้ 12 รูปแบบ ดังนี้

1. รายการสอนตรง จัดเป็นรูปแบบดั้งเดิมที่ใช้ในการถ่ายทอดสดความรู้และยังนิยมใช้อยู่มากในปัจจุบัน เพราะให้การเรียนรู้ได้ดีในเวลาที่ไม่นานนักโดยเฉพาะเมื่อครูผู้สอนในวีดิทัศน์มีความสามารถสูงในการสอน การอธิบายยิ่งทำให้รายการแบบสอนตรงนี้ยิ่งมีประสิทธิภาพ

2. รายการบรรยาย เป็นรายการที่มีผู้พูดมาปรากฏตัวพูดกับผู้ชมเพียงคนเดียวคล้าย ๆ กับรายการสอนตรง แตกต่างกันตรงที่รายการบรรยายจะเน้นในการให้ความรู้ความคิดทั่ว ๆ ไปแก่ผู้ชมมากกว่า โดยทั่วไปมักจะหาสื่ออื่นมาประกอบการบรรยายให้น่าสนใจมากขึ้น ซึ่งนิยมเรียกกันว่า รายการสนทนาประกอบภาพ

3. รายการสัมภาษณ์ เป็นรายการที่ใช้วิธีการนำเอาข้อสนเทศจากบุคคลบางคนออกมาโดยผ่านทางคำถามและคำตอบ เสมือนเป็นการแสวงหาความจริงในนามของผู้ชม การสัมภาษณ์โดยการบันทึกเทปโทรทัศน์หรือแถบวีดิทัศน์ ผู้ชมสามารถได้ยินทั้งเสียงเห็นภาพที่ก่อให้เกิดความรับรู้ในความรู้สึก สีหน้าของผู้ร่วมรายการตลอดจนเหตุการณ์อื่นประกอบการสัมภาษณ์นั้น

4. รายการสนทนา เป็นรายการที่มีผู้ร่วมรายการตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป ร่วมสนทนาในประเด็นที่น่าสนใจในขณะนั้น โดยมีผู้ดำเนินรายการเป็นผู้นำการสนทนา รายการนี้จะต่างกับรายการสัมภาษณ์เพราะรายการสัมภาษณ์เน้นการถามและการตอบ ส่วนรายการสนทนาจะเน้นการแสดงความคิดเห็น

5. รายการข่าว เป็นการเสนอรายงานเหตุการณ์สำคัญที่เป็นที่น่าสนใจของประชาชนหรือมีผลกระทบต่อประชาชนโดยจะเสนอให้เป็นปัจจุบันหรือทันทีที่เกิดเหตุการณ์นั้นขึ้น

6. รายการสอนแบบจุลภาค เป็นการสอนในสถานการณ์แบบย่อส่วนในห้องเรียนแบบง่าย ๆ ที่สามารถควบคุมได้ทุกกระบวนการ โดยใช้นักเรียนเพียง 5-6 คน และใช้เวลาประมาณ 5 – 15 นาที เป็นการฝึกทักษะต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์จริงต่อไป การสอนแบบจุลภาคมุ่งให้ตัวอย่างวิธีการสอนที่ดีในทักษะต่าง ๆ และมุ่งให้นักศึกษาครูได้ออกมาทดลองสอนและประเมินผลจากข้อมูลย้อนกลับ ด้วยเหตุนี้สื่อที่มีคุณภาพอย่างดีเยี่ยมต่อการสอนแบบจุลภาคจึงได้แก่ “การบันทึกเทปโทรทัศน์” เพราะสามารถทำได้อย่างรวดเร็วสะดวกและง่ายดาย อีกทั้งให้ผู้เรียนเห็นได้

ทั้งภาพ ได้ยินทั้งเสียง ทั้งในแง่ของตัวอย่างทักษะการสอนและการดูภาพตัวเองสอนจากเทปโทรทัศน์ที่บันทึกไว้

7. รายการสาธิต การสาธิตคือการอธิบายถึงข้อเท็จจริงโดยมีการแสดงประกอบในบางส่วนหรือทั้งหมดโดยมุ่งให้ผู้ชมทราบวิธีการดำเนินงานตามลำดับขั้น โทรทัศน์เป็นสื่อที่ดีมากสำหรับการสาธิตเพราะสามารถเห็นภาพและได้ยินเสียง อีกทั้งสามารถทำภาพขนาดต่าง ๆ เพื่อความชัดเจนในการชมได้ด้วย

8. รายการสารคดี เป็นรายการเพื่อการเล่าเรื่องราวที่น่าสนใจให้ผู้ชมเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง สารคดีนั้นควรจะให้ความรู้ ความเพลิดเพลิน เร้าอารมณ์ และการโน้มน้าวจิตใจ สารคดีทาง โทรทัศน์สามารถเสนอได้หลายรูปแบบ เช่น ด้วยภาพถ่าย ภาพนิ่ง ภาพยนตร์หรือเทปโทรทัศน์

9. รายการเกมหรือทายปัญหาเป็นรายการหนึ่งที่ใช้ได้ดีในการจัดทำรายการให้ความรู้แก่ผู้ชมและผู้ร่วมรายการ มีผู้ร่วมรายการและมีพิธีกรเป็นผู้ดำเนินรายการ

10. รายการดนตรีและร่ายรำ ในรายการดนตรีและการร่ายรำเสนอภาพที่ปรากฏในแง่ของผลของภาพ เช่น การจัดองค์ประกอบของภาพ การใช้เงาในการตกแต่งภาพ ตลอดจนการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในแง่ของการให้ข่าวสาร เช่น เทคนิคการใช้นิ้วมือกับเครื่องดนตรี การเคลื่อนไหวของมือหรือเท้าในการร่ายรำ เป็นต้น หรือมีการผสมผสานของทั้งสองด้าน การจัดภาพและการตัดต่อภาพจะต้องเข้ากับอารมณ์และจังหวะของภาพที่ปรากฏ รายการประเภทนี้นอกจากจะเหมาะสมกับการส่งเสริมกิจกรรมพิเศษของนักเรียนแล้ว ยังเหมาะสมสำหรับการสอนทางภาษามาก

11. รายการละคร เป็นการผสมผสานระหว่างความสามารถในการเขียนบท การแสดง การจัดฉาก การถ่ายภาพ การตัดต่อ ตลอดจนการให้แสงและเสียงประกอบการแสดงทางภาพยนตร์กับการแสดงทางการบันทึกเทปโทรทัศน์

12. รายการแม็กกาซีน เป็นรายการที่ใช้รูปแบบเดียวกับนิตยสาร คือ ในรายการเดียวกันจะประกอบไปด้วยส่วนย่อย ๆ หลายเหตุการณ์ โดยทั่ว ๆไปมักจะเป็นเรื่องในแนวเดียวกัน จุดเด่นของรายการคือ ความสามารถในการเชื่อมโยงให้ส่วนย่อยต่าง ๆ เข้ามาเป็นรายการเดียวอย่างสอดคล้องกัน รายการนี้จะคล้าย ๆ กับรายการวิพิธทัศนา ซึ่งเป็นรายการที่มีการแสดงหลายๆ อย่างสลับกันไปเช่น ร้องเพลง เล่นตลก การแข่งขัน เป็นรายการที่เน้นให้ความบันเทิง รายการแม็กกาซีนสามารถเป็นได้ทั้งรายการสาระกึ่งบันเทิง หรือเป็นรายการทางวิชาการในสาขาต่าง ๆ รวม ๆ กันก็ได้

ทานตวรรณ เด็กชื่น (2536, หน้า 2 – 33) กล่าวถึงรูปแบบรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่ควรรู้เพื่อประโยชน์ในการเลือกรูปแบบที่เหมาะสมใช้ในการจัดรายการแต่ละประเภท โดยแบ่งออกเป็น 10 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบบทความ (straight talk) เป็นรายการที่มีลักษณะค่อนข้างจะเป็นนามธรรมมาก ถ้าผู้จัดรายการไม่มีศิลปะในการพูด การจูงใจผู้ชมก็อาจประสบความล้มเหลวได้ง่าย ในปัจจุบันไม่นิยมจัดรายการแบบบทความยาว ๆ แต่จะจัดเป็นรายการสั้น ๆ บางทีก็สอดแทรกในรายการอื่น ๆ เพื่อไม่ให้ผู้ชมเกิดความเบื่อหน่าย

2. รูปแบบอภิปราย (panel discussion) เป็นรายการที่นิยมนำมาใช้มากรูปแบบหนึ่ง ถ้ารู้จักเลือกหัวข้ออภิปรายที่อยู่ในความสนใจของผู้ชมก็จะสามารถดึงดูดใจได้ดีไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ารายการบันเทิงบางรายการ โดยอภิปรายรายการรูปแบบนี้เหมาะจะจัดอยู่ในช่วงเวลา 30 นาที โดยประมาณจำนวนผู้พูดไม่ควรเกิน 4 คน ผู้พูดควรเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในความรู้สาขาที่พูดจริง ๆ และถ้าผู้อภิปรายมีความคิดเห็นในทัศนะที่ต่างกัน จะทำให้รายการน่าสนใจยิ่งขึ้น

3. รูปแบบสัมภาษณ์ (interview) เป็นรายการที่นิยมใช้กับสื่อสารมวลชนแทบทุกชนิด นิยมใช้วิธีการสัมภาษณ์ผสมสอดแทรกในรายการอื่นๆ เช่น รายการข่าว รายการเพลง รายการสารคดีหรืออาจจัดเป็นรายการเฉพาะ รายการสัมภาษณ์อย่างเดียวถ้าผู้สัมภาษณ์มีความสามารถในการสัมภาษณ์รู้จักเลือกคำถามที่อยู่ในความสนใจและเข้าใจเรื่องที่สัมภาษณ์จะทำให้รายการน่าสนใจยิ่งขึ้น

4. รูปแบบบันทึกเหตุการณ์จริง (on – the spot) เป็นรายการที่ดึงดูดความสนใจของผู้ชมได้เป็นอย่างดี เพราะผู้ชมมักมีความสนใจเหตุการณ์ที่บันทึกจากเหตุการณ์จริงมากกว่าการบอกเล่า แต่รายการประเภทนี้มักมีปัญหาเกี่ยวกับความเข้าใจชัดเจนของภาพและเสียงเนื่องจากเหตุการณ์และสภาพแวดล้อมบางอย่างผู้จัดไม่อาจควบคุมได้

5. รูปแบบสาธิต (demonstration) เป็นรายการที่ดึงดูดความสนใจของผู้ชมได้เป็นอย่างดี เพราะผู้ชมมักให้ความสนใจเนื่องจากได้เห็นจริงจังมากกว่าวิธีอื่นที่กล่าวมาแล้ว ข้อควรคำนึงก็คือความชัดเจนของภาพการสาธิต มุมกล้อง ระยะการถ่ายทำลำดับขั้นของการสาธิต

6. รูปแบบละคร (dramatization) รายการประเภทนี้ นิยมทำเพื่อการบันเทิงการนำวิธีการนี้มาสอดแทรกเนื้อหาความรู้เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก จึงควรพิถีพิถันนับตั้งแต่การเขียนบทให้มีความกลมกลืนกันการเลือกผู้แสดงที่เหมาะสมกับบทบาท

7. รูปแบบตอบปัญหาความรู้ (quiz) เป็นรายการที่มีประโยชน์ต่อผู้ชมมาก ถ้าผู้จัดรู้จักตั้งปัญหาที่เหมาะสมกับประสบการณ์ ระดับความรู้ของผู้ตอบรายการประเภทนี้ มักมีการแจกรางวัลแก่ผู้ตอบ เพื่อให้ผู้ตอบเกิดความพึงพอใจและรายการสนุกสนานมักจะมีเรียงลำดับคำถามจากง่ายไปหายาก รายการประเภทนี้ไม่ควรมุ่งแต่เนื้อหาวิชาการมากเกินไปจะทำให้ผู้ชมเกิดความเบื่อหน่าย

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

8. รูปแบบโต้วาที (debate) การจัดรายการประเภทนี้ควรเลือกญัตติที่มีประโยชน์และอยู่ในความสนใจของผู้ชม รายการน่าสนใจมากถ้าผู้พูดเป็นผู้ที่มีความรู้กว้างขวาง มีศิลปะในการพูดที่ดี

9. รูปแบบห้องเรียนจำลอง (classroom mockup) รายการประเภทนี้อาจทำได้ 2 ลักษณะ คือการนำนักเรียนไปสอนในห้องส่งหรือทำการถ่ายทอดในห้องเรียน ไม่ว่าจะเป็นแบบใด ธรรมชาติของห้องเรียนก็จะผิดไปและวิธีการเรียนการสอนก็อาจจะผิดจากปกติไปจากความจริง

10. รูปแบบสารคดี (feature) เป็นรูปแบบรายการที่มีประโยชน์มากในเชิงให้การศึกษา ผู้จัดควรเลือกสารคดีที่อยู่ในความสนใจของผู้ชมรายการสารคดีที่น่าสนใจควรให้ทั้งความรู้ และความเพลิดเพลิน ความตื่นเต้นที่น่าสนใจ รายการไม่ควรยาวเกินไปโดยประมาณ 15-30 นาทีนับว่าเหมาะสม ถ้าเป็นรายการควรแบ่งเป็นตอน ๆ

จากรูปแบบรายการวีดิทัศน์ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่ารูปแบบรายการวีดิทัศน์หรือรายการโทรทัศน์นั้นมีอยู่ด้วยกันหลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบจะสร้างขึ้นเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ชมรายการให้มีความต้องการที่ศึกษารายการอยู่ตลอดเวลา จึงจำเป็นจะต้องคำนึงถึงเนื้อหาสาระเพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบที่นำเสนอ ซึ่งรูปแบบที่เหมาะกับการนำเสนอวีดิทัศน์คาราโอเกะ คือ รูปแบบในการสาธิตการขับร้องเพลงไทยเดิม

การผลิตวีดิทัศน์เพื่อการศึกษา

ขั้นตอนในการผลิตวีดิทัศน์เพื่อการศึกษาแตกต่างจากรายการอื่น ๆ ที่ต้องพิจารณาถึงประสิทธิภาพของการให้การเรียนรู้แก่กลุ่มผู้ชมอย่างสูง งานเทคนิคต่างๆจึงต้องส่งเสริมต่อสมรรถนะการเรียนรู้ทั้งสิ้น ขั้นตอนในการผลิตรายการ โทรทัศน์เป็นสิ่งแรกที่ควรศึกษา ในเรื่องนี้ พงศ์ประเสริฐ หกสุวรรณ (2540, หน้า 75 – 105) ได้เสนอแนะขั้นตอนในการผลิตรายการวีดิทัศน์เพื่อการศึกษาไว้ดังนี้ คือ

1. ขั้นการวางแผนการผลิต

1.1 การกำหนดแนวคิด เป็นการแสวงหาเรื่องราวที่จะนำมาผลิตเป็นรายการเทปบันทึกภาพ แนวความคิด (idea) คือ สถานการณ์ที่เป็นปัญหาหรือสิ่งที่บ่งชี้ถึงความต้องการทางการเรียนซึ่งนักออกแบบการสอนวางแผนเอาไว้สำหรับหน่วยการสอนหรือวิชาในหลักสูตร แนวความคิดจะเป็นจุดเริ่มต้นของการผลิตสื่อเพราะแนวความคิดจะช่วยจำกัดขอบข่ายที่ควรให้ความสนใจ ดังตัวอย่างเช่น ในการสอนนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมมีแนวความคิด คือ ต้องการสอนการใช้พลังงานจากแสงอาทิตย์ จะนำไปสู่การผลิตรายการเกี่ยวกับวิธีการนำพลังงานจากแสงอาทิตย์มาใช้ในบ้าน เช่น ใช้กับเครื่องทำความร้อนหรือเครื่องทำน้ำอุ่นในบ้าน

1.2 การกำหนดลักษณะการนำไปใช้ ก่อนที่จะก้าวต่อไปในการวางแผนผลิตรายการเทปบันทึกภาพ เพื่อการศึกษาควรต้องพิจารณาให้รอบคอบว่ารายการที่ผลิตขึ้นจะถูกนำไปใช้อย่างไร เพราะรายการเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษาสามารถใช้ได้หลายอย่าง เช่น รายการเทปบันทึกภาพ เพื่อการศึกษาที่ใช้สอนโดยตรง รายการเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษาที่ใช้เป็นสื่อการสอน และรายการเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษาที่ใช้เสริมความรู้

1.2.1 รายการเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษาที่ใช้สอนโดยตรง (direct teaching) เป็นรายการเทปบันทึกภาพที่จัดทำขึ้นเพื่อสอนเนื้อหาสาระเรื่องที่กำหนดไว้ในหลักสูตร มีเนื้อหาสาระที่จบสมบูรณ์ในรายการ การนำไปใช้จึงเป็นการใช้ แทนการสอนโดยให้ผู้เรียนชมต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบรายการในคราวเดียว มักใช้กับผู้เรียนกลุ่มใหญ่

1.2.2 รายการเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษาที่ใช้เป็นสื่อการสอน (teaching aids) เป็นรายการเทปบันทึกภาพที่แบ่งเนื้อหาออกเป็นส่วนย่อยหลาย ๆ ส่วน แต่ละส่วนจะเสนอเนื้อหาเฉพาะบางประเด็น การนำไปใช้จึงเป็นการใช้ประกอบการสอน โดยให้ผู้เรียนชมทีละช่วงสั้นๆ ในชุดรายการ เมื่อจบแต่ละช่วงจะหยุดเทปและมีกิจกรรมต่อเนื่องให้ผู้เรียนปฏิบัติ มักใช้ในการเรียนกลุ่มย่อยหรือรายบุคคล

1.2.3 รายการเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษาที่ใช้เสริมความรู้ (enrichment) เป็นรายการเทปบันทึกภาพที่จัดทำขึ้น เพื่อเสริมความรู้ความเข้าใจเนื้อหาในหลักสูตรสาระของรายการจึงไม่ตรงกับหัวข้อที่กำหนดไว้ในหลักสูตรทีเดียว แต่เป็นเนื้อหาสาระที่ช่วยเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น การนำไปใช้จึงมิใช่เพื่อการสอนเนื้อหาโดยตรง แต่ใช้เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน

1.3 การวิเคราะห์ผู้ชมรายการเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษาต่างกับรายการเทปบันทึกภาพทั่วไป เพราะมีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ การวิเคราะห์ผู้ชมเป็นการพิจารณาถึงคุณลักษณะของผู้เรียน เช่น อายุ ระดับ การศึกษา ความรู้ในเนื้อหาวิชา ทักษะที่เกี่ยวข้อง เจตคติ วัฒนธรรม ความแตกต่างระหว่างบุคคลและกลุ่ม เพราะคุณลักษณะเหล่านี้จะช่วยในการวางแผนขั้นต่อ ๆ ไปให้เหมาะสมกับความสนใจและความสามารถของผู้เรียน เช่น การกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหาในบทคำบรรยาย จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในรายการ และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

1.4 การกำหนดวัตถุประสงค์ เมื่อได้กำหนดแนวความคิด กำหนดลักษณะการนำ ไปใช้ และวิเคราะห์ผู้ชมแล้ว ผลที่ได้จะนำไปสู่การกำหนดวัตถุประสงค์ทางการเรียนที่ชัดเจนแจ่มแจ้งซึ่งอาจมีเพียงหนึ่งหรือหลายวัตถุประสงค์ โดยเขียนออกมาเป็นวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่เด่นชัด เจาะจงและวัดผลได้ในรูปของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เช่น หลังจากชมรายการเทป

บันทึกภาพเรื่อง "การวางแผนผลิตรายการเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษา" แล้วผู้เรียนสามารถบอกขั้นตอนในการวางแผนผลิตรายการเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษาได้ถูกต้อง

1.5 การเตรียมโครงร่างเนื้อหาเป็นการกำหนดเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์จนพบว่า เนื้อหาอะไรบ้างที่จำเป็นและตอบสนองวัตถุประสงค์ของรายการ การเตรียมโครงร่างเนื้อหาทำได้โดยปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาหรือถ้าผู้วางแผนเป็นผู้รู้เนื้อหาอยู่แล้วก็สามารถสำรวจสิ่งที่จะเป็น เช่น ความจริงและรายละเอียดต่างๆ ซึ่งมักจะได้จากห้องสมุด การสัมภาษณ์ การไปเยี่ยมชมสถานที่ซึ่งจะทำให้รู้สึกเชื่อมั่นว่ามีข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อนำมาทำโครงร่างที่จะเป็นกรอบของงานอันประกอบด้วย (1) หัวเรื่องที่สนับสนุนวัตถุประสงค์ และ (2) ข้อมูลรายละเอียดของแต่ละหัวเรื่อง

1.6 การเขียน เป็นการเขียนรายละเอียดที่จำเป็นสำหรับการเสนอเนื้อหารายละเอียดนี้จะระบุถึงข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการผลิตรายการ เช่น ระบุถึงรูปแบบของรายการ ระบุถึงภาพและคำบรรยายเนื้อหาของส่วนต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ซึ่งจะผสมผสานกันเป็นรายการที่สำเร็จ บทรายการเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษานี้เขียนได้หลายแบบโดยอาจเขียนในรูปของบทประกอบภาพ (storyboard) หรือบทแบบข้อความ (script) ก็ได้บทเทปบันทึกภาพเป็นส่วนที่สำคัญเปรียบเสมือนแผนที่นำทางสำหรับการผลิตรายการที่จะช่วยให้ทีมงานมีความเข้าใจตรงกัน และสามารถผลิตรายการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.7 การเลือกบุคลากรและทีมงาน เป็นการสำรวจและคัดเลือกบุคลากรและทีมงานที่มีความรู้ความสามารถและเหมาะสมช่วยในการผลิตรายการบุคลากรในการผลิตรายการเทปบันทึกภาพแบ่งได้ 3 ประเภท คือ บุคลากรฝ่ายรายการ บุคลากรฝ่ายเทคนิค และบุคลากรฝ่ายสนับสนุนการผลิตรายการ

1.7.1 บุคลากรฝ่ายรายการ ได้แก่ บุคลากรบริหารการผลิต เช่น ผู้ผลิตรายการ (producer) ผู้กำกับรายการ(director) บุคลากรสร้างสรรค์การผลิต เช่น ผู้เขียนบทและบุคลากรร่วมรายการ ซึ่งแบ่งออกได้เป็นบุคลากรร่วมรายการที่ปรากฏตัวในรายการ เช่น ผู้ดำเนินรายการ วิทยากร ผู้แสดงและบุคลากรร่วมรายการที่ไม่ปรากฏตัวในรายการเช่น ผู้บรรยาย ผู้ประกาศ ฯลฯ

1.7.2 บุคลากรฝ่ายเทคนิคได้แก่บุคลากรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับเครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิตรายการ เช่น ผู้กำกับเทคนิค ช่างกล้อง ช่างแสง ช่างเสียง ช่างตัดต่อและทำเทคนิคภาพพิเศษ

1.7.3 บุคลากรฝ่ายสนับสนุนการผลิตรายการได้แก่บุคลากรที่ทำหน้าที่ด้านสร้างฉาก เช่น ช่างฉาก ผลิตงานกราฟฟิก เช่น ช่างกราฟฟิก จัดหาเครื่องแต่งกาย เช่น ช่างแต่งกาย แต่งหน้า แต่งผม และบุคลากรประสานงานการผลิต

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

1.8 การกำหนดวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ถ่ายทำ วัสดุอุปกรณ์และสถานที่ถ่ายทำจะแตกต่างกันไปตามรูปแบบและรายละเอียดของรายการที่ระบุไว้ในบทรายการเทปบันทึกภาพ บางรายการอาจถ่ายทำในห้องผลิตรายการ บางรายการอาจถ่ายทำนอกสถานที่ หรือบางรายการอาจมีทั้งการถ่ายทำในห้องผลิตรายการ และการถ่ายทำนอกสถานที่ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับระบบของเครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทำว่าเป็นระบบใด เช่น ระบบยูเมติก (u-matic) ใช้เทปขนาด ¾ นิ้วระบบ วี เอช เอส (vhs) ใช้เทปขนาด ½ นิ้ว

1.9 การจัดทำงบประมาณ เมื่อได้วางแผนตามที่กล่าวมาในข้อ 1 – 8 แล้วก็จะถึงขั้นทำประมาณการค่าใช้จ่ายในการผลิตรายการทั้งหมดทั้งค่าวัสดุอุปกรณ์สถานที่ค่าตอบแทนบุคลากรและทีมงาน ตลอดจนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ อาจต้องมีการตัดทอน เปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายบางรายการ เพื่อความเหมาะสม เช่น สร้างฉากในห้องผลิตรายการแทนการเดินทางไปถ่ายทำยังสถานที่จริง

2. ขั้นการเตรียมการผลิตรายการ

การเตรียมสถานที่ อุปกรณ์ วัสดุรายการเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษา เป็นการสำรวจและจัดหาสถานที่ อุปกรณ์ และวัสดุรายการที่จำเป็นต้องใช้ในการผลิตรายการไว้ล่วงหน้าก่อนการถ่ายทำรายการ

2.1 การเตรียมสถานที่

2.1.1 การเตรียมการสำหรับการถ่ายทำในห้องผลิตรายการ ห้องผลิตรายการโดยทั่วไปมีข้อดี คือ สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งอุณหภูมิ ทิศทางและความเข้มของแสง ป้องกันเสียงรบกวนจากภายนอก และสามารถจัดฉากได้ตามต้องการ การเตรียมการจึงไม่ต้องเตรียมอะไรมากนัก คือการจองห้องผลิตรายการไว้ล่วงหน้า และระบุความต้องการใช้เครื่องมือ ฉาก และทีม เทคนิคที่ต้องการ

2.1.2 การเตรียมการสำหรับการถ่ายทำนอกสถานที่ การถ่ายทำนอกสถานที่ควรเตรียมการโดยไปสำรวจสถานที่ล่วงหน้า แม้ว่าท่านจะรู้จักสถานที่ดีเพียงใดก็ตาม ควรหาเวลาไปสำรวจสถานที่กับช่างกล้องและทีมงาน โดยนำนักวิชาการด้านเนื้อหาไปด้วยเพื่อพิจารณาความเหมาะสมทางวิชาการ ให้ช่างกล้องถ่ายภาพสถานที่เอาไว้ทุกฉากที่ต้องใช้ในรายการ เพื่อจะได้นำไปวางแผนและอธิบายให้กับทีมงานที่ไม่ได้มาด้วย และภาพที่ถ่ายยังอาจนำมาใช้ในรายการ หรือใช้ทำเครดิตท้ายรายการได้

2.2 การเตรียมอุปกรณ์

2.2.1 อุปกรณ์ในห้องผลิตรายการ ได้แก่ กล้องโทรทัศน์ ไฟ ไมโครโฟน และจอดูภาพ

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

2.2.2 อุปกรณ์ในห้องควบคุมรายการได้แก่แผงควบคุมเพื่อเลือกภาพ (switcher) แผงควบคุมเพื่อทำภาพพิเศษ (special effect generator) แผงควบคุมเสียง และจอดูภาพจากแหล่งต่าง ๆ

2.2.3 อุปกรณ์ในศูนย์รวมอุปกรณ์เทคนิค ได้แก่ เครื่องฉายภาพทึบแสง เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องพิมพ์อักษร เครื่องเทปบันทึกภาพ และอุปกรณ์ควบคุมและเชื่อมโยงสัญญาณภาพและเสียง

3. ขั้นตอนการบันทึกรายการ

3.1 การบันทึกรายการเทปบันทึกภาพนอกสถานที่

ขั้นตอนที่ต้องดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนก่อนไปยังสถานที่ถ่ายทำ และขั้นตอนในสถานที่ถ่ายทำ

3.1.1 ขั้นตอนก่อนไปยังสถานที่ถ่ายทำ

3.1.1.1 การจัดทำบทถ่ายทำ (shooting script) ในบทเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษานั้นจะเสนอตามลำดับเนื้อหา ดังนั้นสถานที่ถ่ายทำบางแห่งอาจปรากฏอยู่ในบทหลายแห่งหลายตอน ผู้ผลิตรายการจะต้องเลือกออกมาจัดทำเป็นบทถ่ายทำ เพื่อความสะดวกในการถ่ายทำโดยถ่ายแต่ละฉากให้เสร็จสิ้นครบทุกช็อต (shot) ก่อนที่จะย้ายไปถ่ายฉากต่อไป

3.1.1.2 การประชุมทีมงานเป็นการอธิบายให้ทีมงานเข้าใจว่าการไปถ่ายนอกสถานที่นั้นต้องการภาพอะไรอย่างไร ช่างกล้องจะได้วางแผนถ่ายทำและประกอบภาพ (composition) ได้ตรงตามความต้องการของผู้ผลิตรายการ ส่วนทีมงานคนอื่น ๆ จะได้เตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็น

3.1.1.3 การตรวจสอบอุปกรณ์ เป็นการตรวจสอบการทำงานของอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น กล้อง เครื่องบันทึกเทป ไมโครโฟน ฯลฯ ว่าอยู่ในสภาพใช้งานได้ปกติดีหรือไม่

3.1.2 ขั้นตอนในสถานที่ถ่ายทำ

3.1.2.1 การจัดสถานที่ เมื่อทีมถ่ายทำรายการไปถึงสถานที่ถ่ายทำควรตรวจสอบความพร้อมของสถานที่ว่าขาดสิ่งใดหรือมีสิ่งใดที่ควรเอาออก ปัญหาอย่างหนึ่งซึ่งมักจะพบเสมอๆ ก็คือจะมีผู้สนใจใคร่รู้ว่าท่านและทีมงานกำลังทำอะไร เพื่อหลีกเลี่ยงคำถามซ้ำซากจากบุคคลเหล่านี้อาจเขียนบอกไว้ในป้ายกระดาษว่าเป็นการถ่ายทำเรื่องอะไร เพื่ออะไรปัญหาอีกอย่างหนึ่ง คือ ผู้ที่ชอบเข้ามาเกะกะการทำงานขณะถ่ายทำ หรือบางคนก็ไปปรากฏตัวในฉากโบกมือส่งยิ้มให้กล้องทำให้ภาพที่ถ่ายไปใช้ไม่ได้ จึงอาจใช้เชือกยาวๆ ขึงกั้นเฉพาะบริเวณที่ต้องใช้งาน ถ้าอยู่ในวิสัยที่ทำได้

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

3.1.2.2 การจัดผู้ร่วมรายการ ถ้าเป็นการถ่ายทำฉากที่มีผู้แสดงในรายการต้องตรวจสอบการแต่งกาย การแต่งหน้าและทรงผมให้เหมาะสม พยายามให้ผู้แสดงสะดวกสบายทั้งกายและใจ เพื่อจะได้ทุ่มเทกับรายการ ได้เต็มที่อย่าถ่ายทำนานเกินความจำเป็น เพราะจะทำให้ผู้แสดง "ล้า" ได้ถ้าผู้แสดงท่องบทบางตอนไม่คล่องอาจต้องช่วยโดยเขียนข้อความขนาดใหญ่ชูให้ดู ประกอบด้วย

3.1.2.3 การจัดแสงและเสียง พยายามใช้แสงธรรมชาติให้มากที่สุดหลีกเลี่ยงการใช้แสงจากไฟโคม เพราะยุ่งยากและเสียเวลามาก หลีกเลี่ยงเงาด่างบนใบหน้า เช่น แสงที่ลอดจากใบไม้โดยให้ผู้แสดงเปลี่ยนตำแหน่ง กำจัดเงาดำบริเวณผนังด้านหลังโดยให้ผู้แสดงเลื่อนห่างออกมา ระวังฉากที่แสงตัดกันมาก ส่วนในเรื่องเสียงควรบันทึกเสียงไว้ทุกช็อต (shot) และตัดเสียงรบกวนที่ไม่เกี่ยวข้องทุกอย่างชั่วคราว เช่น ปิดแอร์ พัดลม ยกหูโทรศัพท์ออก ฯลฯ

3.1.2.4 การถ่ายทำ เพื่อให้การถ่ายทำนอกสถานที่ประสบความสำเร็จ มีข้อควรระลึกถึง คือถ่ายฉากที่สำคัญที่สุดเสียก่อน ถ่ายฉากภายนอกที่แสดงถึงสถานที่ที่ไปถ่ายทำ ถ่ายแต่ละฉากให้เสร็จสิ้นครบทุกช็อตก่อนจะย้ายไปถ่ายฉากอื่นต่อไป ถ่ายภาพไปให้เพียงพอและเหมาะสมสำหรับไว้เลือกเพื่อใช้ตัดต่อ การถ่ายสัมภาษณ์บุคคล ควรเริ่มต้นด้วยภาพที่แนะนำบุคคลนั้น โดยเป็นภาพที่เขากำลังอยู่ในอิริยาบถอื่นโดยให้มีฉากหลังที่ต่างไปจากฉากที่จะถ่ายสัมภาษณ์ หลีกเลี่ยงการถ่ายภาพที่ไม่ต่อเนื่องหรือ"กระโดด" (jump-cuts) โดยถ่ายภาพอื่นที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์มาคั่นไว้

3.1.2.4 การตรวจสอบสิ่งที่ถ่ายทำไปแล้ว หลังจากถ่ายเสร็จแต่ละช็อตหรือแต่ละตอนแล้ว ควรย้อนดูภาพที่ถ่ายเสร็จแล้วเสมอ ๆ เพราะถ้าถ่ายไม่ติดหรือสัญญาณภาพไม่ดี เช่น เทปเป็นรอย หรือหัวเทปสกปรก จะได้ถ่ายใหม่ทัน และต้องจดบันทึกผลการถ่ายทำไว้ในใบจดคิว เพื่อความสะดวกเวลานำเทปบันทึกภาพไปตัดต่อ

3.2 ขั้นตอนการบันทึกรายการเทปบันทึกภาพในห้องผลิตรายการ

การบันทึกรายการนอกสถานที่ การบันทึกรายการเทปบันทึกภาพในห้องผลิตรายการมี 2 ขั้นตอนคือ

3.2.1 ขั้นตอนก่อนเข้าสู่ห้องผลิตรายการ

การดำเนินงานในขั้นตอนก่อนเข้าสู่ห้องผลิตรายการประกอบด้วย การเตรียม บท การเตรียมผู้ร่วมรายการ การเตรียมวัสดุรายการ และการเตรียมสถานที่ เวลาที่ใช้ในการจัดเตรียมทุกสิ่งให้พร้อมสำหรับการบันทึกรายการในห้องบันทึกรายการนี้จะมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับว่าจะทำรายการในรูปแบบใด ยุ่งยากแค่ไหน มีงบประมาณเท่าไหร่

3.2.2 ขั้นตอนในห้องผลิตรายการ

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

เมื่อถึงเวลานัดหมายบันทึกรายการ ผู้ผลิตรายการจะดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้คือ การประชุมทีมงาน การซ้อมรายการ และการบันทึกรายการ

4. ขั้นตอนการประเมินรายการเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษา

การประเมินรายการเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษานั้น แบ่งได้เป็น 3 ช่วงคือ

4.1 การประเมินก่อนการผลิต

การประเมินก่อนการผลิตรายการเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษา เป็นการสำรวจความพร้อมในด้านต่าง ๆ ตามที่วางแผนและเตรียมการผลิตรายการเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษา ผู้ผลิตรายการต้องประเมินว่ามี ความพร้อมในด้านบทเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษา บุคลากรวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ถ่ายทำ งบประมาณ และแผนการปฏิบัติงาน ซึ่งผลการประเมินก่อนการผลิตรายการอาจทำให้ผู้ผลิตรายการต้องปรับเปลี่ยนการวางแผน และเตรียมการบางประการเสียใหม่ให้สอดคล้องกับเงื่อนไข และข้อจำกัดที่พบจากการประเมิน

4.2 การประเมินระหว่างการผลิต

การประเมินระหว่างการผลิตรายการเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษา เป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานผลิตรายการเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษาเป็นระยะ ๆ โดยผู้ผลิตรายการจะทำการประเมินในด้านความก้าวหน้าของงาน ผลงานส่วนที่ทำสำเร็จ และปัญหา/อุปสรรคในการปฏิบัติงาน

4.3 การประเมินหลังการผลิต

การประเมินหลังการผลิตรายการเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษาเป็นการประเมินคุณภาพของรายการเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษาที่ผลิตเสร็จแล้ว เพื่อให้แน่ใจว่ารายการเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษาที่ผลิตขึ้นนั้นเป็นรายการที่มีคุณภาพสมควรนำไปใช้สอนหรือเผยแพร่ ต่อไป การประเมินหลังการผลิตรายการจะประเมินด้านรูปแบบรายการเนื้อหารายการ เทคนิคการผลิตรายการ ผู้ร่วมรายการ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สำหรับบุคลากรผู้ทำหน้าที่ประเมินรายการเทปบันทึกภาพเพื่อการศึกษาอาจมีเพียงผู้ผลิตรายการ หรืออาจทำในรูปของคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยผู้ผลิตรายการ ผู้สอน นักวิชาการด้านเนื้อหา วิทยากร และตัวผู้แทนผู้เรียน ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และแบบทดสอบ

จากขั้นตอนการสร้างวีดิทัศน์เพื่อการศึกษาที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่ามีขั้นตอนการสร้างที่สลับซับซ้อนอยู่พอสมควร โดยเริ่มจากขั้นวางแผนการผลิต เช่น กำหนดวัตถุประสงค์ การเตรียมโครงร่างเนื้อหา เตรียมบทวีดิทัศน์ ขั้นเตรียมการผลิต การเตรียมสถานที่ และอุปกรณ์ เป็นต้น

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ต่อมาเป็นขั้นตอนการผลิตในขั้นนี้จะเป็นเรื่องของการบันทึกเทปวีดิทัศน์ บันทึกเสียง ลำดับภาพและเสียง เป็นต้น ขั้นสุดท้ายก็คือการประเมินตรวจสอบและการนำผลงานไปใช้ ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ผลิตรายการ ผู้สอน นักวิชาการ โดยใช้ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ ฯลฯ เป็นเครื่องมือในการประเมิน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวีดิทัศน์

การวิจัยที่เกี่ยวกับวีดิทัศน์ ได้กระทำกันอย่างกว้างขวางทั้งในรูปแบบของการวิจัยสื่อเพื่อการศึกษาและที่เกี่ยวกับระบบทางการศึกษาหรือระบบการจัดการเรียนการสอนใหม่ ๆ ซึ่งความรู้ที่ได้รับล้วนเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทั้งสิ้นแต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะงานวิจัยที่นำวีดิทัศน์มาใช้ประกอบเป็นสื่อการศึกษาที่สำคัญ ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

วิจิตรา วงศ์ทรัพย์สกุล (2536, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนจากเทปโทรทัศน์การสอนที่ใช้กราฟฟิกคอมพิวเตอร์ กับนักเรียนที่เรียนจากเทปโทรทัศน์การสอนที่ไม่ใช้กราฟฟิกคอมพิวเตอร์ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนทั้งสองกลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 นั่นก็คือนักเรียนที่เรียนจากเทป โทรทัศน์การสอนที่ใช้กราฟิกคอมพิวเตอร์กับ นักเรียนที่เรียนจากเทปโทรทัศน์การสอนที่ไม่ใช้กราฟิกคอมพิวเตอร์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน

สุทธิรา แก้วมณี (2536, หน้า 56) ได้ศึกษาประสิทธิภาพเทปวีดิทัศน์ การสอนวิชานาฏศิลป์ เรื่อง รำวงมาตรฐานชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์และความสนใจในการเรียนวิชานาฏศิลป์ของนักเรียนที่สอนโดยใช้เทปวีดิทัศน์กับการสอนปกติแตกต่างกันที่ระดับ .01

สมบัติ เทียบอุดม (2538, หน้า 63) ได้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างนักเรียนที่เรียนจากวีดิทัศน์การสอนแบบโปรแกรมกับการเรียน วีดิทัศน์การสอนแบบปกติผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนจากวีดิทัศน์การสอนแบบโปรแกรมให้ผลการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนจากวีดิทัศน์การสอนแบบปกติ

สุธัญญา ภู่รัตนาพิชญ์ (2539, หน้า 66) ได้ศึกษาการพัฒนารายการวีดิทัศน์การสอนชุดการล้างฟิล์มและการอัดขยายภาพขาว – ดำ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ผลการวิจัยปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

สมหมาย ตติยะวรนันท์ (2540, หน้า 67) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการใช้บทเรียนวีดิทัศน์การสอน การออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่มีตัวชี้นำเน้นเสียงกับไม่มีตัวชี้นำเน้นเสียง ผลการวิจัยปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนจากบทเรียนวีดิทัศน์การสอนการออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่มีตัวชี้นำเน้นเสียงสูงกว่า กลุ่มนักเรียนที่เรียนจากบทเรียนวีดิทัศน์การสอนออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่ไม่มีตัวชี้นำเน้นเสียง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อำนวย ธีระดำรงชัยกุล (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจที่ได้จากการเรียนด้วยรายการโทรทัศน์แบบใช้กราฟิกธรรมดากับแบบใช้กราฟิกคอมพิวเตอร์ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 60 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 30 คน กลุ่มที่ 1 เรียนจากรายการโทรทัศน์แบบใช้กราฟิกคอมพิวเตอร์ และกลุ่มที่ 2 เรียนจากรายการ โทรทัศน์แบบใช้กราฟิกธรรมดา หลังจากเรียนจบให้ทำแบบทดสอบถามความพึงพอใจและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแล้วนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกันผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนจากรายการโทรทัศน์ทั้ง 2 รูปแบบ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภูษิต อานมณี (2541, หน้า 112) ได้ศึกษาและพัฒนาวีดิทัศน์การสอนเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 45 คน สุ่มแบบเจาะจง ทำการทดสอบหาประสิทธิภาพของรายการวีดิทัศน์ด้วยเกณฑ์ที่กำหนดคือ 90/90 โดยเปรียบเทียบผลการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการวิจัยพบว่ารายการวีดิทัศน์ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเป็น 95.85/91.00 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และผลการเรียนรู้หลังการเรียนจากรายการวีดิทัศน์สูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับวีดิทัศน์ในประเทศ พบว่าวีดิทัศน์เป็นสื่อที่มีประโยชน์ที่จะใช้ในการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ซึ่งผลจากการวิจัยจะพบว่าผลการเรียนรู้ของนักเรียนจากการใช้วีดิทัศน์มีผลการเรียนรู้ที่ไม่แตกต่างกับการเรียนตามปกติและในบางเนื้อหาวิชาการเรียนด้วยวีดิทัศน์ให้ผลการเรียนรู้ที่ดีกว่าการเรียนตามปกติ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น จากคุณสมบัติที่เด่นของวีดิทัศน์ ที่สามารถนำเอาเทคนิควิธีการนำเสนอที่ดึงดูดความสนใจมาใช้ การพัฒนาและการออกแบบบทเรียน โดยใช้หลักจิตวิทยาการเรียนรู้เข้ามาช่วย จึงทำให้วีดิทัศน์เป็นสื่อที่ควรมีการพัฒนาและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนต่อไป

เป็นการศึกษาถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนส่วนใหญ่ และเป็นลักษณะการเปรียบเทียบลักษณะของ

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ภาพ และการพัฒนาซึ่งส่งผลให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ดีมีความคงทนในการจำสูง นับเป็นสื่อหนึ่งที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเรียนการสอนไปในทางที่ดีได้

งานวิจัยในต่างประเทศ

เอลรอด (Elrod, 1971 อ้างถึงใน ไพโรจน์ วรกระมล, 2539, หน้า 33) ได้ทดลองใช้เทปโทรทัศน์เป็นเครื่องมือในการสอนลักษณะ กฎเกณฑ์ในการขับร้อง ที่มหาวิทยาลัยจอร์เจีย พบว่าการใช้เทปโทรทัศน์สามารถสอนดนตรีได้ทุกเครื่อง สำหรับการวิเคราะห์และสังเกต

ไบเล่ย์ (Bailey, 1975, pp. 28- 29) ได้วิจัยผลการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์ที่สอนทางโทรทัศน์และศึกษาทัศนคติของนิสิตที่มีต่อโทรทัศน์การศึกษา โดยใช้นิสิต 40 คน ที่กำลังเรียนวิชาฟิสิกส์เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยแยกเป็นสองกลุ่มให้เรียนจากโทรทัศน์การศึกษากับให้เรียน โดยการสอนตามปกติ ผลการทดลองปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์ที่เรียน จากโทรทัศน์การศึกษากับที่เรียนโดยการสอนตามปกติแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติแต่เกี่ยวกับ เจตคติแล้วนิสิตไม่ชอบการสอนทางโทรทัศน์ และไม่เห็นด้วยว่าโทรทัศน์จะทำให้สมาธิดีขึ้นแต่ยอมรับว่าโทรทัศน์ช่วยให้ดูการสาธิตได้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น

ดิวอี้ (Dewey 1983, p. 3218) ได้ศึกษาหาผลของวีดิโอเทป และวีดิโอดิสก์สำหรับการสอนแบบมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนในสภาพการศึกษาแบบอิสระการศึกษาครั้งนี้ เพื่อการพัฒนาโมดูลสำหรับฝึกทักษะฟุตบอลโดยการใช้ไมโครคอมพิวเตอร์มาควบคุมระบบวีดิโอMCVIS (microcomputer controlled videotape system)แบบมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน ขอบเขตในการศึกษาคือนักฟุตบอลในระดับไฮสคูล และในโรงเรียนมัธยมต้นทั้งที่มีประสบการณ์สูงและไม่มีประสบการณ์เพื่อที่จะศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการทดลองชี้ให้เห็นว่า MCVIS ทำให้นักฟุตบอลทั้งกลุ่มที่มีประสบการณ์สูงและต่ำมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น คือผลของการเรียนและหลังเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งสังเกตและพิสูจน์ได้

มิลเลอร์ (Miller 1984, p. 2659 –A) แห่งมหาวิทยาลัยหลุยส์เซียนา ทำการทดลองวีดิโอชุด “นาทีปลอดภัย” เกี่ยวกับเรื่องความปลอดภัยในการใช้เครื่องมือและเครื่องจักรพบว่าลูกจ้างที่ได้ดูรายการวีดิโอ “นาทีปลอดภัย” จะมีความปลอดภัยมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ดูวีดิโอ

จากการศึกษาผลการวิจัยเกี่ยวกับวีดิทัศน์ในต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าการสอนด้วยวีดิทัศน์ สามารถให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่าจากการสอนในชั้นเรียนตามปกติ ดังนั้นวีดิทัศน์จึงสามารถที่จะนำมาใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี และยังสามารถช่วยในการแก้ปัญหาการขาดแคลนครูที่มีความสามารถได้อีกด้วย

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

เอกสารเกี่ยวข้องกับ คาราโอเกะ

ความหมายของคาราโอเกะ

ความหมายของคาราโอเกะ "คาราโอเกะ" เกิดจากคำ 2 คำในภาษาญี่ปุ่นคือ คำว่า "kara" มาจากคำว่า "karappo" มีความหมายว่า "ว่างเปล่า" และ คำว่า "oke" ซึ่งเป็นคำแผลงมาจากคำว่า "orchestra" ในภาษาอังกฤษ หมายความถึง ดนตรี (Kansai, 1997 อ้างถึงใน ทิพย์ธิดา เภกะนันท์ 2541) ดังนั้น คาราโอเกะจึงหมายถึงดนตรีที่มีแต่ทำนองของเพลงต่าง ๆ ไม่มีการร้องใครชอบใจจะร้องก็ถือไมโครโฟนร้องให้เข้ากับทำนองดนตรีของเพลงนั้น ๆ ซึ่งในปัจจุบันกลายเป็นกิจกรรมบันเทิงรูปแบบหนึ่งที่อาศัยการร้องเพลงประกอบดนตรีและภาพจากมิวสิควิดีโอโดยมีเนื้อเพลงอยู่ส่วนล่างของจอภาพ

ศิลป์ ภาคสุวรรณ (2532, หน้า 84 – 85) ได้กล่าวไว้ว่า คำว่า คาราโอเกะ มาจากคำว่า (kara) หมายความว่า ว่างเปล่า คำว่า โอเกะ(oke) เป็นคำย่อของคำ ออเคสต้า (orchestra) คาราโอเกะเป็นเทปเพลงที่มีแต่ทำนองของเพลงต่าง ๆ ไม่มีการร้องใครชอบใจจะร้อง ก็เพียงถือไมโครโฟนร้องให้เข้ากับทำนองดนตรีของเพลงนั้น ๆ ชาวญี่ปุ่นชอบร้องเพลงกับคาราโอเกะที่บ้านหรือตามบาร์ที่มีคาราโอเกะ บาร์เหล่านี้นับวันจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกทีตามความนิยมของประชาชนเพลงที่นำมาทำคาราโอเกะมักเป็นเพลง เองกะ (enka) ซึ่งมีท่วงทำนองแบบญี่ปุ่นเนื้อเพลงเป็นการบรรยายความรักของชายหญิงมีโรงเรียนฝึกการร้องเพลงกับคาราโอเกะด้วย เพื่อช่วยให้ผู้สนใจได้ปรับปรุงการร้องและท่าทางประกอบของตนให้ดีขึ้น

คาราโอเกะ จึงหมายถึงเทปเพลงที่มีเสียงดนตรีเป็นทำนองและจังหวะของเพลงไม่มีเสียงของนักร้องเพื่อเว้นไว้ให้ร้องเนื้อเพลงตามเสียงของดนตรี

ประวัติของคาราโอเกะ

คาราโอเกะเกิดขึ้นในเมืองโกเบ ประเทศญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1970 จากการที่เจ้าของร้านเหล้าแห่งหนึ่งเกิดปัญหาขาดนักร้องและวงดนตรีที่เคยเล่นประจำ เขาจึงนำเทปเพลงที่มีดนตรีเพียงอย่างเดียวมาเปิดให้ลูกค้า ในร้านเหล้าแห่งหนึ่งได้สับเปลี่ยนกันร้องเพลงแทนการใช้นักร้องและวงดนตรีปรากฏว่ากลายเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมในหมู่นักธุรกิจชายชาวญี่ปุ่น ที่มาใช้บริการเป็นอย่างมาก การพัฒนาเทคโนโลยีด้านอุปกรณ์และการนำเสนอในยุคต่อมาด้วยการผลิตเครื่องเล่นคาราโอเกะที่มีขนาดกระทัดรัดการนำเสนอเพลงและภาพประกอบด้วยแผ่นเลเซอร์ดิสก์ทำให้คาราโอเกะในยุคต่อมามีความสวยงาม คมชัด ใช้งานง่ายขึ้นและสามารถยกเอากิจกรรมคาราโอเกะไปไว้ที่บ้านพักอาศัยได้ (Kansai, 1997 อ้างถึงใน ทิพย์ธิดา เภกะนันท์, 2541)

สำหรับในประเทศไทยนั้นสุทิน คติสวัสดิวงษ์ (2534) กล่าวว่าคาราโอเกะเริ่มเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมบันเทิงในประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. 2530 – 2531 โดยเริ่มแรกกลุ่มผู้ใช้ยังคง

เป็นกลุ่มนักธุรกิจและนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศโดยเฉพาะเช่นชาวญี่ปุ่น ชาวฮ่องกง ชาว ได้หวันในระยะแรกนั้นกิจกรรมคาราโอเกะยังเป็นบริการที่มีรูปแบบแปลกใหม่สำหรับลูกค้าคน ไทย เนื่องจากยังไม่คุ้นเคย และค่อนข้างขัดกับพฤติกรรมของคนไทย ซึ่งไม่กล้าแสดงออกในที่ สาธารณะจึงทำให้กลุ่มผู้ใช้บริการกลุ่มแรกเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยว

ส่วนประกอบของคาราโอเกะ

คาราโอเกะประกอบด้วยลักษณะที่เป็นส่วนร่วมของโทรทัศน์ เทปบันทึกภาพ และเพลง

1. เทปบันทึกภาพ (video tape) หมายถึง แถบเทปที่เคลือบด้วยสารแม่เหล็กสามารถ บันทึกได้ทั้งสัญญาณภาพ (video signal) และสัญญาณเสียง (audio signal) จากกล้องโทรทัศน์ (television camera) หรือบันทึกโดยตรงจากเครื่องรับโทรทัศน์ (television receiver) ซึ่งเทปบันทึก ภาพจะเก็บสัญญาณไว้ในรูปของสนามแม่เหล็ก และสามารถเล่นกลับด้วยเครื่องบันทึกเทป

2. เนื้อเพลง (ตัวอักษร) คาราโอเกะเป็นเทปบันทึกภาพที่ประกอบด้วยตัวอักษรของเพลง ปรากฏผลบนจอภาพตรงกับช่วงจังหวะที่จะร้องเพลง

จากส่วนประกอบเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่นิยมของวัยรุ่น จึงไม่น่าแปลกใจที่กลุ่มวัยรุ่น จะมีการใช้สื่อคาราโอเกะจำนวนมาก กิจกรรมที่สำคัญของการใช้สื่อคาราโอเกะก็คือการได้ผลัดกัน ร้องเพลงตามความถนัดของตน ทำให้การแสดงออกเป็นเรื่องที่สนุกสนานไม่ใช่เป็นการแสดงออก แบบทางการเหมือนเช่นการร้องเพลงบนเวทีแบบอื่นๆ (ทิพย์ธิดา เภกะนันท์, 2541, หน้า 3)

การนำเอาคาราโอเกะมาใช้ในห้องเรียน

Michael J. Wagner and John S. Brick ได้เขียนบทความลงในนิตยสาร Music Educator Journal ประจำเดือนมีนาคม 1993 โดยกล่าวว่า ได้มองเห็นหนทางที่จะนำเอาคาราโอเกะมาใช้ใน ห้องเรียน จึงได้มีการนำไปให้นักเรียนเกรด 4 ของโรงเรียน dade coulty school ที่ประเทศอังกฤษ โดยนำไปใช้ในการฝึกร้องเพลงในวิชาดนตรี ภายหลังจากการนำไปใช้ได้ 4 เดือน พบว่า

1. คาราโอเกะ กระตุ้นความสนใจของนักเรียน
2. ครูสามารถดูแลนักเรียนได้ทั่วถึง และสามารถให้คำแนะนำได้ทันที
3. นักเรียนชอบ เนื่องจากมีเนื้อเพลงให้อ่าน
4. นักเรียนมีความคิดรวบยอด สามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว
5. นักเรียนกล้าแสดงออกมากขึ้น

คาราโอเกะ ซึ่งกลายเป็นรูปแบบสันทนาการที่ได้รับความนิยมจากชาวญี่ปุ่นมากที่สุด กำลังขยายอาณาจักรไปยังตลาดซุปเปอร์มาร์เก็ต ภัตตาคาร และแม้แต่ในห้องเรียนของโรงเรียน ต่าง ๆ โดยถือเป็นเครื่องมือการศึกษาสมัยใหม่ในปัจจุบัน ซึ่งโรงเรียนชั้นประถมประมาณ 1,000 แห่ง กำลังใช้คาราโอเกะสอนวิชาดนตรีกับเด็กนักเรียนทั่วประเทศญี่ปุ่น (สกุลไทย, 2537, หน้า 38)

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคาราโอเกะ

มนตรี เมฆวิไล (2538, หน้า ก) ได้ทำการวิจัยชุดการสอนการอ่านทำนองเสนาะระดับประถมศึกษาโดยใช้คาราโอเกะเป็นสื่อหลัก พบว่า ผลสัมฤทธิ์หลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และนักเรียนมีความคิดเห็นที่ดีต่อการเรียนจากชุดการสอนแต่ละชุดในระดับดีมาก

โชดก เก่งเขตรกิจ (2539, หน้า 254) ทำการวิจัยชุดการสอนร้องเพลงวิชาศิลปะกับชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโดยใช้คาราโอเกะเป็นสื่อหลัก พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างคะแนนทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียนโดยการสอนด้วยชุดการสอนหน่วยที่ 1-6 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และมีความคิดเห็นที่เห็นด้วยกับการใช้ชุดการสอนโดยคาราโอเกะเป็นสื่อหลัก

พรนิพา ปรีหะจินดา (2542, หน้า บทคัดย่อ) ทำการศึกษาผลของการใช้คาราโอเกะในการสอนดนตรีสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา พบว่า กลุ่มทดลองที่เรียนวิชาดนตรี โดยใช้คาราโอเกะในกระบวนการเรียนการสอน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกับกลุ่มควบคุมที่เรียนตามแผนการสอนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กลุ่มที่เรียนโดยใช้คาราโอเกะในกระบวนการเรียนการสอนสามารถร้องเพลงไทยได้ดีกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนโดยการสอนปกติและในกระบวนการเรียนการสอนมีความคงทนในการจำเนื้อร้อง ทำนอง และจังหวะได้ดีกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนโดยการสอนปกติ

จากงานวิจัยข้างต้นจะพบว่า คาราโอเกะมีส่วนช่วยให้นักเรียนมีการพัฒนาการทางการเรียนเพิ่มสูงขึ้น อีกทั้งความคิดเห็นของนักเรียนต่อคาราโอเกะจัดอยู่ในเกณฑ์ที่เห็นด้วย และยังมีความคงทนในการเรียนรู้ได้สูงกว่า จึงควรที่จะมีการนำคาราโอเกะไปใช้ในการเรียนการสอนในเนื้อหาวิชาอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น

หลักสูตรดนตรีระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2533

หลักสูตรดนตรีระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2533 เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง) จัดทำโดยกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ (2538, หน้า 1-4) มีเนื้อหาโดยสรุปว่า ดนตรีเป็นในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งเป็นกลุ่มที่เน้นเกี่ยวกับการสร้างเสริมค่านิยม เจตคติ คุณลักษณะที่ดีงาม ความประณีตและรสนิยมที่ดี รวมทั้งการพัฒนาด้านความคิดที่เป็นระบบและด้านร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรงเพื่อการอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเป็นปกติสุข สาระเนื้อหาในการสร้างเสริมลักษณะนิสัยประกอบด้วยสาระเนื้อหา

ด้านจริยศึกษา พลศึกษา ศิลปศึกษา ดนตรีและนาฏศิลป์ โดยกำหนดเวลาเรียน, เนื้อหา, การวัดผล การประเมินผลและการติดตามผลดังนี้

เวลาเรียน

ตลอดหลักสูตรประถมศึกษา ใช้เวลาเรียนประมาณ 6 ปี แต่ละปีการศึกษาควรมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 40 สัปดาห์ ในหนึ่งสัปดาห์ต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 25 ชั่วโมง หรือ 75 คาบ ซึ่งกำหนดให้คาบละ 20 นาที ทั้งนี้เมื่อรวมแล้วต้องไม่ต่ำกว่า 1,000 ชั่วโมง และสำหรับชั้น ป. 5-6 นั้น ให้เพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียนในกลุ่มประสบการณ์พิเศษอีกไม่ต่ำกว่า 2,000 ชั่วโมง

การจัดคาบเวลาของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 มีการรวมสาระเนื้อหาเป็น 6 หน่วย มีคาบเวลาเรียน 25% ของคาบเวลาเรียนทั้งหมด กล่าวคือ มีเวลาเรียน 750 คาบ หรือ 250 ชั่วโมง (คาบละ 20 นาที)

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 มีคาบเวลาเรียน 25% ของคาบเวลาทั้งหมด กล่าวคือ มีเวลาเรียน 750 คาบ หรือ 250 ชั่วโมง เป็นกิจกรรมดนตรีและนาฏศิลป์รวม 170 คาบ

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มีคาบเวลาเรียน 20% ของคาบเวลาทั้งหมด กล่าวคือ มีเวลาเรียน 600 คาบ หรือ 200 ชั่วโมง เป็นกิจกรรมดนตรีและนาฏศิลป์รวม 130 คาบ

เนื้อหาดนตรี

เนื้อหาดนตรีระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ประกอบด้วยบูรณาการ แสดงถึงการบูรณาการของเนื้อหาวิชาต่าง ๆ โดยดนตรีเป็นแกนเนื้อหาในหน่วยที่ 3 ร่วมกับทัศนศิลป์ นอกจากนี้ดนตรียังสอดแทรกอยู่หน่วยที่ 1 และ 2 ค่อนข้างมาก และมีสอดแทรกในหน่วยที่ 4 รองลงมาหน่วยที่ 5 และ 6 ไม่มีเนื้อหาดนตรี สาระดนตรีที่เน้นได้แก่ เรื่องของจังหวะ การฟัง และการร้องเพลง การแสดงออกด้านการเคลื่อนไหวให้กับบทเพลง การเล่นดนตรีประเภทเครื่องเคาะจังหวะ โดยไม่เน้นในเรื่องการอ่านภาษาดนตรีและการสร้างสรรค์ สำหรับบทเพลงผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับเพลงพื้นเมือง เพลงไทยเดิม เพลงไทยสากลและเพลงพระราชนิพนธ์

เนื้อหาดนตรีระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 แบ่งเป็น 2 หน่วย คือ กิจกรรมเน้นจังหวะและกิจกรรมเน้นการฟังและการร้องเพลง จุดประสงค์ของเนื้อหาดนตรีในระดับประถมศึกษาปีที่ 3-4 ต้องการให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องจังหวะ ทำนอง อารมณ์เพลง โดยเน้นการฟัง การร้องเพลง การเคลื่อนไหวและการเล่นเครื่องทำจังหวะเป็นหลักไม่ปรากฏมีการสร้างสรรค์หรือการอ่าน และองค์ประกอบดนตรี ในเรื่องสีสัน หรือรูปแบบ

สำหรับในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 มีความคล้ายคลึงกับระดับประถมศึกษาปีที่ 3-4 โดยเน้นในเรื่องการแสดงออกของทักษะต่าง ๆ เป็นอิสระมากขึ้น กล่าวคือ เน้นความคิดที่สร้าง

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

สรรค์ เนื้อหาดนตรีมีทั้งเรื่องจังหวะ ทำนอง รูปแบบ อารมณ์เพลง การะประสานเสียง ยกเว้นเรื่องสีสันมิได้กล่าวถึง

จิตวิทยาและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสอนดนตรี

จิตวิทยาพัฒนาการทางดนตรี

ณรุทธิ์ สุทธจิตต์ (2541, หน้า 27-28) กล่าวถึง พัฒนาการทางดนตรีของเด็กในวัยประถมศึกษาระดับประถม 4-6 (9-11 ขวบ) สรุปว่า เด็กในวัยนี้มีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดในด้านจังหวะ ทำนองและรูปแบบของเพลงลึกซึ้งขึ้น

ด้านจังหวะเด็กรับรู้และมีความจำเกี่ยวกับรูปแบบของจังหวะดีขึ้น

ด้านทำนองเด็กสามารถร้องเพลงที่มีช่วงเสียงกว้างมากขึ้น มีแนวคิดเรื่องระดับเสียงดีขึ้น การร้องเพลงเพี้ยนของเด็กควรมีน้อยลงตามลำดับ

ด้านลักษณะของเสียงเด็กสามารถแสดงออกทางการร้องเพลงได้มากขึ้นและชอบร้องเพลงที่มีหลายรสหลายแบบ ทั้งสนุกสนานและหวาน ๆ ในบางครั้ง

เนื่องจากเด็กในวัยนี้มีความสามารถในการอ่านดีแล้ว เป็นการสมควรในการจัดหนังสือต่าง ๆ ทางดนตรี เช่น ประวัตินักดนตรี เพลงพื้นเมือง ประวัติดนตรี ให้เด็กอ่าน เพื่อสร้างความสนใจ และพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กเกี่ยวกับดนตรีให้กว้างขวางออกไป

ทฤษฎีการเรียนรู้และปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ดนตรี

ณรุทธิ์ สุทธิจิตต์ (2541, หน้า 95-114) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้และปัจจัยการเรียนรู้ดนตรี สามารถสรุป ดังนี้

1. ความพร้อม (Readlines)

ความพร้อมเป็นเรื่องแต่เฉพาะบุคคล แม้ผู้เรียนที่อยู่ในชั้นเรียนเดียวกัน อาจมีความพร้อมในเรื่องต่าง ๆ ไม่เท่ากัน ความพร้อมเกี่ยวกับเรื่องประสบการณ์เดิมทั้งมวลที่ผู้เรียนแต่ละคนมีอยู่ในตัว รวมทั้งเจตคติของผู้เรียนที่มีผลต่อความต้องการหรือความสามารถที่จะประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไป ผู้เรียนที่มีประสบการณ์เดิมเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ดังนั้นความรับผิดชอบของครูดนตรีเกี่ยวกับเรื่องความพร้อมจึงอาจเป็นไปได้ในสองกรณี คือ

1.1 การจัดสภาพการเรียนรู้ควรเอื้ออำนวยต่อผู้เรียนทุกคน กล่าวคือ กิจกรรมดนตรีควรมีหลายรูปแบบ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งเป็นผลทำให้ผู้เรียนทุกคนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้หรือในการประกอบกิจกกรรมต่าง ๆ

1.2 การจัดสภาพ หรือ การเรียนรู้ให้กับกลุ่มผู้เรียนที่มีระดับความพร้อมเท่าเทียม

หรือเสมอกัน เพื่อให้ผู้เรียนในแต่ละคน หรือแต่ละคนกลุ่มเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ไปตามความสามารถ ความถนัด ความพร้อมของผู้เรียนแต่ละคนในแต่ละกลุ่ม

ถ้าครูดนตรีมิได้คำนึงถึงการเรียนรู้ดังกล่าวนี้ ผู้เรียนอาจไม่ประสบความสำเร็จในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้เนื่องจากประสบการณ์ที่จัดให้ยากเกินความสามารถของผู้เรียน ซึ่งส่งผลทำให้เกิดความเบื่อหน่าย และมีเจตคติที่ไม่ดีต่อวิชาดนตรีในที่สุด ในทางตรงกันข้ามถ้าการจัดกิจกรรมง่ายเกินไป ก็อาจทำให้ผู้เรียนไม่สนใจเรียนเช่นเดียวกัน การจัดกิจกรรมดนตรีมุ่งไปที่ผู้เรียนที่มีความพร้อม หรือความสามารถน้อยเป็นหลักทำให้ผู้เรียนที่มีความพร้อม และมีความสามารถสูง ไม่มีความรู้สึกท้าทาย จึงเบื่อหน่ายต่อการเรียนหรือร่วมกิจกรรม

การจัดกิจกรรมที่คำนึงถึงความพร้อมของผู้เรียนจึงควรมีแนวโน้มออกมาในรูปของการให้โอกาสผู้เรียนแต่ละคนตอบสนองต่อประสบการณ์การเรียนการสอนที่จัดไว้อย่างเสรี เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสแสดงออกตามความพร้อมและความสามารถที่มีอยู่

2. กิจกรรมหรือประสบการณ์ (Activity or Experience)

กิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งในทางดนตรีควรเป็นรูปของประสบการณ์ที่จัดไว้ให้ผู้เรียน ได้มีส่วนร่วมปฏิบัติด้วยตนเอง (active participation) ตลอดกระบวนการเรียนรู้ โดยทั่วไปการมีส่วนร่วมปฏิบัติเป็นไปในสองลักษณะคือ การปฏิบัติที่มองเห็นได้เด่นชัดเป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ และการปฏิบัติที่มองไม่เห็น เช่น กระบวนการคิดซึ่งเกิดขึ้นภายในตัวของผู้เรียนแต่ละคน

ข้อที่ครูควรคิดเสมอในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ คือ

1. ถ้าการเรียนรู้เป็นไปในรูปแบบของผู้เรียนตอบสนองต่อประสบการณ์ที่จัดให้ กิจกรรมที่จัดควรบ่งถึงการตอบสนองในรูปของพฤติกรรมที่สังเกตได้

2. ถ้าการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลเนื่องจากประสบการณ์บางอย่าง ประสบการณ์นั้นควรเปิดโอกาสให้ทั้งครูและผู้เรียนประเมินพฤติกรรมที่เกิดขึ้น

3. ถ้าการเรียนรู้เกี่ยวกับการมุ่งหวังให้ผู้เรียนพฤติกรรมที่มุ่งหวังให้ออกมา กิจกรรมที่ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมนั้นๆ ด้วย เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่ต้องการ ถ้ากิจกรรมไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมใดๆ ออกมา การเรียนรู้ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ และครูไม่สามารถทราบได้ว่าผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งที่มุ่งหวังหรือไม่

4. ถ้าการเรียนรู้มุ่งหวังให้ผู้เรียนใช้การถ่ายโยงการเรียนรู้ กิจกรรมที่จัดควรเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการแนวคิด และเปิดโอกาสให้มีการถ่ายโยงการเรียนรู้ในกิจกรรมนั้น

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

กล่าวโดยสรุป คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูจัดขึ้นควรนำไปสู่การเรียนรู้ที่มุ่งหวังไว้ และบทบาทของครูในขณะกิจกรรมดำเนินอยู่ คือ การช่วยเหลือแนะนำผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามที่มุ่งหวังไว้

3. การจูงใจความสนใจและเจตคติ (Motivation Interest and Attitude)

3.1 ความสนใจและเจตคติ

ความสนใจและเจตคติที่มีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับการจูงใจในการเรียนการสอนดนตรี ถ้ากิจกรรมการจูงใจให้นักเรียนอยากเรียนดนตรีสม่ำเสมอ ผู้เรียนจะเกิดความสนใจและเจตคติที่ดีต่อวิชาดนตรี ดังนั้น ครูดนตรีจึงควรทราบว่าจะจูงใจผู้เรียนอย่างไรในการเรียนดนตรีในแต่ละบทเรียน ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องนี้ควรกล่าวถึงประเภทการจูงใจเสียก่อน การจูงใจแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

3.1.1 การจูงใจภายใน (intrinsic motivation) คือ สภาพของความสนใจที่ผู้เรียนรู้เนื่องมาจากปัจจัยที่อยู่ในประสบการณ์ทางดนตรี

3.1.2 การจูงใจภายนอก (extrinsic motivation) คือ สภาพของความสนใจที่เรียนรู้เนื่องมาจากปัจจัยอื่น ๆ ที่มิใช่เป็นปัจจัยทางดนตรี เช่น ความตั้งใจที่จะทำให้ดีเพื่อต้องการเอาใจครู ความท้าทายทางปัญญา การขู่เข็ญ เป็นต้น

3.1.3 การจูงใจตนเอง (self – motivation) คือ สภาพของความสนใจที่ผู้เรียนที่เกิดขึ้นเองภายในตัวของผู้เรียนรู้ ซึ่งสืบเนื่องมาจากการจูงใจภายในหรือการจูงใจภายนอก

3.1.4 การจูงใจจากผู้อื่น (imposed motivation) คือ สภาพของความสนใจในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากผู้ที่อยู่ใกล้ชิด เช่น ครูดนตรี หรือบิดามารดา ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตัวของผู้เรียนเพราะสามารถให้รางวัล หรือทำโทษผู้เรียนได้

4. การสร้างแรงจูงใจ

การสร้างแรงจูงใจขึ้นอยู่กับหลายสิ่งหลายอย่าง การตั้งจุดมุ่งหมาย (objective) เป็นวิธีการสร้างแรงจูงใจในการเรียนการสอน โดยกำหนดเป้าหมายของการเรียนการสอนในแต่ละครั้งว่าต้องเกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้และเข้าใจ จะได้ติดตามผลและประเมินผลการเรียนรู้ว่าบรรลุจุดมุ่งหมายมากน้อยเพียงใด จะได้เกิดความภาคภูมิใจ ในกรณีที่บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ (มาลินี จุฑะรพ, 2537, หน้า 141) ตามทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (maslow 's hierarchy of needs) อับราเฮม มาสโลว์ (abraham Maslow) ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ขั้น โดยสามารถเรียงลำดับความต้องการระดับต่ำสุดไปหาระดับสูงสุด ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (physiological needs)
2. ความต้องการความมั่งคงและปลอดภัยของชีวิต (safety and security needs)

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

3. ความต้องการทางด้านสังคม (social needs)

4. ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (esteem needs)

5. ความต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต (self-actualization needs) ความต้องการประสบความสำเร็จในชีวิตเป็นความต้องการในระดับสูงสุด ซึ่งเป็นความต้องการที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเองเพื่อที่จะพัฒนาตัวเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความต้องการด้านนี้จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคล (self fulfillment needs) ที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้ไปในแนวทางที่ดีที่สุดตามที่ตัวเองคาดหวังเอาไว้ กล่าวคือ ผู้เรียนรู้สึกสนใจและมีเจตคติเพื่อเรียนดนตรี จากกิจกรรมที่ครูจัดขึ้นสามารถทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จพึงพอใจ และเห็นว่าตนเองมีพัฒนาก้าวหน้าในการเรียน

ในการเรียนการสอนดนตรี เมื่อครูได้ให้ความสำคัญกับความก้าวหน้าทางด้านการเรียนรู้เน้นที่พฤติกรรม และผลงานต่างๆ ที่ผู้เรียนกระทำ ให้การช่วยเหลือและแนะนำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ในบทเรียนเมื่อผู้เรียนเกิดปัญหา จะทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีในการเรียนดนตรี เพิ่มความสำคัญให้แก่การเรียนการสอนดนตรี เรียนดนตรีเพื่อทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจมิใช่เรียนดนตรีเพื่อสอบให้ผ่าน หรือทำคะแนนให้ดีเท่านั้น นั่นคือ ผู้เรียนมีความสนใจและเจตคติที่ดีต่อวิชาดนตรีอย่างแท้จริง ต่อเนื่อง ให้เกิดแรงจูงใจภายใน บนรากฐานของสภาพการณ์เช่นนี้ย่อมส่งผลให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5. ความจำ (memory)

ดังได้กล่าวแล้วว่า กระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่องสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ที่เรียนรู้มาแล้ว กำลังเรียนอยู่ และสิ่งที่จะเรียนรู้ต่อไป ดังนั้นผู้เรียนย่อมต้องจดจำไว้ว่าสิ่งที่เรียนไปแล้วมีอะไรบ้าง เพื่อนำมาสัมพันธ์กับสิ่งที่จะเรียนรู้ต่อ ๆ ไป ฉะนั้น ความจำเป็นปัจจัยที่สำคัญมากอีกปัจจัยหนึ่งช่วยให้ผู้เรียน รู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กระบวนการของความจำสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นการรับรู้หรือเรียนรู้ประสบการณ์ (acquisition) ก่อนที่ผู้เรียนจะจดจำสิ่งใดย่อมต้องผ่านขั้นตอนการรับรู้สิ่งต่าง ๆ และบางส่วนที่สำคัญ ๆ สิ่งเหล่านี้จะได้รับการบันทึกไว้ในระบบประสาท ซึ่งเรียกว่าเป็นระบบความทรงจำ (memory trace)

2. ขั้นการเก็บประสบการณ์ต่าง ๆ เอาไว้ (retension) คือ การเก็บข้อมูลต่าง ๆ เอาไว้จนกว่าจะมีการนำมาใช้อีก

3. ขั้นการนำประสบการณ์ที่เก็บไว้มาใช้ (retrieval) คือ ขั้นที่ผู้เรียนพยายามระลึกถึงสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนไปแล้ว และนำเอาสิ่งนั้นออกมาจากระบบความทรงจำ เพื่อใช้ในการเรียนรู้ประสบการณ์หรือสิ่งใหม่ ๆ ต่อไป

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ทางจิตวิทยาได้ศึกษาถึงเทคนิควิธีต่าง ๆ ที่จะช่วยในการจดจำ เพื่อให้สิ่งต่าง ๆ ที่ผู้เรียนรับรู้ และเรียนรู้ได้รับการเก็บเอาไว้ในระบบความจำระยะยาว เทคนิควิธีการต่าง ๆ เมื่อต้องการนำมาใช้ได้ เทคนิควิธีที่ควรกล่าวถึง ได้แก่

1. การฝึกฝน ย้ำทวน (reheasal) เป็นวิธีที่ใช้กันมากในการเรียนทักษะดนตรี เพื่อให้จำบทเพลงที่เรียนได้ โดยปกติการฝึกฝนยิ่งมาก ยิ่งทำให้จดจำสิ่งนั้นได้นานขึ้น

2. การจัดกลุ่ม (clustering) ได้แก่ การจัดสิ่งที่ต้องการเรียนรู้เป็นตอน ๆ หรือเป็นกลุ่ม ๆ และจำเป็นตอน ๆ หรือกลุ่ม ๆ เช่น ในบทเรียนบทเพลงใหม่อาจจำบทเพลงเป็นตอน ๆ ตอนละ 4 ห้อง หรือฝึกซ้อมบทเพลงเป็นวรรคๆ เป็นต้น

3. การจัดหมู่ (categorization) ได้แก่ การจัดสิ่งต่างๆ ไว้เป็นหมวดหมู่เดียวกัน ซึ่งช่วยให้ระลึกหรือจดจำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง เช่น การจดจำชื่อผู้ประพันธ์เพลงในยุคนั้น

4. การจัดหลักการ (principle) ได้แก่ การพยายามจดจำหลักการหรือสิ่งสำคัญของสิ่งที่เรียนรู้ไว้ เพื่อช่วยให้ระลึกถึงรายละเอียดทั้งหมดได้ เช่น การจดจำบทเพลงที่จะร้องเพลงหรือบรรเลงโดยนึกถึงรูปแบบของบทเพลงนั้น เช่น เป็นรูปแบบโซนาตา โดยพยายามจำทำนองหลักต่างๆให้ได้ และส่วนปิดท้ายให้ได้ ก็จะช่วยให้จำเพลงทั้งเพลงได้ง่ายขึ้น

5. การใช้รหัส (coding หรือ memonics) ได้แก่ การคิดระบบช่วยความจำสิ่งต่าง ๆ ออกมาในรูปของรหัสซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ เช่น

5.1 การใช้สัมผัสทางภาษามาช่วยจำ เช่น การจำคำที่ใช้ไม้ม้วน โดยใช้กลอนยี่สิบม้วนจำจงดี

5.2 การสร้างความหมายให้กับสิ่งที่ต้องการความจำ เช่น ตัวโน้ตบนเส้นทั้งห้าของกุญแจซอล คือ E G B D F สร้างเป็นประโยคได้ว่า Every Good Boy Does Fine. หรือชื่อตัวโน้ตภายในช่อง คือ F A C E สะกดเป็นคำว่า FACE แปลว่า หน้า

5. การเสริมแรง (reinforcement)

ในกระบวนการเรียนรู้ สิ่งที่ผู้สอนต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน คือ การแสดงออกในเชิงพฤติกรรมที่คาดหวังไว้มากที่สุด ซึ่งปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้พฤติกรรมที่คาดหวังเกิดขึ้น หรือแสดงออกมา คือ การเสริมแรง ความหมายของการเสริมแรง คือ สิ่งเร้า ที่ช่วยให้ความถี่ของพฤติกรรมเพิ่มขึ้น โดยทั่วไปมุ่งไปที่พฤติกรรมที่คาดหวังต้องการให้เกิดขึ้น อันเป็นผลจากการเรียนรู้สิ่งเร้าดังกล่าว อาจได้แก่ สิ่งของหรือการกระทำใด ๆ แนวคิดเรื่องการเสริมแรงได้รับการศึกษาพัฒนาโดยกลุ่มพฤติกรรมนิยม โดยมีสกินเนอร์เป็นผู้ริเริ่มสนใจศึกษา

6. เชาว์ปัญญา (intelligence)

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

เชาว์ปัญญาเกี่ยวข้องกับความคิด การกระทำหรือปฏิกิริยาที่ผู้หนึ่งตอบสนองต่อสภาวะการณ์ใหม่ๆ หรือสิ่งที่ผู้นั้นได้ประสบเป็นครั้งแรก ถ้าการตอบสนอง ซึ่งปกติมักเป็นการแก้ปัญหา มีความถูกต้องเหมาะสม หรือเป็นการสร้างสรรค์สิ่งแปลก ๆ ใหม่ที่เหมาะสม จัดได้ว่าผู้นั้นมีเชาว์ปัญญาดี กล่าวคือ เป็นคนเก่ง

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันมากขึ้นเกี่ยวกับองค์ประกอบของเชาว์ปัญญาว่า เป็นส่วนรวมของความสามารถเฉพาะแต่ละอย่าง มากกว่าเป็นความสามารถทั่ว ๆ ไป ซึ่งเป็นความเชื่อมั่นสมัยแรก ๆ ที่มีการศึกษาเรื่องเชาว์ปัญญา เพื่อใช้สร้างแบบทดสอบในการวัดเชาว์ปัญญาของคน

ผู้ที่เรียนดนตรีย่อมต้องมีเชาว์ปัญญาหรือสติปัญญาดี เพราะการศึกษาและการปฏิบัติดนตรีต้องการความคิดที่ลึกซึ้งและทักษะหลายประการ ฉะนั้น ผู้ที่มีเชาว์ปัญญาดีย่อมสามารถศึกษาและเล่นดนตรีได้ดีกว่าผู้ที่มีเชาว์ปัญญาด้อยกว่า อย่างไรก็ตามเชาว์ปัญญามิใช่เป็นปัจจัยเพียงประการเดียวที่ตัดสินว่าผู้นั้นจะเป็นนักดนตรีที่เก่ง เพราะยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกมากมายหลายประการ เช่น ความถนัด การฝึกซ้อมและสภาพแวดล้อม เป็นต้น

7. ความถนัด (aptitude)

ความถนัด คือ ความสามารถในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความถนัดเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ผู้ที่มีความถนัดด้านในสามารถแสดงสิ่งนั้นออกมาเป็นพฤติกรรมที่สามารถเห็นได้ ซึ่งผิดกับเชาว์ปัญญา เนื่องจากเป็นเรื่องของความคิด จึงต้องมีเครื่องมือที่เปลี่ยนแปลงความคิดซึ่งเป็นพฤติกรรมภายในออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอก ที่สามารถบอกได้ว่าผู้นั้นมีระดับเชาว์ปัญญาเป็นอย่างไร อย่างไรก็ตามแม้ความถนัดเป็นเรื่องของพฤติกรรมภายนอกที่เห็นได้ แต่ในบางครั้งการทราบว่าใครมีความถนัดด้านใด ก็ต้องใช้เครื่องมือวัดเช่นกัน เพราะความถนัดอาจไม่ปรากฏมาก็ได้ เนื่องจากผู้นั้นไม่มีโอกาสได้แสดงในสิ่งที่ตนถนัด ซึ่งอาจเป็นเพราะตนเองไม่ทราบว่าตนมีความถนัดด้านนั้นหรือสภาพแวดล้อมมิได้เปิดโอกาสให้ผู้นั้นแสดงความสามารถที่ตนถนัดออกมา

ความถนัดแบ่งได้เป็น 4 ชนิด คือ

1. ความถนัดทางด้านสมองเฉพาะด้าน (specific mental abilities) คือ ความถนัดทางด้านสมอง ได้แก่ ความคิดในลักษณะเดียวกับเชาว์ปัญญา

2. ความถนัดทางด้านกลไกของร่างกาย (motor abilities) คือ ความถนัดทางด้านกายภาพ เช่น การเคลื่อนไหว การรักษาสมดุล การประสานงานของกล้ามเนื้อ

3. ความถนัดทางด้านประสาทสัมผัส (sensory abilities) คือ ความถนัดในการรับรู้ของประสาททั้งห้าหรือส่วนใดส่วนหนึ่ง ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย ในทางดนตรีประสาทสัมผัสเกี่ยวกับ หู และตามีส่วนสำคัญมาก

4. ความถนัดทางด้านการปฏิบัติ (psychomotor abilities) คือ ความถนัดในการประสานงานของกลไกของร่างกายและประสาทสัมผัส เช่น เรื่องของความเที่ยงตรง ความถูกต้องของการใช้นิ้ว การใช้แขน ขา ซึ่งในทางดนตรีต้องการมาก

จะเห็นได้ว่าในทางดนตรี ความถนัดทั้ง 4 ประเภท ช่วยให้ความเข้าใจและทักษะทางดนตรีที่เกิดขึ้น ผู้ที่เป็นนักดนตรีที่สามารถจึงต้องมีความถนัดในทางดนตรี ซึ่งเป็นความถนัดที่เป็นส่วนย่อยๆ ของความถนัดใน 4 ประเภทนี้นั่นเอง

8. สภาพแวดล้อม (environment)

สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้มีการพัฒนาการด้านดนตรี อาจจัดแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

8.1 สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน ได้แก่ สภาพแวดล้อมโดยทั่ว ๆ ไปตั้งแต่เกิดมา ถ้าเด็กผู้นั้นอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีดนตรีอยู่รอบตัว เด็กผู้นั้นย่อมได้รับอิทธิพลทางดนตรีมากกว่าเด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปราศจากดนตรี เด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมทางดนตรีมักมีความสามารถที่จะพัฒนาด้านดนตรีได้ดีกว่าเด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่มีจากดนตรีสภาพแวดล้อมทางบ้านจึงนับได้ว่ามีบทบาทสำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง เนื่องจากปกติเด็กมีชีวิตเกี่ยวข้องกับบ้านมาตั้งแต่เกิด พ่อแม่จึงเป็นคนแรกที่สร้างสภาพแวดล้อมทางดนตรีที่ดีให้กับเด็กมีความคุ้นเคยกับดนตรีมาตั้งแต่เกิด ช่วยให้เด็กสนใจชอบและรักดนตรีได้ อย่างไรก็ตามสภาพแวดล้อมเป็นเพียงตัวช่วยให้การพัฒนาการทางดนตรีก้าวไปเท่านั้น ถ้าเด็กไม่มีความสนใจท่จะพัฒนาทางด้านดนตรี การเรียนรู้ดนตรีก็จะไม่เกิดขึ้น สภาพแวดล้อมทางดนตรีที่จัดให้กับเด็กได้ คือ การให้เด็กมีโอกาสฟังเพลงหลาย ๆ แบบ โดยเฉพาะเพลงไทย และเพลงคลาสสิค นอกจากนี้อาจเป็นเพลงพื้นเมืองซึ่งมีเอกลักษณ์ไทย ๆ และมีความหลากหลายอยู่ในตัว เพลงประเภทป๊อป หรือร็อค ที่เด็กชอบ เป็นสิ่งที่เด็กฟังอยู่แล้ว และมักจะชอบฟัง จึงไม่จำเป็นต้องปลูกฝังเท่าไรนัก อย่างไรก็ตาม ถ้าเด็กได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่เล็ก ๆ ให้ฟังเพลงทุกประเภท เด็กจะมีแนวโน้มในการฟังเพลงประเภทต่าง ๆ นอกเหนือไปจากเพลงป๊อป และร็อคได้ นอกจากนี้ถ้าเป็นไปได้การให้เด็กมีโอกาสเรียนดนตรีบ้าง ก็เป็นการช่วยพัฒนาความสนใจและความสามารถทางดนตรีได้เป็นอย่างดี

8.2 สภาพแวดล้อมภายในห้องดนตรี ควรเป็นสภาพแวดล้อมที่ชักจูงให้ผู้เรียนต้องการเรียนดนตรี ซึ่งควรคำนึงการจัดสภาพห้องเรียนให้น่าสนใจ เปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ เป็นครั้งคราว เช่น กระดานนิเทศน์ การเรียนการสอนควรสนองตอบกับการพัฒนาดนตรีของเด็ก และควรมีเทคนิควิธีหลายแบบ เพื่อชักจูงให้นักเรียนสนใจการเรียน นอกจากนี้ควรคำนึงถึงสภาพเครื่องดนตรี เช่น คุณภาพเครื่องเสียง เทปเพลง และอุปกรณ์อื่น ๆ สิ่งเหล่านี้ควรอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ เพื่อประโยชน์สูงสุดที่จะได้รับจากการใช้สิ่งเหล่านี้ในกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหา

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ดนตรีไม่ว่าจะเป็นแนวคิด การฝึกปฏิบัติทักษะต่างๆ ควรมีการทบทวนและจัดเป็นกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียนเพื่อให้การพัฒนาการทางด้านดนตรีเป็นไปในลักษณะของความครบถ้วนสมบูรณ์

จุดมุ่งหมายทางการศึกษากับการสอนดนตรีศึกษา

จุดหมายทางการศึกษา หมายถึง ทิศทางของการศึกษา ซึ่งเกิดจากการศึกษาโดยแท้จริงแล้วนั้น มีจุดประสงค์ใดบ้างที่นักเรียนได้รับการพัฒนาจากการศึกษา รวมทั้งการศึกษานั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับแนวคิดในการวัดผลและการประเมินผล ตลอดจนวิธีการสอน

จากการตรวจสอบของนักศึกษาได้ประมวลและทำการศึกษา และเสนอว่าระบบการศึกษาในภาพรวมทั้งหมดแล้วนักเรียนจะต้องได้รับการพัฒนาหรือเรียกว่าจุดหมายทางการศึกษาซึ่งจะสามารถวัดผลได้ดี และช่วยให้การสอนในศาสตร์ ต่าง ๆ ดำเนินไปตามหลักการสอนถูกต้องทั้งทางด้าน จิตวิทยาการสอน และกลวิธีการสอน (ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์, มปป, หน้า 1) โดยได้เสนอจุดหมายทางการศึกษานั้น นักเรียนต้องได้รับการพัฒนาซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ส่วนที่เกี่ยวข้องกับทางด้านสติปัญญา หรือพุทธิพิสัย (cognitive domain)

จุดมุ่งหมายทางด้าน พุทธิพิสัยเป็นจุดมุ่งหมายที่เน้นพัฒนาทางด้านสติปัญญาของนักเรียน ซึ่งศาสตราจารย์ เบนจามิน เอส บลูม ได้เสนอว่าการจัดการศึกษาในด้านสติปัญญาสามารถที่จะแบ่งลำดับขั้นการสอนออกได้ 6 ขั้น ซึ่งเรียงจากระดับที่ซับซ้อนน้อยที่สุดไปสู่ระดับที่ยากที่สุด ดังนี้ คือ

1.1 ขั้นความรู้ (knowledge)

1.2 ขั้นความเข้าใจ (comprehension)

1.3 ขั้นประยุกต์ใช้ (application)

1.4 ขั้นการวิเคราะห์ (analysis)

1.5 ขั้นการสังเคราะห์ (synthesis)

1.6 ขั้นการประเมินผล (evaluation)

ในการเรียนการสอนดนตรีศึกษาครูดนตรีจะต้องพยายามให้นักเรียนได้พัฒนาในเรื่องทักษะด้านสติปัญญาให้ครบทั้ง 6 ลำดับขั้นโดยปกติแล้วการเรียนการสอนดนตรีศึกษา ลำดับขั้นที่ 1-3 เป็นลำดับขั้นที่พบอยู่เสมอในการเรียนการสอน แต่ขั้นที่ 4 ซึ่งเป็นขั้นเริ่มก้าวหน้า และขั้นที่ 5-6 ซึ่งเป็นขั้นระดับสูง พบในการสอนของครูดนตรีศึกษาได้น้อย

ดังนั้น ในการสอนครูจะสามารถเน้นการฝึกให้นักเรียนได้มีกิจกรรมในการวิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาทางด้านดนตรี จากกิจกรรมทางดนตรีต่าง ๆ

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

การสอนดนตรีศึกษาในปัจจุบัน จึงไม่ใช่เพียงแต่การสอนให้นักเรียน รู้เพียงข้อเท็จจริงในลำดับขั้นที่ 1 หรือ 2 เพียงเพื่อให้นักเรียนได้เกิดเพียงมโนมติ (concepts) เท่านั้น แต่นักเรียนจะต้องเกิดความรู้จนถึงขั้นเข้าใจถึงหลักการเหตุผล

เมื่อนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเช่นนั้น การเรียนรู้ในระดับสูงทั้งการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินผล นักเรียนสามารถที่จะกระทำได้ต่อไป

การสอนที่ดี ใช้กระบวนการการสร้างปัญหาให้นักเรียนได้พยายามแก้ไข หรือหาข้อสรุป รวมทั้งการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การสอนที่ดีจึงเป็นการสอนแบบการสร้างปัญหาให้แก้เพื่อสร้างสิ่งที่มีปัญหาหมดไป ในทางดนตรีก็เช่นกัน ครูสามารถที่ตั้งโจทย์ให้นักเรียนได้วิเคราะห์หรือสรุปปัญหารวมทั้งการแก้ปัญหาเพื่อที่นักเรียนจะสามารถพัฒนาทักษะด้านสติปัญญาให้เกิดขึ้นในตัวเองอย่างสูงสุด

2. การจัดการเรียนการสอนดนตรีศึกษากับจุดมุ่งหมายด้านจิตพิสัย (affective domain)

จุดหมายในการศึกษาด้านจิตพิสัย หรือเจตคติ โดยหลักการทั่วไป หมายถึง การพัฒนาด้านจิตใจ อารมณ์ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ซ่อนอยู่ภายใน ปรากฏอกมาเมื่อนักเรียนได้แสดงออกมาให้ประจักษ์

ในทางดนตรีศึกษา ทักษะในเรื่องนี้เน้นในการพัฒนาพฤติกรรมทางด้านต่าง ๆ หัวข้อที่ครูพบเห็นได้เสมอ คือ ทัศนคติต่อดนตรี (attitude) ความชื่นชมดนตรี (appreciation) อารมณ์และความรู้สึกที่ตอบสนองต่อดนตรี (felling) ซึ่งหัวข้อทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วนั้นอยู่ภายใต้แนวคิดและจุดหมายในการสอนด้านจิตพิสัย

จากการศึกษาของ เดวิท อาร์ ครัทวอล และคณะได้เสนอว่า ในการพัฒนาด้านจิตพิสัยมีการพัฒนาจากระดับต่ำสุดไประดับสูงสุด 5 ลำดับขั้น คือ

2.1 ขั้นรับ (receiving)

2.2 ขั้นตอบสนอง (responding)

2.3 ขั้นการให้คุณค่า (values)

2.4 ขั้นการจัดระบบคุณค่า (organization)

2.5 ขั้นการสร้างบุคลิกจากการประเมินคุณค่า (characterization by a value complex)

การพัฒนาด้านเจตคติหรือด้านอารมณ์ ในการสอนดนตรีศึกษา เป็นสิ่งยากที่จะแบ่งลำดับขั้นได้ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเหมือนกับขั้นบันได เพราะในระดับแต่ละขั้นนั้นมีการเหลื่อมล้ำเกิดขึ้น และสิ่งที่เป็นปัญหาคือ อารมณ์ ความรู้สึกที่นักเรียนจะตอบรับนั้นเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคลและแสดงออกมาไม่เท่ากัน ไม่เหมือนกัน เป็นเรื่องเฉพาะตนเอง การที่นักเรียน

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

จะตอบรับเรื่องนี้ยังรวมไปถึง ความสนใจ อุปนิสัยส่วนตนของนักเรียน รวมทั้งปัญหาที่สำคัญคือ สภาพแวดล้อมทั้งทางบ้านของนักเรียน สภาพแวดล้อมทางสังคม รวมถึงปัจจัยอื่น ๆ เช่น โทรทัศน์ มิวสิควีดิโอ เพลงตลาด ตลอดจนสื่ออื่นที่ส่งผลในเรื่องนี้เช่นกัน

การสอนหรือการพัฒนาเจตคติ ในการสอนต้องสอนควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านทักษะ สติปัญญา หรือพุทธิสัย จะสอนเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ เพราะว่าทักษะด้านเจตคติจะเกิดไปพร้อมกับกระบวนการพัฒนาด้านสติปัญญา การสอนอย่างใดอย่างหนึ่งโดยลืมอีกสิ่งหนึ่ง เป็นสิ่งที่ไม่ควรจะเกิดขึ้นในการสอนดนตรีศึกษา

3. การจัดการสอนดนตรีศึกษากับจุดประสงค์การศึกษา ด้านพัฒนาทักษะพิสัย (psycho-motor domain)

ทักษะพิสัย แปลมาจากคำว่า psycho-motor ซึ่งเกิดจากคำ psycho ซึ่งหมายถึง จิตใจ ส่วน motor หมายถึง การเคลื่อนไหว เมื่อรวมกันแล้วหมายถึง การพัฒนาให้ร่างกายปฏิบัติตามที่จิต (สมอง) สั่งได้อย่างถูกต้อง

ทักษะพิสัยเป็นเรื่องยากสำหรับศาสตร์สายอื่น ๆ แต่สำหรับวิชาดนตรี ทักษะพิสัยหรือการปฏิบัติจะเป็นธรรมชาติของการเรียนการสอนดนตรีการปฏิบัติในวิชาดนตรีถูกเรียกว่า การฝึกทักษะดนตรีปฏิบัติ (musical skill) และเนื้อหาสาระทางดนตรีถูกสอนผ่านทางทักษะใดทักษะหนึ่งเสมอ ทักษะดนตรีปฏิบัติแบ่งออกเป็น 1. การฟังดนตรี 2. การเคลื่อนไหวตอบรับเสียงดนตรี 3. การร้องเพลง 4. การปฏิบัติเครื่องดนตรี 5. การอ่านสัญลักษณ์ทางดนตรี 6. การสร้างสรรค์ใหม่ทางดนตรี

จากการศึกษาของ อลิซาเบธ ซิมซัน ศึกษาทักษะพิสัย และได้แบ่งลำดับขั้นของการสอนทักษะปฏิบัติออกตามลำดับขั้นได้ 7 ลำดับขั้น คือ

1. การรับรู้ (perception)
2. การเตรียมพร้อม (set)
3. การตอบสนองตามแนวทางที่ให้ (guided respond)
4. การสร้างกลไก (mechanism)
5. การตอบสนองที่ซับซ้อน (complex overt respond)
6. การดัดแปลงให้เหมาะสม (adaption)
7. การริเริ่มสิ่งใหม่ (origination)

จากจุดมุ่งหมายทางการศึกษาทั้ง 3 ด้าน ครูผู้สอนวิชาดนตรีพบว่า ในการเรียนการสอนดนตรีศึกษาอาจมีความลำบากที่จะจัดการเรียนการสอนดนตรีศึกษาให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนได้ครบทุกด้าน และทุกลำดับเกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนได้ครบทุกด้าน และทุกลำดับ เนื่องจากมีความจำกัดเรื่อง

เนื้อหาของหลักสูตรเวลาที่สอน ความถนัดของครูผู้สอน หรือปัจจัยด้านอื่น ๆ เพื่อผลที่ได้รับจะเกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน ที่มีการพัฒนาครบทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา อารมณ์ และทักษะดนตรี

การขับร้องเพลงไทย

การขับร้องเพลงไทยในอดีตนั้นถือเป็นศิลปะที่รู้จักกันแพร่หลายและเป็นที่นิยมในวงดนตรีไทย ทั้งวงปี่พาทย์ และวงเครื่องสาย และวงมโหรี ผู้ขับร้องต้องได้รับการฝึกฝนจาก "ครู" เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การฝึกหัดขับร้องในสมัยโบราณนั้น จะใช้วิธีร้องฝึกแบบการ "ต่อเพลง" หมายถึง การฝึกร้องโดยตรง ครูร้องให้ฟังทีละวรรค ผู้ฝึกจะร้องตาม จนแม่น ในแต่ละวรรคเพลง แล้วก็จะฝึกวรรคต่อ ๆ ไป จนจบเพลง เมื่อต่อเพลงได้จนจบเพลง ถึงจะต้องทั้งเพลงได้ดี คล่อง แม่นเพลง และร้องได้ไพเราะ จึงจะร้องเข้าประกอบเพลงบรรเลงได้ แต่ในปัจจุบันนี้ การฝึกหัดขับร้องนอกจากจะใช้วิธีการ "ต่อเพลง" โดยตรงจาก "ครู" แล้วยังได้รับความสะดวกของการฝึกหัดจากสื่ออื่น ๆ เช่น ใช้วิทยุ วีดิโอ และเทป หากแต่การฝึกด้วยเทปอาจเก็บรายละเอียดได้ไม่เพียงพอจึงจำเป็นต้องฝึกจากครู เป็นวิธีการที่ดีที่สุด

อย่างไรก็ตาม การที่ได้มาซึ่งการร้องที่ถูกต้อง มีคุณภาพ มีเทคนิค ลีลา และความไพเราะอย่างสมบูรณ์นั้นจำเป็นต้องมีการศึกษาหลักและวิธีการ ตลอดจนเทคนิคในการขับร้องอย่างถ่องแท้ กระจ่างชัด จึงทำให้การขับร้องประสบผลสำเร็จได้ดังข้อเขียนของอาจารย์สุรางค์ คุริยพันธ์ เขียนไว้ว่า "การขับร้องเพลงไทยนั้น ไม่ใช่เป็นสิ่งยาก จนเกินความสามารถ แต่ก็ไม่ง่ายนัก และก็ไม่ใช่สิ่งสุดวิสัย ที่จะร้องให้เกิดความไพเราะ และความถูกต้องได้" จึงต้องมีการเรียนรู้ถึงหลักการ วิธีการฝึกปฏิบัติขับร้อง และมีความมุ่งมั่น พยายาม และขยันหมั่นเพียร เพื่อเป็นนักร้องที่ดีได้ และคงต้องตระหนักถึงความจริงข้อหนึ่งว่า สรรพวิชาทั้งหลายที่เน้นการฝึกปฏิบัติย่อมมีหลักและวิธีการปฏิบัติและมีความจำเป็นต้องฝึกฝนดนตรี การขับร้องก็เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะการขับร้องถือเป็นศิลปะที่ละเอียดอ่อน ดังข้อความที่ อาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน ได้เขียนไว้ว่า "ถ้าเพียงแต่ทำได้ แต่ขาดหลักเกณฑ์ที่แน่นอน การปฏิบัติก็จะไม่นิ่มนวลไพเราะเพียงแต่ร้องไปเพียงอาศัยเสียงดีเท่านั้น ฉะนั้นผู้เรียนต้องควรรู้หลักเกณฑ์ที่แน่นอนและต้องปฏิบัติตามหลักได้อย่างมั่นคง จึงจะทำให้เกิดความไพเราะงดงามและลึกซึ้งได้

แนวคิดในการสอนทักษะการร้อง

การร้องจัดได้ว่าเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่เมื่อเด็กเริ่มออกเสียงได้ก็เริ่มส่งเสียงออกมาในลักษณะของการร้องเพลง เด็กมักพยายามเลียนแบบเสียงที่ได้ยินเสมอ ถ้าเสียงที่ได้ยินเป็นเสียงการร้องเพลง เด็กก็พยายามร้องตามเสียงที่ได้ยิน ซึ่งในระยะแรก ๆ อาจฟังดูไม่เป็นทำนอง แต่สังเกตได้ว่าเด็กเลียนแบบทำนองที่ได้ยินเสียงโดยการร้อง ซึ่งมิใช่ลักษณะของการพูด ในเวลาต่อ

มาเด็กอาจฮัมทำนองเพลงด้วยตนเอง ซึ่งแสดงว่าเด็กเริ่มมีแนวคิดในการร้องเพลง ความสนใจและต้องการแสดงออกทางดนตรี จึงอาจกล่าวได้ว่าการร้องเป็นกิจกรรมการแสดงออกทางดนตรีที่เด็กกระทำได้เป็นอันดับแรก และเป็นกิจกรรมที่นำไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบดนตรี และความซาบซึ้งในดนตรีต่อไป นอกจากนี้การร้องยังเป็นสื่อสารแสดงออกทางอารมณ์ของเด็กอีกด้วย การร้องจึงเป็นกิจกรรมดนตรีที่จำเป็นอย่างหนึ่งในการเรียนการสอนดนตรี โดยเฉพาะในระดับปฐมวัยและประถมศึกษา

ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2537, หน้า 8-10) กล่าวถึงทักษะการร้อง สรุปว่า การร้องเพลงเป็นกิจกรรมที่คนทั่ว ๆ ไป กระทำอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งเพลงยอดนิยมเป็นเพลงร้อง (VOCAL MUSIC) เพลงที่นิยมหรือติดอันดับมักเป็นเพลงที่คนทั่วไปนำมาร้องเล่นกันอยู่เสมอ ๆ จึงเห็นได้ว่าการร้องเพลงเป็นทักษะทางดนตรีที่อาจกล่าวได้ว่าอยู่ในคนทุกคน อย่างไรก็ตามการร้องเพลงเป็นทักษะดนตรีที่ได้รับการฝึกฝนเช่นเดียวกับทักษะอื่น ๆ ทางดนตรี ทั้งนี้เนื่องจากการร้องเพลงมีหลายลักษณะด้วยกัน และเทคนิคต่าง ๆ ในการร้องเพลงที่มีมากมายผู้ที่มีทักษะการร้องเพลง เข้าในหลักการ มีพื้นฐานการร้องเพลงย่อมร้องเพลงได้ไพเราะน่าฟัง การร้องเพลงเป็นทักษะที่ผู้ศึกษาดนตรีแสดงออก ไม่เหมือนกับการฟังที่เป็นทักษะการรับเข้าไป จึงเห็นได้ว่าการร้องเพลงเป็นกิจกรรมทางดนตรีที่ให้ความสนุกสนาน และสร้างความสนใจกับผู้ศึกษาดนตรีได้เป็นอย่างดี การเรียนการสอนในระดับอนุบาล หรือระดับประถมศึกษาจึงควรมีกิจกรรมการร้องเพลงเป็นกิจกรรมแกนที่สำคัญ การร้องเพลงมีหลายลักษณะ ในการเรียนการสอนดนตรี ผู้เรียนควรมีโอกาสได้ร้องเพลงลักษณะต่าง ๆ เช่น การร้องเดี่ยว การร้องหมู่ การร้องประสานเสียง รวมไปถึงการร้องเพลงประกอบการแสดงด้วย

วิธีสอนขับร้องและดนตรีในชั้นประถมศึกษา

การสอนวิชาขับร้องและดนตรีในชั้นประถมศึกษามีความมุ่งหมายอย่างไร

แต่เดิมบทเพลงที่ใช้ในโรงเรียนโดยทั่ว ๆ ไป คือ เพลงปลุกใจ ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็กพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้แก่เพลง “พุทธานุภาพ” “เรานี้เกิดมา” “ใครมาเป็นเจ้า” และ “เพราะฉะนั้นชวนกัน” บทเพลงที่อาจรวมเข้าอยู่ในหมวดเพลงปลุกใจ คือ เพลงชาติ เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงกราวกีฬาของพระยาธรรมศักดิ์มนตรี และเพลงต้นตระกูลไทยของหลวงวิจิตรวาทการ

บทเพลงอีกประเภทหนึ่งที่ใช้ในชั้นประถมศึกษา คือ ดอกสร้อยสุภาษิต ซึ่งใช้เป็นบทอาขยานเพื่อส่งเสริมศีลธรรมจรรยา และการเรียนภาษาไทยทั้งอาจเป็นบทขับร้องได้ด้วย ดอกสร้อยสุภาษิตบางทีอาจจะยากเกินไปสำหรับใช้เป็นบทขับร้องของเด็กเล็ก ๆ แต่เนื่องจากเป็นมรดกเก่าแก่ของเรา

นอกจากเพลงปลุกใจ และดอกสร้อยสุภาษิต บทเพลงที่ใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป อาจแบ่งได้เป็น 3 หมวด คือ

1. เพลงพื้นเมือง ได้แก่ เพลงพวงมาลัย เพลงระบำชาวไร่ เพลงเกี่ยวข้าว และเพลงรำวง ซึ่งเป็นที่นิยมกันแพร่หลายมาก

2. เพลงไทยเดิม ได้แก่ บทเพลงที่ใช้ทำนองเป็นชื่อ เช่น เพลงนาคราช ดวงพระธาตุ จีนขวัญอ่อน ปีนตลิ่งนอก วิลันดาโอด ทองหย่อน หนีสือ สร้อยสนตัด ขึ้นพลับพลานอก เพลงลาวดวงเดือน ฯลฯ

3. เพลงสากล ได้แก่ เพลงที่ใช้ทำนองของฝรั่ง เช่น เพลงสามัคคีชุมนุม AULD LANG SYNE และเพลงที่แต่งขึ้นใหม่โดยใช้ทำนองสากล

อาจกล่าวได้ว่า เพลงพื้นเมืองที่ใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ หนักไปในทางส่งเสริมความร่าเริงสนุกสนาน เพลงไทยเดิมหนักไป ส่วนเพลงสากลดูเหมือนจะส่งเสริมทั้งสองอย่าง คือ ส่งเสริมความร่าเริงสนุกสนานด้วย และส่งเสริมศีลธรรมจรรยา

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่าความมุ่งหมายของการสอนวิชาขับร้อง และดนตรีในชั้นประถมศึกษา คือ

1. เพื่อให้เด็กทุกคนสามรถร้องเพลงปลุกใจ เป็นการส่งเสริม ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รัฐธรรมนูญ ความนิยมไทย น้ำใจนักกีฬา ตลอดจนชื่อเสียงของโรงเรียน และหมู่คณะ

2. เพื่อส่งเสริมศีลธรรมจรรยา และเป็นคติเตือนใจสำหรับเด็ก

3. เพื่อให้เด็กรู้สึกร่าเริง สนุกสนาน มีนิสัยรักการขับร้องและดนตรี และรู้จักฟังดนตรีที่ไพเราะ เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็ก และให้ติดตัวไปจนเป็นผู้ใหญ่

4. เพื่อเป็นรากฐาน สำหรับการศึกษาวิชาขับร้อง และดนตรีในชั้นสูงต่อไป

ปัญหาที่สำคัญ ๆ บางประการเกี่ยวกับการสอนวิชาขับร้องและดนตรีในชั้นประถมศึกษา

1. เด็กในชั้นประถมศึกษาควรหัดร้องเพลงโดยการอ่านโน้ต

แต่เดิมมา เราหัดร้องเพลงโดยใช้วิธีร้องตามครูและไม่ใช่ตัวโน้ต ต่อมาในระยะหลัง ๆ นี้ การศึกษาวิชาดนตรีของเราเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

การที่เราสอนเด็กชั้นประถมศึกษาให้ร้องเพลงโดยร้องตามครู กลับเป็นระเบียบวิธีการสอนแบบใหม่ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทางดนตรีรับรองว่าถูกต้องแล้ว อย่างไรก็ดีการเรียนโน้ตย่อมทำให้เราสามารถร้องเพลงและเล่นดนตรีได้ถูกต้องตามหลักวิชายิ่งขึ้น ทั้งโน้ตดนตรีก็มีอยู่แพร่หลาย และถ้าเรารู้โน้ตดนตรี เราก็สามารถศึกษาค้นคว้าโดยตนเองได้สะดวก ฉะนั้นในการสอนให้เด็ก

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

อ่านโน้ตไม่จำเป็นสำหรับชั้นประถมศึกษา แต่ครูก็ควรมีความรู้ในเรื่องโน้ต เพื่อที่จะได้สามารถสอนวิชาขับร้อง และดนตรีให้ได้ผลและถูกต้องตามหลักวิชายิ่งขึ้น

2. เครื่องดนตรีสำหรับชั้นประถมศึกษา จะมีแต่ฉิ่ง และถ้าโรงเรียนมีงาน ก็ไปขอแรงหรือจ้างคณะปี่พาทย์ หรือคณะดนตรีฝรั่งมาช่วย ในเมืองฝรั่งดูเหมือนทุกโรงเรียนจะมีเปียโน และบางทีก็มี ออร์แกน หรือไวโอลินด้วย

ความคิดที่จะให้โรงเรียนประถมศึกษาในเมืองไทยโดยทั่วไป มีเปียโน ออร์แกน หรือไวโอลินย่อมเป็นการพ้นวิสัยและไม่สมควร เครื่องดนตรีที่เราอาจนำมาใช้ประกอบการสอนดนตรีแทนเปียโนได้ ก็คือ ระนาด ขณะนี้มีหลายโรงเรียน ที่มีครูหรือภารโรงสามารถเล่นระนาดได้ และได้มีการใช้ระนาดเป็นเครื่องประกอบการสอนวิชาดนตรีบ้าง แต่ผลที่ได้รับยังไม่เป็นปึกแผ่นนัก อย่างไรก็ดีถ้าโรงเรียนใดสนใจในการใช้ระนาดในการประกอบการสอนวิชาขับร้องและดนตรี กรมสามัญศึกษาก็ยินดีสนับสนุนและส่งเสริม

ข้อที่น่าสนใจเกี่ยวกับเรื่องเครื่องดนตรีสำหรับชั้นประถมศึกษาคือ ในปัจจุบัน ผู้เชี่ยวชาญทางดนตรีหลายคนกลับมีความเห็นว่าเครื่องดนตรีที่เหมาะสมสำหรับเด็ก คือ สิ่งที่ราคาถูก ทำง่าย และเล่นง่าย โดยอาศัยหลัก 3 ประการ นี้ เครื่องดนตรีที่สมควรนำมาใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาของเรา คือ ฉิ่ง ,ฉาบ ,กรับ, กลอง, โทน, รำมะนา, ลูกซัด, กรุ่งกริ่ง และพรวน เครื่องดนตรีเช่นว่านี้ บางอย่าง เช่น กรับ ลูกซัด และกรุ่งกริ่ง ครูและนักเรียนอาจช่วยกันทำขึ้นโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอะไร ส่วนเครื่องดนตรีอย่างอื่น ถ้าครูและนักเรียนช่วยกันสะสมไว้ และพยายามหาเพิ่มขึ้น ผู้ปกครองก็อาจจะช่วยสนับสนุน ดังนั้นทุกโรงเรียนจะต้องมีเครื่องดนตรีของตนเอง และเพื่อเป็นการส่งเสริมความสนใจในวิชาดนตรี อาจจัดให้มีมุมดนตรี MUSIC CORNER ในห้องเรียน ทำนองเดียวกันมุมอ่านหรือมุมวิทยาศาสตร์ มุมดนตรีเช่นว่านี้ อาจจัดง่าย ๆ เช่น มีโต๊ะตัวหนึ่งสำหรับวางเครื่องดนตรี และหนังสือเกี่ยวกับการขับร้องและดนตรี และในบางโอกาสควรส่งเสริมให้เด็กอ่านเล่น หรือร้องเพลงตามลำพัง หรือเป็นกลุ่มน้อย ๆ ตามความสมัครใจ นอกเหนือจากชั่วโมงทำการสอนที่กำหนดไว้สำหรับวิชาขับร้องและดนตรี

ในเรื่องเครื่องดนตรีง่าย ๆ สำหรับเด็กนี้ ผู้เชี่ยวชาญทางดนตรีบางคนก็ไม่ชอบ อ้างว่าหยาบเกินไป และใช้เล่นดนตรีอย่างถูกต้องไม่ได้ แต่ฝ่ายสนับสนุนเครื่องดนตรีอย่างง่ายก็ตอบโต้ว่า เครื่องดนตรีอย่างง่ายเหล่านี้อาจเปรียบได้กับรถสำหรับเด็กเล่น ไม่มีผู้ใดที่จะใช้รถเด็กเล่นสำหรับขนส่ง แต่ในเวลาเดียวกัน ก็ไม่มีผู้ใดต้องการจะห้ามมิให้เด็กเล่นรถเล็ก ๆ เหล่านี้ พิจารณาในแง่ของเด็กเครื่อดนตรีง่าย ๆ เหล่านี้มีประโยชน์มาก เพราะจะทำให้เด็กมั่นใจและสนุกเนื่องจากเขาสามารถทำให้เกิดเสียงโดยไม่ยากนัก นอกจากนั้นเครื่องดนตรีเหล่านี้จะช่วยให้เด็กรู้จักจังหวะ

และเมื่อเด็กได้เล่นเครื่องดนตรีต่าง ๆ และมีการร้องรำประกอบดนตรีด้วยแล้ว เด็กก็จะมีพื้นฐานและทักษะทางดนตรีเพิ่มขึ้น

3. บทเพลงที่จะนำมาสอนในชั้นประถมศึกษาควรจะมีเพลงอะไรบ้าง

เรื่องนี้ได้กล่าวไว้ไปบ้างแล้วในเมื่อพูดถึงความมุ่งหมายและโดยเหตุที่การสอนวิชาขับร้องและดนตรีในชั้นประถมศึกษายังอยู่ในขั้นปรับปรุง การเลือกบทเพลงที่จะนำมาใช้สอนในชั้นประถมศึกษาจึงเป็นเรื่องที่เราจะต้องช่วยกันศึกษาและค้นคว้าต่อไป

การขับร้องเพลงไทยสาขาวิชาดนตรีไทยนั้น แบ่งได้เป็น 5 ประเภท ตามลักษณะเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลง คือ ประเภทเครื่องคีด เครื่องสี เครื่องตี เครื่องเป่า และการขับร้อง

การขับร้องเพลงไทยจัดเป็นประเภทหนึ่งในสาขาวิชาดนตรีไทย ซึ่งถือเป็นศิลปะที่มีความประณีตมากที่สุดแขนงหนึ่ง มีเทคนิคในการขับร้องที่สูงมาก (พูนพิศ อมาตยกุล, 2529) ทั้งยังเป็นศิลปะที่ประณีตงดงามละเอียดอ่อนและลึกซึ้ง ผู้ร้องต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการขับร้องพื้นฐาน ได้แก่ ทำนอง คำร้องและจังหวะ ต่อจากนี้ก็เริ่มสร้างความงามด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยอาศัยองค์ประกอบของการขับร้องทั้ง 3 อย่างนี้ เป็นเค้าโครง (ยมโดย เพ็งพงศา, 2530) ด้วยเหตุที่การขับร้องเพลงไทยเป็นศิลปะที่ละเอียดอ่อนและมีความสลับซับซ้อน ดังกล่าวมานี้ จึงต้องมีหลักเกณฑ์ในการฝึกหัด ดังที่เจริญใจ สุนทรวาทิน (2530) กล่าวว่า บรรดาวิชาการแขนงต่าง ๆ ย่อมจะต้องมีหลักและวิธีการปฏิบัติ การดนตรีการขับร้องก็เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะการขับร้องเป็นศิลปะที่ละเอียดอ่อน ถ้าเพียงแต่ทำได้ แต่ขาดหลักเกณฑ์ที่แน่นอน การปฏิบัติก็จะไม่นุ่มนวลไพเราะเพียงแต่ร้องไปโดยอาศัยเสียงดีเท่านั้น ฉะนั้นผู้เรียนจึงต้องควรรู้หลักเกณฑ์ที่แน่นอนและต้องปฏิบัติตามหลักได้อย่างมั่นคง จึงจะทำให้เกิดความไพเราะงดงามและลึกซึ้งได้ เพลงไทยที่มีการร้องนั้นจะมีอิสระในตัวเองไม่ต้องมีเครื่องมือใด ๆ เป็นตัวช่วย ดังที่ พูนพิศ อมาตยกุล (2529) กล่าวว่า คนร้องพัฒนาการร้องได้สะดวกด้วยคิดเอง ทำเอง ฝึกเองได้ ไม่ต้องมีเครื่องไม้เครื่องมือหรือมีคนช่วย ผู้คิดแต่งเพลงร้องลำพังคนเดียวก็อาจแต่งได้อย่างสบาย

วิชาดีดศิลป์หรือขับร้องเพลงไทยนั้น บางคนอาจคิดว่าไม่ยากเพราะถ้าศึกษาเพียงผิวเผินจะรู้สึกว่า เพลงไทยนั้นฟังดูเหมือนๆ กันไปหมด แต่ถ้าพิจารณากันอย่างจริงจังแล้ว จะมองถึงลวดลายแห่งศิลปะของการขับร้องแฝงไว้อย่างมากมาย ซึ่งนั้นมิใช่ของง่ายทั้งนี้เพราะศิลปะแห่งการขับร้องนั้นล้วนแต่เป็นสิ่งที่ธรรมชาติมอบให้ทั้งสิ้น ฉะนั้น ศิลปะการขับร้องเพลงไทยจึงต้องมีหลักคุ้มครองทุกอิริยาบท เราไม่สามารถสัมผัสหรือแก้ไขอุปกรณ์แห่งการขับร้องได้ เพราะเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนและปราศจากรูปร่างตัวตน แต่นักศิลปะสามารถบังคับอุปกรณ์เหล่านี้ตามใจปรารถนาได้ด้วยอำนาจพิเศษแห่งจิตของเขานั่นเอง อุปกรณ์ที่ว่านี้คือ "เสียง" นั่นเอง (ท้วม ประสิทธิกุล, 2535)

เมื่อการขับร้องเพลงไทยเป็นวิชาหนึ่งในสาขาดนตรีไทยที่มีอุปกรณ์ในการฝึกปฏิบัติ คือ "เสียง" จึงเป็นการยากต่อการเรียนการสอนที่จะมุ่งให้ผู้รับการฝึกขับร้องเพลงได้อย่างไพเราะทั่วทุกคน ทั้งนี้เพราะเรื่องของเสียงมนุษย์นั้นจะถูกสร้างขึ้นมาโดยธรรมชาติ (ที่มีเสียงดีจึงถือว่าเป็นผู้ที่โชคดีแต่ผู้ที่เสียงอยู่ในระดับปานกลางนั้นหรือค่อนข้างไม่ดีแต่ไม่ถึงผิดปกติไปมากก็ยังสามารถรับการฝึกฝนได้ถ้าได้เรียนรู้การปฏิบัติอย่างถูกต้องตามกระบวนการ ดังหลักการสอนขับเพลงไทยที่คุณครูท้วม ประสิทธิกุล กล่าวว่าการสอนในสมัยโบราณและขั้นตอนวิธีฝึกหัดขับร้องในวิธีสอนขับร้องเพลงไทยโดยทั่วไป วิธีสอนในสมัยโบราณ หมายถึง การสอนขับร้องโดยที่ครูเป็นผู้นำการสอน นักเรียนทำตามให้เหมือนครูทุกประการหรือจะเรียกว่าการลอกเลียนหรือเลียนแบบจากครูโดยให้นักเรียนร้องเพลงเป็นเพลง ๆ ไป ตามวัยและตามความเหมาะสม ครูต้องกวดขันอย่างเคร่งครัดเมื่อเด็กร้องผิดครูให้หยุดทันที แก้ไขทันที จนเด็กร้องได้ วิธีการสอนอย่างนี้ถ้าเด็กเอาใจใส่อย่างดีแล้วจะได้ผลเป็นอันมาก แต่เป็นวิธีสอนที่มิได้เสริมความคิดสร้างสรรค์หรือเด็กไม่เป็นตัวของตัวเองเพราะครูเป็นผู้วางแผนแนวการสอนทุก ๆ ด้าน ครูดำเนินการเองทั้งสิ้น นักเรียนเป็นเพียงผู้ตามเท่านั้น วิธีสอนวิธีนี้ครูผู้สอนจะต้องมีความรอบรู้และมีความชำนาญในด้านการขับร้องเป็นอย่างยิ่ง ควรนำหลักทฤษฎีการขับร้องมาแทรก พร้อม ๆ กับการสอนปฏิบัติ เพื่อเสริมให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในการเรียนขับร้องและร้องได้ดียิ่งขึ้น โดยวิธีต่อไปนี้

1. เริ่มเรียน เรียนให้รู้ว่าชื่อเพลงอย่างนี้จะมีทำนองอย่างไร มีกี่ขั้น
2. เริ่มหัดออกเสียง หัดให้นักเรียนรู้เรื่องระดับเสียง
3. ฝึกให้แม่นยำ
4. ผสมคือ การหัดเด็กให้ร้องเข้ากับดนตรีในวงปี่พาทย์ เครื่องสาย มโหรี ฯลฯ ได้
5. ซ้อม ควรซ้อมเพลงทุกเพลงทุกวัน เพื่อฝึกความชำนาญ

ในการสอนวิชาขับร้องและดนตรีในชั้นประถมศึกษา หลักสำคัญที่ครูควรทราบมีดังนี้ คือ

1. เด็กทุกคนควรจะร้องเพลงปลุกใจได้ทุกเพลง ส่วนเพลงอื่น ๆ เด็กก็ควรสามารถร้องได้บ้างตามสมควร

2. ครูควรจะพยายามอบรมบ่มนิสัยให้เด็กนิยมการขับร้อง และดนตรีกับทั้งให้รู้สึกสนุกเบิกบานใจในการร้องเพลงและเล่นดนตรีด้วย

3. การร้องเพลงไม่ควรจำกัดเฉพาะเวลาที่กำหนดไว้ในตารางสอน ถ้าเวลาใดครูเห็นสมควรให้เด็กร้องเพลง เพื่อนำความครึกครื้นมาสู่ชั้นเรียน ก็อาจทำได้

4. ครูควรพยายามส่งเสริมการขับร้องหมู่ มากกว่าเพลงเดี่ยว

5. สำหรับการขับร้องเพลงในชั้น ควรจัดให้เด็กที่ร้องเพลงเก่งอยู่แถวหลัง คนที่ไม่เก่ง

อยู่แถวหน้า และถ้าต่อไปเก่งขึ้น ก็ให้เลื่อนไปอยู่แถวหลัง

6. ก่อนที่จะสอนร้องเพลง ครูควรให้เด็กเข้าใจ และสนใจในเพลงที่จะร้องนั้นเสียก่อน เช่น โดยการอภิปรายรูปภาพ หรือแสดงให้เห็นว่า เพลงนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องอื่น ๆ อย่างไร

7. วิธีสอนแบบให้เด็กร้องตามครู อาจแยกเป็นลำดับได้ ดังนี้

7.1 ครูร้องเพลงตั้งแต่ต้นจนจบหนึ่งจบ

7.2 แล้วครูร้องเพลงวรรคแรก

7.3 นักเรียนร้องเพลงวรรคแรกตามครู

7.4 ครูร้องวรรคที่สอง เด็กร้องตาม

7.5 ครูร้องสองวรรคแรก เด็กร้องตาม

7.6 สอนวรรคต่อไปในทำนองเดียวกัน

7.7 ครูร้องเพลงตั้งแต่ต้นจนจบอีกหนึ่งจบ เด็กร้องตาม

7.8 ให้เด็กร้องอีกครั้ง

7.9 หยุดร้องเพลงในวันนั้น และทวนในวันรุ่งขึ้น โดยเริ่มให้ร้องทั้งชั้น แล้วให้ร้องเป็นหมู่เล็กๆ และจะให้ร้องตายตัวก็ได้

7.10 ให้มีดนตรีประกอบ ถ้าสามารถทำได้ เครื่องดนตรีไม่ควรใช้เป็นอุปกรณ์การสอน แต่ควรใช้เพื่อเพิ่มความสนใจ สำหรับเพลงที่เด็กร้องได้แล้ว

8 วิธีสอนโดยใช้แผ่นเสียง

8.1 ให้เด็กเปิดสมุดเพลงขึ้น และหาเพลงที่ครูจะสอน

8.2 ในชั้นต้น ครูเป็นผู้อ่านเนื้อร้องของเพลงที่จะสอน แล้วให้เด็กอ่านตามให้ถูกต้องทั้งถ้อยคำ วรรคตอน ลีลา และทันสมัย

8.3 เล่นแผ่นเสียงหลายๆ ครั้ง ให้เด็กฟังเนื้อร้อง ทำนองและจังหวะ

8.4 ให้เด็กร้องเบา ๆ ตามแผ่นเสียง และเมื่อเด็กร้องได้แล้ว จึงให้ร้องโดยไม่ต้องใช้แผ่นเสียง

8.5 ส่งเสริมให้เด็กอยากร้องเพลงโดยเฉพาะ และชัดเจนเหมือนศิลปินที่ร้องในแผ่นเสียง

ก่อนสอนครูควรศึกษาขั้นตอนวิธีฝึกหัดขับร้องเพลงไทย ดังนี้

ก. การเลือกเพลงที่จะสอนเบื้องต้น ควรเป็นเพลงง่าย ๆ สั้น ๆ

ข. วิธีเอื้อนและระยะหายใจ วิธีนี้คือการสอนเอื้อน (เอื้อน หมายถึง การกระทำทำนองให้เลื่อนไหลติดต่อกันไปไม่ให้ขาดเสียง การทำเสียงเปล่าไม่มีถ้อยคำใดๆ การทำเสียงเอื้อนมักตรงกับเสียงสระเออ ในภาษาไทยคือ เสียงเออ) ให้ถูกต้องกับทำนองเพลงนั้น ๆ

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ครูจะสอนระยะหายใจ โดยการสอดแทรกการหายใจในขณะร้องเพลง คือ บอกให้เด็กรู้ในขั้นตอนของการหายใจเป็นระยะ(ท้วม ประสิทธิกุล ,2535)

ค. วิธีแต่งเสียงและระดับเสียงให้เข้ากับดนตรี

ง. วิธีแบ่งวรรคตอนและการใช้ถ้อยคำ

จ. จังหวะ

ฉ. การใส่อารมณ์และความรู้สึกในบทเพลง

ช. ศัพท์สังคีตและประวัติเพลง ศัพท์สังคีต คือ คำศัพท์ที่ใช้ในการขับร้องและดนตรี

ซ. ท่านั่งขณะเรียน

เสวี เย็นเปี่ยม (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่องเปรียบเทียบผลการเรียนวิชาดนตรีไทยเรื่องการตีฆ้องวงใหญ่โดยใช้บทเรียนโมดูลกับการสอนปกติพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษากลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้บทเรียนโมดูลสูงกว่านักศึกษากลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ นักศึกษาทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนประเมินผลหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และนักศึกษากลุ่มทดลองมีเจตคติที่ดีต่อบทเรียนโมดูล นอกจากนี้ยังมีการวิจัยของ รังสี เกษมสุข (2531)ได้วิจัยเรื่องการสร้างบทเรียนเทปโทรทัศน์ประกอบการสอนวิชาดนตรีเรื่อง ลักษณะเสียงและการประสมวงของเครื่องดนตรีไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิเคราะห์หาค่าประสิทธิภาพของบทเรียนเทปโทรทัศน์ สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทุกบทเรียน และสรุปว่านักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนด้วยเทปโทรทัศน์ได้ผลการประเมินตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

สุคารัตน์ ชาญเลขา (2535) ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาขับร้องเพลงไทยของนักศึกษาวิทยาลัยครู ที่เรียนโดยใช้ชุดการสอนจุลบทกับการสอนแบบปกติ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษากลุ่มทดลองที่เรียนขับร้องเพลงไทยและเจตคติที่ดีต่อชุดการสอนจุลบทสูงกว่านักศึกษากลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยการสอนแบบปกติ

เสวี เย็นเปี่ยม (2531) ทำการวิจัยเปรียบเทียบผลการเรียนวิชาดนตรีไทยเรื่อง การตีฆ้องวงใหญ่โดยใช้บทเรียนโมดูลกับการสอนปกติ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษากลุ่มทดลองที่เรียนด้วยบทเรียนโมดูลมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักศึกษาครูที่เรียนด้วยวิธีการสอนปกติ และนักศึกษากลุ่มทดลองเจตคติที่ดีต่อบทเรียนโมดูล

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยสรุปว่า นิสิตนักศึกษามีทัศนคติที่ดีและให้ความสนใจในเรื่องการใช้เทคโนโลยีในด้านการศึกษาต่อการเรียนวิชาดนตรีไทยโดยเฉพาะการขับร้องเพลงไทยเป็นศิลปะที่ละเอียดอ่อน แนวทำนองเพลงมักจะช้าและนุ่มนวลชวนให้เกิดความเบื่อหน่ายได้

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ง่าย แต่เมื่อนำเทคโนโลยีทางการศึกษาในรูปแบบต่างๆ มาเสริมสร้างการเรียนการสอนวิชาดนตรีไทย จึงทำให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานประถมศึกษา กทม. ผู้วิจัยแบ่งการค้นคว้าเป็น 2 ด้าน ได้แก่ งานวิจัยที่เกี่ยวกับดนตรีศึกษาและดนตรีไทย และสภาพการจัดการเรียนการสอน

1. งานวิจัยเกี่ยวข้องกับดนตรีศึกษาดนตรีไทย

อรวรรณ ขมวัฒนา และคณะ (2523) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับวิชาดนตรีศึกษาที่มีส่วนสนับสนุนดนตรีไทย ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในส่วนกลาง โดยสอบถามจากผู้บริหาร และผู้สอนดนตรีศึกษาและนักเรียนพบว่า วิชาดนตรีศึกษามีส่วนสนับสนุนดนตรีไทย โดยนักเรียนได้รับความรู้จากวิชาดนตรีศึกษา ซึ่งเน้นหนักทางทฤษฎีมากกว่าปฏิบัติ และพบว่าความถนัดทางดนตรีไทยของผู้สอนดนตรีศึกษา มีผลต่อการเล่นดนตรีไทยของนักเรียน นอกจากนี้ยังพบว่า อุปสรรคของการเรียนดนตรีไทย คือ ขาดเครื่องดนตรีไทย ขาดครูผู้สอน สถานที่เรียนมีจำกัด และวิธีการเรียนการสอนดนตรีไทย ใช้วิธีแบบตัวต่อตัว

เฉลิมพล งามสุทธิ (Ngamsutti,1980) ได้สำรวจทัศนคติของผู้ศึกษาดนตรีไทยเกี่ยวกับดนตรีไทยในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนดนตรีไทยในประเทศไทยมีทัศนคติต่อการศึกษาดนตรีไม่แตกต่างกัน แต่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อวิธีการบริหาร และวิธีการสอนดนตรี ผู้บริหารและครูผู้สอนดนตรียอมรับว่า ดนตรีเป็นการศึกษาทางวิชาการที่มีความสำคัญเท่าเทียมกันกับวิชาอื่น ๆ

มาศสุภา สีสุกอง (2531) ได้ศึกษาพัฒนาการของการศึกษาวิชาชีพดนตรีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือระยะแรก (2435-2475) เป็นการจัดการศึกษาโดยอิสระมีบ้านวัด และวัง เป็นสถานที่ศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำความรู้ทางดนตรีไปใช้บรรเลงเพื่อประกอบพิธีการต่าง ๆ หลักสูตรเป็นการปฏิบัติเพื่อนำไปใช้ ระยะที่สอง (2475-2529) เป็นการจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษาเพื่อผลิตบุคลากรด้านดนตรีไทย ให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐและจัดการศึกษาตามสถาบันการศึกษาเพื่อผลิตบุคลากรด้านดนตรีไทย ให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ และจัดการศึกษาตามสถาบันที่เปิดสอนวิชาชีพดนตรีไทย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตศิลปินไทย และผลิตครูดนตรีไทย การสนับสนุนของผู้บริหารประเทศ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ดนตรีไทยได้รับการพัฒนาสิ่งที่เป็นปัญหาต่อการศึกษาวิชาชีพดนตรีไทย คือ การถ่ายทอดที่ไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นหลักฐาน และการที่ไม่ได้คิดสิ่งใหม่ขึ้นมาทดแทนสิ่งที่หายไป ทำให้ชีวิตดนตรีไทยไม่ได้พัฒนาเท่าที่ควร

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

รังสี เกษมสุข (2531) ได้สร้างบทเรียนเทปโทรทัศน์ ประกอบการสอนวิชาดนตรีเรื่อง ลักษณะ เสียง และการประสมวงของเครื่องดนตรีไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพฯ ผลการวิจัยพบว่า บทเรียนเทปโทรทัศน์ดังกล่าว มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80

เสวี เย็นเปี่ยม (2531) ได้วิจัยเปรียบเทียบผลการเรียนวิชาดนตรีไทย เรื่องการตีฆ้องวงใหญ่ โดยใช้บทเรียนโมดูล กับการสอนปกติ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษากลุ่มทดลองที่เรียนโดยบทเรียนโมดูลสูงกว่านักศึกษากลุ่มที่เรียนด้วยวิธีปกติ และนักศึกษากลุ่มทดลองมีเจตคติที่ดีต่อบทเรียนโมดูล

เพชรสุดา ภูมิพันธ์ (2533) ได้สร้างจุลบทเรื่องการสีซอด้วย วิชาปฏิบัติเครื่องสายไทย สำหรับนักศึกษาวิชาเอกดนตรีศึกษา ในวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ พบว่า ประสิทธิภาพของชุดจุลบทดังกล่าวภาคทฤษฎีผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ร้อยละ 85.74 ภาคปฏิบัติผ่านเกณฑ์ร้อยละ 74.81 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์จากการทดสอบหลังเรียน เป็นภาคทฤษฎีร้อยละ 81.59 และภาคปฏิบัติร้อยละ 75.00 นักศึกษามีความคิดเห็นต่อจุลบทสูง

2. การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยที่จะประสบความสำเร็จ ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดนตรีไทยในเกณฑ์ดีนั้น จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ การกำหนดเป้าหมาย นโยบายการส่งเสริมและสนับสนุนด้านดนตรีไทย การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย การบริหารสื่อการสอน การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน ตลอดจนการวัดและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งผู้ที่จะรับผิดชอบในเรื่องดังกล่าว ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน ถ้าทั้ง 2 ฝ่ายปฏิบัติหน้าที่เอื้ออำนวยต่อกันโดยสม่ำเสมอ และไม่บกพร่องด้านใดด้านหนึ่ง การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย ย่อมประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหวังของทุก ๆ ฝ่าย

เทคนิคการขับร้องเพลงไทย

1. บุคลิกภาพและลักษณะทั่วไป ผู้ที่จะฝึกหัดขับร้องเพลงไทยนั้น นอกจากจะมีน้ำเสียงที่ดีแล้วและยังต้องมีคุณลักษณะอื่น ๆ ประกอบด้วย

1.1 บุคลิกภาพดี เหมาะสมกับการเป็นนักร้องเพลงไทย

1.2 นิสัยใจคอดี มีความกตัญญูกตเวที ประพฤติตัวเป็นศิษย์ที่ดีให้กับครู มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ

1.3 เฉลียวฉลาด ไหวพริบดี มีความจำแม่นยำ สมาธิดี

1.4 รักการร้องเพลง มีเจตคติที่ดีกับการร้องเพลง

1.5 อดทน ขยันหมั่นเพียร ฝึกฝนการขับร้องอย่างสม่ำเสมอ

1.6 มุ่งมั่นในอุดมการณ์ มีอุดมการณ์สูงส่งที่จะเป็นนักร้องเพลงไทย

1.7 กล้าหาญ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับในคำวิพากษ์วิจารณ์

1.8 จิตใจเข้มแข็ง ไม่อ่อนแอ และท้อแท้ต่ออุปสรรค

1.9 กล้าแสดงออกต่อสาธารณชน ไม่ประหม่า มั่นใจตนเอง

1.10 สำนึกในความเป็นไทย ใฝ่จริยธรรม น้อมนำความดี

2. ท่าทาง การขับร้องจะมีลักษณะท่าทางที่ยึดเป็นแบบแผนในท่วงทีที่ดูแล้วสุภาพเรียบร้อย เป็นสง่า ไม่ลุกลน โดยกิริยาท่าทางดังนี้

ท่าทางการนั่ง การขับร้องเพลงไทยตามแบบแผนมักจะนั่งกับพื้น โดยจะนั่งพับเพียบ (ทั้งหญิงและชาย) ตั้งตัวตรง วางมือ วางแขนไม่ให้เกะกะ ให้มือทั้งสองข้างวางทับกันบนตัก ถ้านั่งเก้าอี้ ควรระมัดระวังการวางขา ไม่แกว่งไปแกว่งมา เพื่อให้ดูสุภาพเรียบร้อย

การนั่งขับร้องนอกจากจะนั่งอยู่หน้าวงดนตรี หรือนั่งเหลื่อมเข้ามาในวงดนตรีอาจจะนั่งแยกจากวงดนตรีที่เป็นเฉพาะนักร้องนั่งก็ได้

3. เสียง การขับร้องเพลงไทย นอกจากจะร้องได้ดีถูกต้อง มีเทคนิคพิเศษ การร้องเป็นเลิศแล้ว น้ำเสียงเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการสร้างความไพเราะได้ โดยเสียงร้องนั้นควรมีลักษณะเป็นเสียงสดใส กังวาน เสียงดังชัดเจนไม่แตกเครือ ช่วงเสียงกว้างลึก สามารถร้องเสียงต่ำมาก จนถึงเสียงสูงมากได้ มีคุณสมบัติของการใช้เสียงดังนี้

3.1 คุณภาพเสียง คุณภาพเสียงเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ร้องได้ไพเราะหรือไม่ โดยเฉพาะเสียงของคนเรา มีความแตกต่างกัน เช่น บางคนเสียงเล็กแหลมสูง บางคนเสียงใหญ่ทุ้มต่ำ ผู้ที่จะต้องเพลงได้เพราะนั้นต้องรู้จักใช้เสียงให้พอดี กับคุณภาพเสียงของคนเอง ถ้าขาดหลักการคงจะหาความไพเราะไม่ได้ เช่น คนเสียงสูงร้องสูงจนลิบ ฟังดูไม่ลึกซึ้ง ไม่หวาน คนเสียงกลางบีบเสียงขึ้นไปจนสูงฟังเนื้อร้องไม่รู้เรื่อง จึงควรรู้จักหลบใช้เสียงต่ำให้เหมาะสม คนเสียงสูงและเสียงใส ถือว่าเป็นคุณสมบัติที่ดี หากไม่รู้จักใช้เสียงอาจไม่น่าฟังเท่าคนที่มีเสียงกลาง ๆ แต่มีหลักและวิธีการร้องที่ดี

3.2 กำลังเสียง การเปล่งเสียงขับร้องเพลงไทย ต้องใช้กำลังเสียงเต็มที่ เรียกว่าร้อง "เต็มเสียง" และเป็นธรรมชาติ ไม่นิยมแบบเบา ๆ หวิวกระซิบกระซาบแต่ต้องร้องอย่างมีพลังเสียงมากพอซึ่งลมหายใจที่ยาวจะช่วยให้เสียงมีกำลังได้ ส่วนกล้ามเนื้อที่เกี่ยวข้องกับการหายใจและการเปล่งเสียงต้องแข็งแรงด้วย

3.3 หลักการและวิธีเปล่งเสียง การร้องเพลงไทย ต้องมีการเปล่งเสียงอย่างสม่ำเสมอ มีการควบคุมเสียงให้เกิดเป็นเสียงหนัก เสียงเบา มีการปั้นเสียงให้กลมกล่อมบ้าง ค่อย ๆ ผ่อนเสียง

บ้าง รู้จักพิจารณาใช้เสียงแท้ (เสียงตามอารมณ์ปกติ) เสียงอาศัย "เสียงผี" (เสียงที่สูงกว่าเสียงปกติ) วิธีการเปล่งเสียงที่สำคัญ

3.3.1 การบังคับเสียง ผู้ร้องต้องบังคับเสียงให้ผ่านออกมาอย่างถูกทิศทาง เช่น การเปล่งเสียง เออ กระแสเสียงต้องผ่านลำคอออกมาทางปากโดยตรง การเปล่งเสียง คือ กระแสเสียงจะต้องผ่านออกมาในลักษณะครึ่งปาก ครึ่งจมูก การเปล่งเสียง เอ๋ย เสียงต้องผ่านออกมาทางจมูก นอกจากสามเสียงนี้แล้ว ยังมีการเอื้อนอยู่อีกหลายเสียง ซึ่งจะกล่าวเรื่องการเอื้อน ต่อไป

อย่างไรก็ตาม ตำแหน่งการเปล่งเสียงในการขับร้องเพลงไทยนั้น จะมีตำแหน่งของกระแสเสียงผ่านออกมา 5 ตำแหน่ง คือ

1. คอ สำหรับใช้การร้องทีมีเสียงต่ำ และสระบางสระ เช่น สระออ เป็นต้น เสียงทำนองที่เกิดจากคอนี้ ใช้อยู่ในการขับมากกว่าร้อง

2. เพดาน เป็นตำแหน่งที่ใช้ประกอบกับตัวอักษรบางตัว เช่น ตัวอักษรในวรรค ก. เป็นต้น

3. ปาก ตำแหน่งนี้เป็นการขับร้องเพลงไทย ซึ่งนับว่าเป็นที่ที่ใช้มากที่สุด เพราะวิธีการขับร้องเพลงไทย ต้องการเสียงที่ออกจากปากโดยตรง และประกอบกับอักษรได้แก่อักษรในวรรค บ.ป.

4. ไรฟันตำแหน่งนี้จะรวมเรียกทั้งปุ่มเหงือกภายในฟันด้วยก็ได้สำหรับใช้ประกอบกับตัวอักษรในวรรค ว. เป็นต้น

5. จมูก ตำแหน่งนี้มีที่ใช้โดยมากเหมือนกันสำหรับการขับร้องเพลงไทย แต่ในการขับร้องต้องระวังมิให้เสียงออกจากจมูกโดยตรง ควรเป็นอนุโลมเท่านั้น เสียงที่เกิดจากจมูกมักประกอบอยู่ในวิธีเอื้อนและสระ เช่น สระอี เป็นต้น

3.3.2 การฝึกกล้ามเนื้อคอ การฝึกกล้ามเนื้อคอ เพื่อให้เกิดเสียงนั้นที่ใช้มากในการขับร้อง ได้แก่

3.3.1.1 การครั่นเสียง หมายถึง การทำเสียง สะดุด สะเทือนอย่างไพเราะ เสียงสั่นจะสะเทือนอย่างหึ่ง และนิ่งจะถือว่าไพเราะ

3.3.1.2 การเอื้อนเสียงต้องเอื้อนให้ตรงตำแหน่งเสียงใน 3 ระดับ คือ เสียงสูง กลาง ต่ำ เป็นเสียงที่ใช้ในการเอื้อน เช่น เอ่อ เอ้อ เอ้ย เอ้ง ฮีเอย เป็นหลักสำคัญในการขับร้อง

3.4 การบังคับกล้ามเนื้อ การบังคับกล้ามเนื้อ เพื่อใช้ในระดับเสียงที่สูงขึ้นกว่าปกติ โดยผู้ร้องควรฝึกให้ลมจากท้องขึ้นมาช่วยทำให้การร้องเพลงเสียงสูงไม่แผดเสียงแต่จะนุ่มนวลน่าฟังมากขึ้น

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

4. คำร้อง คำร้องเป็นส่วนใหญ่ที่สำคัญในการสื่อความหมายของการขับร้อง ผู้ขับร้องต้องร้องให้ชัดเจน ตามลักษณะบทประพันธ์ โดยเน้นถ้อยคำให้เหมาะสม ประณีต บรรจง ในการใช้คำร้อง โดยใช้หลักต่อไปนี้

4.1 เน้นความหมายของคำร้องได้อย่างชัดเจน การออกเสียงในคำร้องต่าง ๆ ต้องใช้คำตรงกับความหมายของคำนั้น ไม่ควรผันเสียง จนทำให้ความหมายของคำผิดเพี้ยนไป อาจมีข้อยกเว้นในบางประเภท ภาษา เมื่อต้องใช้สำเนียง เพลงภาษาที่เป็นเอกลักษณ์แต่ละภาษานั้น

4.2 การแบ่งวรรคตอน ได้ถูกต้องตรงตามคำประพันธ์ การขับร้องทีดี ต้องให้ถูกต้องในการวางคำ ในแต่ละวรรคเพลง โดยผู้ร้องต้องศึกษาบทให้เข้าใจ การแบ่งถ้อยคำ การรวบคำร้องให้ตรงสอดคล้องกับจังหวะเพลง และภาษาไม่เสียความหมายไป

4.3 การออกเสียงในถ้อยคำ ควรประณีตบรรจงไพเราะน่าฟัง และได้อารมณ์ในการร้องให้ถูกไวยากรณ์ ถูกความหมายน่าฟัง นอกจากแบ่งวรรคตอนได้ถูกต้องแล้ว การเปล่งคำออกมาแต่ละพยางค์ ควรให้มีระดับเสียงถูกต้อง จังหวะควรสั้น – เบา และความหนัก – เบา แตกต่างกัน คำคำนั้นจะมีความหมายได้ความไพเราะ และได้อารมณ์

5. การเอื้อน การเอื้อนเป็นลักษณะสำคัญที่สุดของการขับร้องเพลงไทย ผู้ขับร้องจะต้องสนใจ และฝึกฝนเป็นพิเศษ การออกเสียงเอื้อน จะออกเสียงไปตามทำนอง และจังหวะของเพลง โดยไม่มีคำร้องเสียงเอื้อนเป็นเสียงที่ผ่านออกมาจากลำคอโดยตรง ครู อาจารย์ ทางด้านการร้องแต่ละท่านมักจะประดิษฐ์การเอื้อนเฉพาะตนขึ้นมาใช้หลายวิธี แต่ที่มีใช้มาก คือ เสียง เออ และเอย และเสียงอื้นๆ ซึ่งขอกล่าวถึงดังนี้

5.1 เสียงที่ใช้ในการเอื้อน จากการขับร้องเพลงไทย ที่ค่อนข้างจะอิสระในทางของครูแต่ละครูเน้นทำให้เกิดเสียงเอื้อนได้หลายเสียงด้วยกัน เช่น เออ เฮอ อือ ฮือ เงอ เงย เออ เอิง เอย อึ เอ๋ย ฮึ หือ เอิง เงอและเอิง เงย ตลอดจนการครั่นเสียง (เสียงสะดุดสั่นสะเทือน) และกระทบเสียง (คำร้องคำเดียว หรือพยางค์เสียงเดียว แต่ร้องออกเสียงหลายพยางค์)

5.2 การแบ่งสัดส่วน ความสั้นยาว หนักเบา ของการเอื้อนแต่ละคำ การเอื้อน ควรพิจารณาถึงการเปล่งพยางค์คำร้อง ให้เหมาะสมกับถ้อยคำที่ใช้ เพื่อจุดมุ่งหมายของคำนั้น ๆ เช่น ทำเสียงให้รู้สึกเคล้าไปตามอารมณ์เพลง หรืออาจจะช่วยเน้นคำ และทำให้เพลงไพเราะมากขึ้น

6. จังหวะ จังหวะเป็นหลักสำคัญอย่างยิ่งของการขับร้อง ผู้ที่ขับร้องเพลง ได้ดีจะต้องเป็นผู้มีจังหวะที่ดี การมีจังหวะที่ดีต้องสามารถร้องเพลงได้ตรงจังหวะ อย่างสม่ำเสมอ หรืออาจมีทักษะอื่นๆ เช่น การลักจังหวะ ย้อยจังหวะ ตลอดจนสามารถฟังจังหวะ เข้ากับออก และสามารถเล่นกับจังหวะได้ จังหวะในดนตรีไทย ถือว่าเป็นหัวใจของการบรรเลง หากขาดจังหวะไปคงไม่สามารถเกิดเป็นเพลงได้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในขบวนการ การบรรเลงดนตรีไทย และขับร้องไทยนั้น

นักดนตรีและนักร้อง ต้องทำความเข้าใจ เป็นอย่างดีกับเรื่องของจังหวะ ทั้งจังหวะฉิ่ง และจังหวะกลอง จึงจะทำให้สามารถเป็นนักดนตรีและนักร้องที่ดีได้

ดังนั้นเพื่อประโยชน์ในการขับร้องเพลงได้อย่างถูกต้องเข้ากับจังหวะได้อย่างกลมกลืน จึงขอเสนอเรื่องจังหวะดนตรีไทย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จังหวะดนตรีไทย

หัวใจของดนตรีไทย

1. ฉิ่ง

1.1 ฉิ่ง

1.2 จังหวะบรรเลง

2. กลอง จังหวะการตีกล หน้าทับ เพลงเสียงของกลองมีดังนี้

2.1 โทน – รำมะนา โทน จะตีเป็นเสียง จ๊ง – ถะทั่ม รำมะนาจะตีเป็นเสียง ติด – ติง – ตลิง – จ๊ะ

2.2 กลองแขก ชุดหนึ่งมี 2 ใบ ตัวผู้จะมีเสียงสูง จะตีเป็นเสียง ติง – โจ๊ะ ตัวเมียเสียงต่ำ จะตีเป็นเสียง ทั่ง – จ๊ะ

(1 ชั้น)

- ติงทั่ม	ติง -	ติงทั่ม - ติง	- ทั่มติงทั่ม

2.3 หน้าทับสองไม้

2.4 หน้าทับเขมร

2.5 หน้าทับแขกสคายง เถา

2.6 หน้าทับมอญ 2 ชั้น

ความจริงหน้าทับต่าง ๆ ยังมีอีกมาก แต่คัดมาเฉพาะที่เห็นว่านิยมใช้กันทั่วไปและเป็นทางกลาง ๆ หรือทางหลัก ๆ เท่านั้น คนที่ตีโทน รำมะนาเก่งหรือกลองแขก หรือเรียกว่ามือเก่า ท่านตีได้ละเอียดมาก เราพะมีลูกเล่นเยอะ ฟังแล้วเข้าใจ ทำให้นักดนตรีและผู้ฟังรู้สึกสนุกสนานครื้นเครงและไพเราะไปด้วย แต่ท่านไม่ทิ้งหลักตามที่ได้ให้ไว้นี้

7. การหายใจ เป็นสิ่งที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้เพลงไพเราะนุ่มนวล ไม่รู้สึกขาดหายไป คนไม่เหนื่อย คนฟังรู้สึกสบาย นักร้องควรฝึกการหายใจให้ถูกต้อง คือ เก็บลมหายใจไว้ให้ได้ในช่วงการหายใจ เข้า เก็บ ไว้ผ่อนออกตอนหายใจ ออกให้ได้นานที่สุด ช่วงหายใจออกคือ ช่วงเปล่งเสียงนั่นเอง และควรมีการกำหนดการหายใจให้ถูกต้อง และกำหนดให้เด่นชัด แบ่งที่ไว้สำหรับการหายใจในระหว่างการเอื้อนให้เหมาะ

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

การหายใจได้ถูกที่ หรือที่เรียกว่า "ระยะช่องไฟการหายใจ" จำเป็นต้องมีการฝึกฝน สำหรับนักร้องที่ดี ส่วนใหญ่แล้วน่าจะหายใจเข้าช่วงจังหวะ ฉับ ของการตี ฉิ่ง แต่ทั้งนี้ต้องดูความเหมาะสม และขึ้นอยู่กับคำร้อง และอัตราจังหวะของเพลงด้วย

ทักษะด้านการออกเสียงเอื้อนของเพลงไทย

การฝึกหัดร้องเพลงไทย ส่วนใหญ่แล้วจะฝึกโดยวิธีการ "ต่อเพลง" ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้นักร้องต้องใช้ความจำอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทักษะบางอย่างไม่สามารถบอกชื่อเพื่อช่วยในการจำได้ จึงมีครูและผู้เชี่ยวชาญ ทางการขับร้องได้พยายาม คิดคำมาแทนทักษะการเอื้อนของแต่ละท่าน ซึ่งอาจจะเรียกชื่อ การเอื้อนนั้นแตกต่างกันไปทั้งนี้ พื้นฐานเบื้องต้นของการขับร้องเพลงไทย ควรเริ่มจากการเปล่งเสียงกลุ่มคำที่ทำให้เกิดการเอื้อน ซึ่งผู้ขับร้องจะต้องเอื้อนทำนองโดยใช้เสียง เออ เอย อื อือ เอ๋ย เออะ เฮอ ฮือ ฮื หือ เอิงเงย และเอิงเอย ในการขับร้องเพลงไทยทุกเพลง แต่จะใช้เปล่งเสียงแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับแต่ละเพลง และด้วยเหตุที่การเรียนรู้การฝึกการขับร้องเพลงไทยนั้นจะต้องมีการฝึกหัดโดยตรงจากครูที่เรียกว่า "ต่อเพลง" โดยครูร้องให้ฟังเป็นวรรคๆแล้ว นักเรียนจะต้องร้องตามและพยายามร้องวรรคนั้นๆ ให้เหมือนหรือใกล้เคียงครูมากที่สุด ดังนั้น การเรียนรู้และการฝึกหัดร้องเพลงไทยนั้น จะต้องทำความเข้าใจและฝึกการเปล่งเสียงดังกล่าวให้คล่องแคล่วไพเราะเพื่อเป็นแนวทางในการขับร้องเพลงไทยต่อไปโดยมีรายละเอียดและวิธีการเปล่งเสียงดังนี้

1. วิธีการทำเสียงเออ

ใช้น้ำหนักเสียงลึกนิ่งอยู่ที่โคนลิ้น บังคับคอให้แข็งเผยอริมฝีปากเล็กน้อย แล้วเปล่งเสียงออกจากคอโดยตรงโดยไม่ขยับคางและไม่หุบปาก ส่วนใหญ่ใช้เชื่อมคำ หรือเนื้อร้องในแต่ละวรรค หากบังไม่ลงคำร้องนิยมใช้คำเอื้อนว่า เออ เชื่อมคอ

2. วิธีทำเสียงเอย

มีวิธีเช่นเดียวกัน "เออ" จนเมื่อจะออกเสียง "เอย" ให้ขยับโคนลิ้นกระโดขึ้นหาเพดานปากเล็กน้อย ให้ขอบลิ้นสองข้างกระทบเพดานปากแล้วแยกมุมปากออกเล็กน้อยให้เกิดเป็นเสียง "อี" ที่ไม่ชัดเจนนัก เมื่อสุดหางเสียง ควบกล้ำ ตามเสียงเอออออกมาร่วมด้วยนิยมใช้เมื่อสิ้นสุดการเอื้อนถึง คำร้อง

3. วิธีการทำเสียง อือ

เผยอริมฝีปากอ้าจากกันเล็กน้อย เปล่งเสียงออกจากคอโดยตรงบังคับคางไว้ให้นิ่งแล้วยกโคนลิ้นขึ้นเล็กน้อย เพื่อเปลี่ยนทางลมให้มากระทบเพดานปาก และเปล่งเสียงให้ออกมาทั้งทางจมูก (เสียงขึ้นนาสิก) และทางปาก

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

4. วิธีการทำอึ

หลักการเหมือนการเปล่งเสียง “อือ” แต่ทำให้สะดุดสั้นลง มักใช้ในการกล้ำกับคำเสียงอื่น โดยไม่เปล่งเสียงออกมาชัดเจน

5. วิธีการทำเสียง เย๋ย

เหมือนการทำเสียง “เอย” แต่ผันเสียงให้สูงขึ้น โดยไม่หุบปากเปลี่ยนน้ำหนักเสียงในช่วงหางเสียง ให้ไปอยู่ที่จมูก

6. วิธีการทำเสียง เออะ

ส่งเสียงเหมือน “เออ” แต่สะดุดเสียงให้สั้นลง

7. วิธีการทำเสียง เฮอ

ต้องเปล่งเสียงออกจากคอ บังคับให้น้ำหนักเสียงมาอยู่ที่เพดาน และขึ้นนาสิก เปล่งเสียงให้กระทบทั้ง 2 ทาง แต่ผ่านทางปากมากกว่าทางจมูก

8. วิธีการทำเสียง ฮือ

เหมือนกับการเปล่งเสียง “เฮอ” แต่ต้องเปล่งเสียงให้มีน้ำหนักเสียงขึ้นนาสิกแรงกว่าปกติ โดยยกโคนลิ้นกระดกขึ้นหาเพดานปากแต่ไม่ชิด เมื่อตามด้วยเสียง เออ มักจะมีเสียง “ง” ติดออกมาด้วยอันเป็นลักษณะการเอื้อนอย่างหนึ่ง แต่ใช้ “เออ” คู่กับเสียง “อือ” จะไม่มีเสียง “ง” ติดมาด้วย

9. วิธีการทำเสียง ฮึ

เหมือนการเปล่งเสียง “ฮือ” แต่ทำให้เสียงสะดุดสั้นลง

10. วิธีการทำเสียง หือ

เผยอริมฝีปากเล็กน้อย เปล่งเสียง “ฮือ” ผ่านออกช้าๆพร้อมกับผันเสียงขึ้นสูงให้เสียงออกทางจมูก การเปล่งเสียงจะออกคำไม่ชัดเจน เมื่อจวนสุดเสียงต้องค่อย ๆ ลดกำลังเสียงลงทีละน้อยจนสุดหางเสียงใช้ปนในบางช่วงของการเอื้อน

11. วิธีการทำเสียง เอิงเงอ

เริ่มต้นด้วยการเปล่งเสียง “เออ” แล้วกระดกโคนลิ้นขึ้นไปสัมผัสเพดานปากเสียงจะออกทางจมูก และเกิดเสียง “เอิง” แล้วเปล่งเสียงต่อเหมือนกัน “เออ” โดยติดเสียง “ง” มาด้วย

12. วิธีการทำเสียง เอิงเงย

เริ่มต้นด้วยการเปล่งเสียง “เออ” แล้วกระดกโคนลิ้นขึ้นไปสัมผัสชิดเพดานปากเสียงจะออกทางจมูก และเกิดเสียง “อิง” แล้วเปล่งเสียงต่อเหมือนเอย โดยติดเสียง “ง” มาด้วย

5.4 กิจกรรมการร้องเพลงไทย

เพลงไทยจัดเป็นมรดกที่ล้ำค่าของชาวไทยเรา ซึ่งบรรพบุรุษได้สร้างสมและพัฒนามาแต่โบราณ เพลงไทยมีความไพเราะอ่อนหวาน มีท่วงทำนองที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นศาสตร์ที่นักเรียนทั้งระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาควรจะได้เรียนรู้ (กนก จันทร์ขจร และกอบกุล เกตวงษ์, 2532)

อำไพ สุจริตกุล (2530) ได้ให้ข้อเสนอแนะและวิธีการสอนร้องเพลง โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ครูอ่านเนื้อร้องตามจังหวะเพลง ให้นักเรียนอ่านตาม

ขั้นที่ 2 ครูร้องให้ฟังหนึ่งจบเพื่อให้นักเรียนจับทำนองและลีลาโดยที่นักเรียนยังไม่ร้องตาม

ขั้นที่ 3 ให้นักเรียนร้องตามครูทีละวรรค เพื่อป้องกันการร้องผิด

ขั้นที่ 4 ให้นักเรียนร้องตามครูทีละท่อน เพื่อดูการเชื่อมทำนองทีละวรรค

ขั้นที่ 5 ร้องเพลงพร้อมกันทั้งเพลง แล้วฝึกซ้อมจนคล่อง

ประคอง สุทธสาร (2530) อรวรรณ บรรจงศิลป (2526) เสนอแนะถึงวิธีการสอนร้องเพลง สรุปได้ว่า

1. ควรพิมพ์เนื้อเพลงให้นักเรียนหรือเขียนแผนภูมิติดบนกระดาน หรือเขียนบนกระดาน ถ้าเนื้อเพลงไม่ยาวนัก อาจใช้สีสลับกันบ้างให้ดึงดูดตา หรือขีดเส้นเน้นคำ ประโยคที่ควรสนใจเป็นพิเศษในชั้นเด็กเล็ก ๆ เช่น ป.1-ป.2 อาจติดภาพหรือวาดภาพประกอบไว้ในบทเพลงบ้าง เพื่อให้ดูสวยงามและน่าสนใจยิ่งขึ้น

2. ให้นักเรียนอ่านชื่อเพลง และเนื้อเพลงเสียก่อน โดยเน้นทักษะต่าง ๆ เช่นเดียวกับการอ่านออกเสียง ครูอธิบายหรือช่วยกันอภิปราย เนื้อหาเพลงให้เข้าใจ อาจสะกดคำยากบางคำยากบางคำให้นักเรียน

3. ครูร้องเพลงให้ฟังหรือเปิดเทปให้ฟัง 1-2 ครั้ง แล้วร้องตามครูพร้อมกันทีละวรรค

4. ให้นักเรียนปรบมือตามจังหวะเพลงหรือทำท่าประกอบเพลง

5. ให้นักเรียนคัดเนื้อเพลงลงสมุด ถ้ามีเวลาจะวาดภาพประกอบเนื้อเพลงก็ได้ตามความสนใจ หรือความถนัด หรือตามความสามารถของนักเรียน ครูอาจทบทวนเพลงนั้นอีกในยามว่าง หรือใช้แผนภูมิในการช่วยทบทวนเนื้อหาวิชาเหล่านั้นได้

เมื่อก่อนการร้องเพลงที่มีการเอื้อน มักเรียกกันว่า “เพลงไทยเดิม” แต่ในปัจจุบันเพลงที่มีการเอื้อนเราเรียกว่า “เพลงไทย” จะไม่มีคำว่า “เดิม” เพราะคำว่า เดิม หมายถึง “ปัจจุบันไม่มีแล้ว” แต่เพลงไทยของเรายังปรากฏอยู่ สำหรับการใส่เอื้อนลงในเพลงขับร้องนั้น พูนพิศ อมาตยกุล (2529) ได้กล่าวไว้ว่า “...การร้องเอื้อนนั้น ทำให้เพลงไพเราะมากขึ้นทำให้สามารถใส่อารมณ์ลงใน

การเอื้อนนั้นเป็นอย่างดี และได้อารมณ์ละเอียดละอ่อนขึ้น การร้องเพลงที่มีการเอื้อนเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่ง ที่เด่นมากสำหรับเพลงไทย ที่ไม่มีชาติใดเหมือน"

สุดจิตต์ ดุริยประณีต (2525) ได้ให้วิธีการฝึกหัดขับร้องเพลงไทย ดังนี้คือ ควรฝึกจากเพลงที่ง่าย โดยศึกษาถึงวิธีการเอื้อน ถ้อยคำที่ร้องต้องชัดเจน การหายใจที่ถูกวิธี และการใช้อักขระที่ถูกต้อง การใส่อารมณ์ตามทำนองให้เหมาะสม ตลอดจนการศึกษาเครื่องประกอบจังหวะต่างๆ

ประเสริฐ บุญรักษา (2529) ได้กล่าวถึงหลักวิชาการขับร้องอย่างง่าย ๆ ไว้ดังนี้

1. ควรเรียนรู้ถึงวิธีการเอื้อนทำนองเพลงเสียก่อน

2. เนื้อร้อง ต้องรู้จักตกแต่งให้สละสลวย ร้องให้ชัดเจนตามตำประพันธ์ คือ ไปผิดเพี้ยนไปจากความหมายเดิมของผู้ประพันธ์

3. ระยะช่องไฟการหายใจต้องรู้จักวิธีการหายใจให้ถูกในที่ ๆ ควรถอนหายใจทั้งในการเอื้อนทำนองและเนื้อร้อง ไม่ควรหายใจพร่ำเพรื่อ จนก่อให้เกิดความรำคาญแก่ผู้ฟัง

4. ลีลา และอารมณ์ต้องรู้จักตกแต่งลีลา และสอดแทรกอารมณ์เข้าไปในการขับร้องให้มีชีวิตชีวา

5. จังหวะเป็นหัวใจในการขับร้อง ต้องร้องให้ถูกต้องแม่นยำตามจังหวะบังคับของเพลง ไม่ใช่ขับร้องช้าบ้าง เร็วบ้าง ตามใจชอบ ซึ่งควรทราบจังหวะฉิ่งในชั้นแรกนี้

6. เสียง ต้องประกอบกับธรรมชาติ มีคุณสมบัติเสียงดีแจ่มใส ไม่แหบแห้งร้องเสียงไหนต้องเป็นเสียงนั้น ไม่สูงหรือต่ำกว่าเสียงดนตรี

ในการสอนขับร้องเพลงไทย ถ้าจะให้ได้ผลจริงๆครูต้องสาธิตด้วยตนเอง ครูต้องฝึกซ้อมขับร้อง และเคาะจังหวะฉิ่งให้ได้แม่นยำเสียก่อน เด็กก็จะเกิดศรัทธาในตัวครู แต่สำหรับครูผู้สอนดนตรีในชั้นอนุบาลหรือประถมศึกษานั้น ความเชี่ยวชาญไม่ใช่ปัจจัยที่สำคัญ ความรักดนตรีและความตั้งใจให้เด็กรักดนตรีด้วย เป็นเรื่องสำคัญกว่า (ประเสริฐ บุญรักษา, 2528)

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2530) ทรงพระราชนิพนธ์ เกี่ยวกับการขับร้องเพลงไทย ดังนี้คือ ครูควรเลือกเพลงที่มีระดับเสียงไม่สูงหรือต่ำเกินไป มีดนตรีคลอขณะขณะเด็กร้อง แลควรกวดขันเรื่องความถูกต้องชัดเจนในการขับร้อง

ปัญญา รุ่งเรือง (2533) ได้ทำการศึกษาแนวคิดการสอนเพื่อพัฒนาดนตรีไทยของครูผู้สอนดนตรีไทยระดับอุดมศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวกับการขับร้องเพลงไทย ผลการวิจัยพบว่า การสอนขับร้องควรเริ่มจากการฝึกหัดที่ถูกวิธี ในด้านการฟัง การหายใจ การบังคับลม โดยใช้อวัยวะส่วนต่างๆและการเอื้อนเพื่อเป็นหลักพื้นฐานในการพัฒนาต่อไป นอกจากนี้นักร้องควรเรียนรู้ทฤษฎีดนตรีไทยฉันทลักษณ์และอักขรวิธี และยังพบอีกว่าการร้องส่งและเอื้อนแบบเดิมมีคุณค่าที่ควรรักษาไว้ และควรส่งเสริมการร้องแบบใหม่ ๆ ด้วย

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

จากข้อความดังกล่าวนี้สรุปได้ว่า การฝึกหัดการขับร้องเพลงไทยจะต้องประกอบด้วยขั้นตอนการสอนหลายประการ เริ่มจากการนั่ง การฝึกออกเสียง การฝึกจังหวะ การสรางลีลาและอารมณ์ การร้องเนื้อเพลงอย่างถูกต้อง

การแบ่งวรรคตอนอย่างถูกต้อง การเอื้อน การฝึกหายใจ และการฝึกหัดจากเพลงง่ายไปหาเพลงยาก เป็นหลักสำคัญในการขับร้องเพลงไทย

วิธีการใช้สื่อการสอนดนตรี ระดับประถมศึกษา

การสอนวิชาดนตรี ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 ดนตรีมีลักษณะเป็นนามธรรมการทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้รวดเร็วและชัดเจนนั้นต้องทำให้เป็นรูปธรรมมากที่สุด ซึ่งการทำเป็นรูปธรรมจำเป็นต้องใช้วิธีการสอนหลายรูปแบบ เช่น การบรรยาย การสาธิต การจัดกิจกรรม ต่าง ๆ แต่ไม่ว่าการสอนจะอยู่ในรูปแบบใดก็ตาม สิ่งที่อาจกล่าวได้ว่าสำคัญที่สุดในการสอนวิชาดนตรีและสามารถช่วยให้การเรียนการสอนในวิชาดนตรี ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดนั้น คือสื่อการสอน นั่นเอง อย่างไรก็ตาม สื่อการสอนดนตรีจะช่วยให้ผู้เรียนสัมฤทธิ์ผลได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เลือกและการนำมาใช้ด้วย ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2538) ได้แบ่งสื่อดนตรีระดับประถมศึกษาและวิธีการใช้ไว้ 3 ประเภทคือ (1) บทเพลง (2) แผ่นภาพและแผนภูมิ (3) สื่ออื่นๆ

1. บทเพลง ระดับประถมต้น (1-3) ไม่ว่าจะเป็นการร้องเพลง หรือการฟังเพลงต้องมีการเลือกสรรบทเพลงให้เหมาะสมอย่างมาก เพลงที่นำมาใช้ร้องต้องควรเป็นเพลงที่มีโครงสร้างไม่สลับซับซ้อนนัก ช่วงเสียงของเพลงต้องไม่กว้างเกินไป จังหวะของทำนองไม่ควรยากเกินไป เพลงควรมีความยาวไม่มากนัก และควรเป็นเพลงต่างประเทศทั้งเพลง ประกอบการเคลื่อนไหว การละเล่น นอกเหนือไปจากร้องธรรมดา เพลงใช้ประกอบการฟังควรเป็นเพลงประเภทที่มีเรื่องราวหรือเป็นเพลงที่มีความเด่นชัดในโครงสร้างที่ต้องการสอนให้ผู้เรียนมีแนวคิด ควรมีภาพประกอบการฟังเพลงจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้ดีขึ้น ระดับประถมปลาย (4-6) ผู้เรียนมีประสบการณ์ด้านดนตรีมากพอสมควร เพลงร้องสามารถเลือกเพลงที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้นได้ทั้งจังหวะและทำนอง ประเภทเพลงประสานเสียงลักษณะต่างๆควรนำมาใช้สอนร้องเพื่อพัฒนาแนวคิดเรื่องการประสานเสียง ส่วนเพลงที่ใช้ประกอบการฟังควรเป็นเพลงที่ยาวขึ้นมีเนื้อหามากขึ้น และควรเป็นเพลงหลายประเภท ดนตรีบรรยายเรื่องราวยังคงเป็นสิ่งที่เหมาะสม และควรมีภาพประกอบเรื่องด้วย สื่อดนตรีในลักษณะของเกมต่าง ๆ เป็นสิ่งที่สามารถจูงใจให้ผู้เรียนสนใจอยากเรียนดนตรี ผู้สอนสามารถนำเกมต่าง ๆ มาดัดแปลงเนื้อหาให้เป็นดนตรีและใช้ในการสอนได้ตามความเหมาะสม

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

2. แผนภาพและแผนภูมิ แผนภาพแสดงสัญลักษณ์ต่างๆเกี่ยวกับจังหวะและทำนอง แผนภูมิลักษณะง่ายๆสามารถใช้แทนลักษณะด้านดนตรี เช่น แผนภูมิจังหวะโคดายใช้อยู่ เช่น I แทนตัวดำ ( ) . I I แทนตัวเขบ็ต 1 ชั้น ( ) และ o o แทนรูปแบบ A B A (ternary form) ในด้านระดับเสียง สัญญาณมือเป็นสิ่งที่ช่วยให้ความเป็นนามธรรมของดนตรีเป็นรูปธรรมได้มากขึ้น การใช้ภาพต่าง ๆ ประกอบการอธิบายเพลงที่ฟังหรือร้องช่วยสร้างเสริมแนวคิดและความเข้าใจได้เป็นอย่างดี สัญลักษณ์ต่าง ๆ ทางดนตรีควรเขียนให้ชัดเจน และอาจใช้สีสันเข้ามาช่วยในการสร้างความแตกต่างได้ การทำสัญลักษณ์ต่าง ๆ ทางดนตรีให้เป็นสิ่งที่จับต้องได้สามารถช่วยให้ผู้เรียนคุ้นเคยและเรียนรู้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีขนาดจัดเป็นสิ่งสำคัญในการทำสื่อ บรรทัด 5 เส้น ซึ่งใช้ในการสอนควรพอสมควร ในแบบฝึกหัดที่ใช้ก็เช่นกัน ในระดับประถมปลาย สัญลักษณ์ดนตรีที่เป็นสากลควรนำมาใช้ในการสอน เพราะถ้านักเรียนอยู่ในวัยที่สามารถเรียนรู้สิ่งที่เป็นรูปแบบได้เป็นอย่างดี รวมทั้งศัพท์ทางดนตรีควรทำเป็นบัตรคำให้เรียบร้อยใช้สอนได้หลายครั้ง หรือติดไว้ที่ห้องดนตรีเพื่อให้นักเรียนศึกษาต่อไป

3. สื่ออื่น ๆ การเรียนการสอนเครื่องดนตรีและเรื่องเสียง ครูอาจให้นักเรียนทำเครื่องดนตรีจากวัสดุรอบ ๆ ตัว วัสดุในท้องถิ่นหรือวัสดุเหลือใช้ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ โดยครูสามารถนำมาใช้ประกอบการเล่นได้ โดยเฉพาะเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ส่วนสื่ออื่นๆ เช่น เครื่องเสียง แผ่นเสียง แถบเสียง แถบภาพ หรือภาพยนตร์ เป็นสิ่งที่ครูควรจัดหาหรืออาจจะจัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการสอน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนดนตรีเป็นที่น่าสนใจของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า สื่อต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนวิชาดนตรีในระดับประถมศึกษา ไม่ว่าจะจัดอยู่ในประเภทใดก็ตาม ถือได้ว่า สื่อทุกชนิดมีความสำคัญต่อการสอนวิชาดนตรีทั้งสิ้น เพราะช่วยให้ผู้สอนดำเนินการสอนไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ทั้งนี้ขึ้นกับความสามารถในการเลือกสื่อและความสามารถในการนำไปใช้ของผู้สอนด้วย นั่นคือ ผู้สอนจะต้องรู้จักเลือกใช้สื่อการเรียนที่จะนำมาสอนอย่างชัดเจนและแม่นยำ เพื่อที่จะเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม

ผู้สอนจะต้องศึกษาวิธีการใช้สื่อให้ถูกวิธี โดยเฉพาะวิชาดนตรี ซึ่งต้องใช้สื่อประเภทลงมือปฏิบัติจริงเป็นส่วนมาก ถ้าครูขาดความชำนาญในการใช้สื่ออย่างถูกต้อง บทเรียนที่ถ่ายทอดออกไปสู่นักเรียนก็จะผิดพลาด ไม่ตรงกับความจริง นอกจากวิธีเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสมแล้ว ผู้สอนเองก็จัดได้ว่าเป็นสื่อที่สำคัญที่สุดเช่นกัน คุณค่าของสื่อการสอนจะสมบูรณ์ที่สุดได้ ก็ต่อเมื่อ ครูผู้สอนมีความรู้ความชำนาญ มีความเข้าใจต่อเนื้อหาวิชาที่จะสอนอย่างแท้จริง และมีความมั่นใจในการที่จะถ่ายทอดความรู้ไปสู่นักเรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอนได้อย่างสูงสุด

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

นอกจากนี้ สื่อการสอนวิชาดนตรียังก่อให้เกิดคุณค่าต่างๆมากมายไม่ว่าจะเป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นโดยรวมต่อการเรียนการสอนวิชาดนตรี ในระดับประถมศึกษานี้ หรือคุณค่าที่เกิดขึ้นต่อผู้สอนและผู้เรียน ซึ่งรายละเอียดในด้านคุณค่าของสื่อการสอนดนตรีในโรงเรียนประถมศึกษาที่เกิดขึ้นนั้น ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึง เป็นลำดับหัวข้อต่อไป

3. คุณค่าของการใช้สื่อการสอนดนตรี ในระดับประถมศึกษา

ธรรมชาติของเด็กในระดับประถมศึกษา มักชอบเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างโดยอาศัยการสัมผัสการมองเห็น เรียกได้ว่า เป็นขั้นของรูปธรรม การเรียนการสอนจึงควรใช้วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ มาประกอบการสอน เพื่อช่วยให้เด็กในวัยนี้ได้สัมผัสกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม และช่วยเสริมความเข้าใจได้มากขึ้น

ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2538) กล่าวว่า "สื่อการสอนดนตรี จัดเป็นสิ่งสำคัญในการสอนดนตรี เนื่องจากดนตรีเป็นเรื่องของเสียง ที่เป็นนามธรรม การใช้สื่อต่างๆทางด้านทัศนูปกรณ์มาช่วยในการสอนช่วยให้ลักษณะนามธรรมดนตรีเป็นรูปธรรมมากขึ้นช่วยให้ผู้เรียนดนตรีได้เข้าใจและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะผู้เรียนในระดับปฐมวัย และประถมศึกษา สื่อการสอนดนตรีจัดเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก นอกจากนี้สื่อประเภทเสียงจัดเป็นสิ่งจำเป็นในการเรียนดนตรีซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับฟังดนตรีเพื่อทำให้เกิดความซาบซึ้ง และสื่อประเภทเครื่องดนตรีช่วยให้ผู้เรียนได้สัมผัสและเล่นดนตรี ซึ่งเป็นสิ่งเร้าช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ดนตรีได้อย่างดี"

นงลักษณ์ ประสพสุข (2536) กล่าวว่า "การเรียนการสอนดนตรีที่มีประสิทธิภาพนั้น นอกจากจะเกิดการคิดค้นทางด้านเทคนิคการสอนที่ดีแล้ว ยังจะต้องประกอบด้วยการหาอุปกรณ์ที่เหมาะสมมาประกอบการสอน อุปกรณ์ที่จะนำมาใช้ได้นั้น นอกจากจะเป็นอุปกรณ์พื้นฐาน เช่น เครื่องดนตรี เครื่องเล่นเทป และเทปเพลง โน้ตเพลง แผนภูมิ ภาพ และบัตรคำ เป็นต้น สิ่งของเครื่องใช้รอบ ๆ ตัว เราก็สามารถนำมาใช้เป็นสื่อประกอบการสอนได้ด้วย เช่น ช้อน ส้อม ปากกา บรรทัด กระป๋อง ให้นักเรียนช่วยเคาะประกอบจังหวะเพลง หรือ เคาะจังหวะตามแบบฝึกจังหวะ เมื่อครูนำอุปกรณ์มาใช้ประกอบการสอนก็ต้องใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ด้วย ครูควรให้นักเรียนเป็นผู้ใช้อุปกรณ์เท่าที่จะเป็นได้ ให้นักเรียนมีโอกาสได้สัมผัสสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง"

การใช้สื่อการสอนต่าง ๆ มาประกอบบทเรียนในวิชาดนตรีนั้น ผู้สอนจะต้องคัดเลือกสื่อที่จะใช้อย่างฉลาด มีการประเมินค่าอย่างเหมาะสม และสามารถใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะผู้สอนต้องถ่ายทอดความรู้ให้ผ่านประสาทการรับรู้ของเด็กให้ได้มากที่สุด ทักษะและความสามารถของผู้สอนจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการใช้สื่อการสอนวิชาดนตรี ถ้าผู้สอนขาดทักษะทางดนตรี ขาดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาดนตรีก็จะไม่ประสบความสำเร็จในการสอน ตลอดจนการใช้สื่อการสอนด้วย

จุดประสงค์ของการใช้สื่อการสอนในวิชาดนตรีนั้น ก็เพื่อช่วยให้ผู้สอนได้มีเครื่องมือที่นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนในวิชานี้ และใช้สื่อที่นำมาประกอบการสอนนั้นให้เกิดประโยชน์ในการถ่ายทอดความรู้ไปสู่นักเรียนโดยใช้สื่อดังกล่าว เป็นตัวช่วยในการเสริมสร้างความเข้าใจในบทเรียนของวิชาดนตรีอย่างละเอียด และชัดเจนยิ่งขึ้น นอกเหนือไปจากคำอธิบายหรือคำบรรยายของผู้สอนแต่เพียงผู้เดียว จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสื่อการสอนมีคุณค่าอย่างมากกับผู้เรียนผู้สอน ซึ่งอาจกล่าวได้ดังนี้

คุณค่าของการใช้สื่อการสอนดนตรีสำหรับผู้เรียน

คนตรีจัดได้ว่า เป็นวิชาที่ผู้เรียนต้องใช้ความสามารถค่อนข้างสูงในการทำความเข้าใจและศึกษาค้นคว้า โดยเฉพาะนักเรียนในระดับประถมศึกษา ตามธรรมชาติของลักษณะนิสัยแล้วเป็นวัยรุ่นที่อยู่ในการเรียนรู้ โดยอาศัยการเลียนแบบจากพฤติกรรมของผู้สอนเป็นหลัก การสร้างความเข้าใจให้เกิดแก่บทเรียนที่ตนเองต้องเรียนนั้น อาศัยคำอธิบายและการสาธิตจากผู้สอนเป็นแนวทางในการเรียนรู้ ดังนั้น การเรียนรู้ของนักเรียนในระดับประถมศึกษา ด้วยวิธีการศึกษาค้นคว้าเนื้อหาในบทเรียนด้วยตนเองโดยไม่ต้องอาศัยผู้สอนนั้น จึงเป็นไปได้ค่อนข้างยาก การเรียนการสอนในวิชาดนตรีนั้น นักเรียนการสอนในวิชาดนตรีนั้น นักเรียนจึงจำเป็นต้องเรียนรู้โดยมีผู้สอนเป็นแบบ เป็นผู้สร้างความเข้าใจตลอดจนเป็นผู้ให้ความรู้ในด้านทักษะต่างๆทางดนตรีแก่นักเรียน ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าวถ้าจะอาศัยแต่การบรรยาย หรือวิธีการสอนโดยการอธิบายจากผู้สอนแต่เพียงอย่างเดียวโดยปราศจากสิ่งที่จะมาช่วยกระตุ้นความรู้สึกให้เกิดความอยากเรียนในวิชาที่เรียนนี้ การเรียนรู้ของนักเรียนเองอาจเป็นไปอย่างด้อยประสิทธิภาพ ขาดความเข้าใจ และมองไม่เห็นรูปธรรม สิ่งที่จะมาช่วยกระตุ้นความสามารถการเรียนรู้ และทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนวิชาดนตรีนั่นเอง สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนนั้นจัดได้ว่าเป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจของนักเรียนให้เกิดความรู้สึกอยากเรียนรู้ อยากทดลอง อยากปฏิบัติ ตามบทเรียนที่กำลังเรียนอยู่ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังสามารถช่วยให้นักเรียนได้มองเห็นภาพพจน์ในสิ่งที่เป็นนามธรรมออกมาเป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจนมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ผู้สอนต้องการจะสอนเรื่องของตัวโน้ต ถ้าการที่ผู้สอนจะสอนด้วยการอธิบายหรือบรรยายแต่เพียงอย่างเดียว ย่อมเป็นไปได้ยากที่นักเรียนจะเข้าใจถึงลักษณะตัวโน้ต ความยาว-สั้น ของเสียงโน้ตที่เรียน แต่ถ้าผู้สอนมีแผ่นภาพ ลักษณะรูปร่างของตัวโน้ต มาประกอบคำอธิบาย นักเรียนจะเกิดความเข้าใจได้ว่า ตัวโน้ตที่ผู้สอนกล่าวถึงนั้นมีลักษณะอย่างไร มีเสียงยาว-สั้น ต่างกันอย่างไร นักเรียนจะได้ฝึกทักษะการสังเกตและการจดจำมากขึ้น ความเข้าใจของนักเรียนต่อบทเรียนเรื่องตัวโน้ตก็จะละเอียดชัดเจน นอกจากคุณค่าของสื่อที่มีต่อผู้เรียนในด้านความชัดเจนและเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว

แล้ว สื่อการสอนยังช่วยให้ยืดเวลาความสนใจของนักเรียนในด้านความชัดเจนและเรียนรู้ได้รวดเร็วแล้ว สื่อการสอนยังช่วยให้ยืดเวลาความสนใจของนักเรียนเพิ่มขึ้น เนื่องจากผู้สอนมีส่งเร้ามากระตุ้นความสนใจ คุณค่าทางอ้อมของสื่อการสอนที่ช่วยยืดเวลาความสนใจของนักเรียนก็คือการฝึกความอดทน ซึ่งจะเป็นการช่วยสร้างระเบียบวินัยทางอ้อมให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน การที่นักเรียนสามารถให้ความสนใจต่อบทเรียนมากเท่าไร ความอดทนของนักเรียนก็เพิ่มมากขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้คุณค่าของการใช้สื่อการสอนวิชาดนตรีบางอย่าง ยังสามารถมาช่วยให้นักเรียนเอาชนะอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างไม่คาดคิด เช่น "การสอนในเรื่องของจังหวะและเสียงสูงต่ำ" โดยมีวิธีการสอนและการใช้สื่อเพื่อทำให้ผู้เรียนเข้าใจ โดยได้นำเอาระบบตัวโน้ต ฟา-ซอล มาใช้สอนทำนองเพลง ซึ่งจะใช้มือเป็นสื่อในการบอกจังหวะและเสียงสูงต่ำ ส่วนการสอนจังหวะ โดยได้กำหนดคำพูด บอกจังหวะของตัวโน้ต เช่น ออกเสียง "ทา" จะใช้กำกับตัวโน้ต 1 จังหวะ เสียง "ทีที" กำกับตัวโน้ต / จังหวะ และยังได้กำหนดเครื่องหมายกับจังหวะแบบเส้นขีดมาใช้อีกด้วย เช่น " I IIII " (เรียกว่าเครื่องหมายบอกจังหวะแบบขีด) อ่านออกเสียงว่า "ทา ทีที ทาทา" ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องของจังหวะ เสียงสูงต่ำ ได้ฝึกปฏิบัติทำให้การเรียนรู้เกิดความสนุกสนาน นอกจากนี้คุณค่าโดยรวมที่เกิดขึ้นกับนักเรียนและสามารถมองเห็นได้เด่นชัดที่สุด เมื่อมีการใช้สื่อการสอนวิชาดนตรีคือ นักเรียนเกิดความรู้สึกสนุกสนานต่อบทเรียนที่กำลังเรียนอยู่ ได้รับความรู้ และความเข้าใจ เพิ่มมากขึ้นในหลายๆด้าน ได้มีโอกาสสัมผัส ทดลองปฏิบัติ เมื่อผู้สอนนำไปใช้อันนำไปสู่ทัศนคติที่ดีต่อการเรียนวิชาดนตรีมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้สื่อการสอนดนตรียังมีคุณค่าในการช่วยให้นักเรียนได้เกิดความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการที่ก้าวไกลออกไป อันนับได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญต่อการเรียน การสอนวิชาดนตรีเป็นอย่างยิ่ง

คุณค่าของการใช้สื่อการสอนดนตรีสำหรับผู้สอน

สื่อการสอนวิชาดนตรี จัดได้ว่าเป็นเทคโนโลยีทางการเรียนการสอนวิชาดนตรีส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ครูประสบความสำเร็จในการสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดความพอใจ และสนุกสนานไปกับบทเรียนวิชาดนตรี อีกทั้งยังเป็นการทดสอบความสามารถของครูเองอีกด้วยไม่ว่าจะเป็นในด้านการคัดเลือกสื่อการสอน การคิดค้น การประดิษฐ์สื่อใหม่ๆที่น่าสนใจด้วยตนเอง และนำมาปรับใช้ให้เข้ากับการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดผลดีมากขึ้น ทั้งหมดที่กล่าวมาจัดได้ว่า เป็นคุณค่าของสื่อการสอนที่ช่วยฝึกให้ครูได้พัฒนาความรู้ ความสามารถจากเดิมของตนเองที่มีอยู่ให้ก้าวหน้ามากขึ้นไปอีก นอกจากนี้คุณค่าของสื่อการสอนโดยรวมที่เกิดขึ้นกับครู และสามารถมองเห็นได้อย่างเด่นชัดที่สุดคือ การที่ครูนำสื่อการสอนวิชาดนตรีมาช่วยในบทเรียนต่างๆครูจะสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนได้อย่างรวดเร็ว และปริมาณของเนื้อหาในบทเรียนเพิ่มมากขึ้นการที่ไม่ใช้สื่อเข้ามาประกอบการสอนเลย อีกทั้งยังช่วยให้การสอนของครูเป็นไปอย่างน่าสนใจ น่าติดตาม ช่วยสร้าง

ความรู้สึกที่ดีให้เกิดแก่นักเรียน ครูเองก็จะเกิดความมั่นใจในการที่จะถ่ายทอดความรู้ในบทเรียนต่าง ๆ ให้แก่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ยกตัวอย่าง สื่อการสอนดนตรี ช่วยครูในการอธิบายความหมายของสัญลักษณ์ หรือ คำศัพท์ทางดนตรี ตลอดจนเครื่องหมายแสดงลักษณะการดำเนินบทเพลงต่าง ๆ ง่ายขึ้น เช่น ช้า เร็ว ดัง ค่อย สั้น ยาว ฯลฯ ทำให้ช่วยประหยัดเวลาที่ใช้ในการเรียนการสอน บางครั้งสื่อการสอนบางอย่างยังสามารถช่วยแบ่งเบาภาระของครูในเรื่องของการคุมชั้นเรียนของนักเรียนในระดับประถมศึกษาได้เป็นอย่างดี ยกตัวอย่างเช่น ครูอาจเล่นเปียโนเพลงใดเพลงหนึ่ง และใช้เครื่องดนตรี ดังกล่าวกับบทเพลงเป็นสื่อกลางระหว่างนักเรียนกับครู ซึ่งจะเป็นการสร้างข้อตกลงกับนักเรียนว่า ถ้านักเรียนได้ยินเสียงเปียโนทำนองเพลงที่ครูเล่นให้ฟังนี้ นักเรียนจะต้องนั่งฟังให้เรียบร้อย ถ้ายังไม่เรียบร้อยจะงดกิจกรรมอื่น ๆ ต่อไป ซึ่งผลเรียนและผู้สอนปฏิบัติตามเงื่อนไขทุกครั้ง เพลงนี้ก็จะเป็นสื่อที่มีคุณค่าในด้านช่วยรักษาระเบียบวินัยได้อย่างดี

สรุปสื่อการสอนดนตรีที่ผู้สอนนำมาใช้ในการเรียนการสอนนั้น มีคุณค่าหลายด้านคือ (1) สามารถช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนให้ความน่าสนใจมากขึ้น (2) ช่วยทำสิ่งที่เข้าใจยากให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น (3) ทำให้ประหยัดเวลาการสอน (4) ทำให้ได้ปริมาณการสอนเพิ่มมากขึ้นและช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอน ในด้านการเตรียมเนื้อหา (5) อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวในการจัดหาสิ่งใหม่ๆและคิดค้นเทคนิควิธีการต่างๆเพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การประเมินตามสภาพจริง

การวัดผลและการประเมินผลตลอดจนการติดตามผลเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและการจัดให้ผู้เรียนได้เรียนหรือเลื่อนชั้นระหว่างปีหรือปลายปี ตามความสามารถของผู้เรียนให้เป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนทดสอบเป็นระยะ หรือทดสอบเมื่อจบแต่ละบทเรียนตามลักษณะการจัดประสบการณ์และเนื้อหาวิชา ทั้งนี้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียน

อนึ่ง สำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ไม่นำมาเป็นเกณฑ์การตัดสินผลการเรียนแต่เป็นการวัดผลและประเมินผลเพื่อดูความก้าวหน้าจากการทำกิจกรรม

ส วาสนา ประวาลพฤกษ์ (2539, หน้า 50) กล่าวว่า การประเมินผลจากสภาพจริงเป็นการวัด โดยเน้นให้ผู้เรียนได้นำความรู้ แนวคิดในวิชาการต่างๆ ที่เรียน เพื่อนำมาแก้ปัญหาโดยใช้ทักษะการคิดที่ซับซ้อน (complex thinking) มากกว่าที่จะถามความสามารถขั้นต้นหรือความสามารถย่อย ๆ เป็นการวัดผู้เรียน โดยรวมทั้งด้านความคิด เจนคติ ละการกระทำไปพร้อม ๆ กัน

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

การประเมินจากสภาพจริง เป็นการประเมินเชิงคุณภาพอย่างต่อตนเองในด้านความรู้ ความคิด พฤติกรรม วิธีการปฏิบัติ และผลการปฏิบัติของผู้เรียน การประเมินลักษณะนี้จะมีประสิทธิภาพเมื่อมีการประเมินการปฏิบัติของผู้เรียนในสภาพที่เป็นจริง การประเมินตามสภาพเน้นการประเมินทักษะการคิดอย่างซับซ้อน ความสามารถในการแก้ปัญหา และการแสดงออกรวมถึงวิธีการปฏิบัติและผลการปฏิบัติตามกิจกรรมการสอน วิธีการที่ใช้ประเมิน ได้แก่ การสังเกตอย่างเป็นระบบและไม่เป็นระบบ การทำงานกลุ่ม การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ลักษณะที่สำคัญของการประเมินจากสภาพจริง

1. เป็นการประเมินที่กระทำไปพร้อมกันกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งสามารถทำได้ตลอดเวลากับทุกสถานการณ์

2. เป็นการประเมินที่เน้นการแสดงออกของผู้เรียนที่แสดงออกมาจริงๆ

3. เน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างเด่นชัด และให้ความสำคัญกับการพัฒนาจุดเด่นของผู้เรียน

4. เน้นการประเมินตนเองของผู้เรียน

5. ตั้งอยู่บนรากฐานของสถานการณ์เป็นจริง

6. ใช้ข้อมูลที่หลากหลายมีการเก็บข้อมูลระหว่างการปฏิบัติในทุกๆ ด้าน

7. เน้นคุณภาพของที่ผู้เรียนสร้างขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการบูรณาการความรู้ ความสามารถหลาย ๆ ด้านของผู้เรียน

8. เน้นการวัดความสามารถในการคิดระดับสูง (ทักษะการคิดที่ซับซ้อน) เช่นการวิเคราะห์ การสังเคราะห์

9. ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์เชิงบวก มีการชื่นชม ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของผู้เรียน และผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข

วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลจากสภาพจริง

การประเมินจากสภาพจริงสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจ จากผลงาน รายงานโครงการ การบันทึกพฤติกรรม แบบสำรวจรายการ มาตรส่วนประมาณค่า การสุ่มเหตุการณ์ นอกจากนี้ยังมีวิธีการประเมินที่ผสมผสานเข้ากับการประเมินจากสภาพจริงและทำให้การประเมินจากสภาพจริงมีความหมายและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น คือแฟ้มสะสมผลงาน (portfolio) และแนวทางการให้คะแนน (rubiric assessment) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการดังนี้

1. การสังเกต เป็นกระบวนการที่ผู้สอนเฝ้าดูพฤติกรรมหรือร่องรอยพฤติกรรมของผู้เรียน เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนด้วยอวัยวะสัมผัส ตา และหูแล้วจึงบันทึกผลการสังเกตในแบบบันทึกข้อมูล การสังเกตเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมด้านการใช้ ความคิด การปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอารมณ์ ความรู้สึกและลักษณะนิสัยของผู้เรียนซึ่งสามารถทำได้ทุก

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

เวลา ทุกสถานที่ ทั้งในห้องเรียนนอกห้องเรียน หรือในสถานที่อื่น ๆ ในการสังเกตเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องกับข้อเท็จจริงควรมีการวางแผนเป็นขั้นตอนในการดำเนินการสังเกต ความสังเกต เพียงบุคคลเดียวในแต่ละสถานการณ์ และความสังเกตหลาย ๆ สถานการณ์เดียวกัน ควรสังเกตหลาย ๆ ครั้งเท่าที่จะทำได้ ผู้สังเกตต้องทำใจเป็นกลาง และจะต้องมีบันทึกไว้ทุกครั้ง ผู้สังเกตอาจบันทึกแบบบันทึกแบบพรรณา แบบให้คะแนน แบบระเบียบพฤติกรรม หรืออาจจะบันทึกในลักษณะการสำรวจรายการ (check list) ตามลักษณะของพฤติกรรม เพื่อนำไปใช้ประกอบการพิจารณาร่วมกับเครื่องมือละวิธีการอื่นๆ การประเมินด้วย

2. การประเมินด้วยแฟ้มสะสมผลงาน (portfolio) เพราะมีความเหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทของผู้เรียนที่เกี่ยวกับการริเริ่มหรือสร้างความรู้ความเข้าใจตนเองและใช้กับสถานการณ์ที่สนับสนุนการทำงานเป็นกลุ่มโดยให้โอกาสผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนและวิพากษ์วิจารณ์ใช้ข้อสังเกตุในงานซึ่งกันและกัน

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University